

İnsan Hakları 1

1986

İnsan Hakları Derneği

İnsan Hakları Derneği Yayınları
İnsan Hakları 1

Birinci Baskı: Kasım 2002

ISBN 975-7090-05-0

Yayına Hazırlayan

© İHD İnsan Hakları İçin Basın Yayın Organizasyon
İktisadi İşletmesi
Tunalıhilmi Cad. No: 104/4
Kavaklıdere / Ankara
Tel: 466 49 13-14 466 37 51
e-mail: posta@ihd.org.tr

Baskı: Ufkum Matbaa

İnsan Hakları

1

Yazılarda dile getirilen görüşler, yazarların kişisel görüşleridir. Yazılardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

İÇİNDEKİLER

Giriş.....	7
Dünya’da Eğitim Kurumlarında Verilen İnsan Hakları Eğitiminin Değerlendirilmesi / İzzettin Önder	9
Küreselleşme ve İnsan Hakları / Haluk Gerger	17
Türkiye’de İnsan Hakları ile Kültürel Hakların Savunulmasında Rejimden Kaynaklanan Engeller / Tarık Ziya Ekinci	21
Barış Hakkı ve Uluslararası Hukuk / Gökçen Alpkaya	29
Sivil Toplum Örgütleri ve İnsan Hakları Mücadelesinin “Olmazsa Olmaz”ları / Şanar Yurdatapan	34
Kültürel Çeşitliliğe Saygı, Barışı İnşa Etmek İçin Zorunludur / Sarah Chandler	44
İnsanı İnsan Kılan Kültürüdür / İhsan Atar	47
İnsan(lık Durumu) ve “Haklar”ı Sibel Özbudun-Temel Demirer	51
Mercek Altına Girebilme Cesareti veya Nasıl Bir İHD Emir Ali Türkmen	91

ÖNSÖZ

İnsan hakları düşüncesinin geliştirilmesi, insan hakları hukukunun kavranması ve insan haklarının temel ve evrensel sorunlarının tartışılarak paylaşılmasına yönelik çabalar, Türkiye'nin yoğun insan hakları ihlalleri gündemi nedeniyle yaşamlarının çok önemli bir bölümünü acil ve yakıcı insan hakları ihlallerine karşı mücadele ile geçirmek zorunda kalan insan hakları savunucularının gündeminde hep ikinci sırada kalmıştır.

İnsan hakları ile ilgili değişik alanlardaki akademik ve düşünsel ürünleri bir araya getirecek süreli bir yayın ihtiyacı, İnsan Hakları Derneği'nin hep gündeminde olmuştur. Bunun sadece insan hakları savunucularınca duyulan bir ihtiyaçla sınırlı olmadığı, insan hak ve özgürlüklerinin yaşama geçirilmesi ve insan haklarının kazanılması, korunması ve ilerletilmesi mücadelesi ile ilgili tüm kişi, kurum ve grupların ortak kaygısı olduğunu sanıyoruz.

İnsan hakları bilincinin kazanılması ve yaygınlaştırılmasının önemli araçlarından biri olan bu tür yayınların yaşaması, ortak emekle başarılabilir. İnsan hakları alanındaki birikimlerini aktararak elinizdeki ürünün ortaya çıkmasına katkıda bulunan tüm yazarlara teşekkür borçluyuz. Katkılarının bununla sınırlı kalmayacağından, ilk adımı gerçekleştirilen uzun soluklu bir tasarımın sürekli destekleyicileri olacaklarından eminiz. Niteliğin, katılım ve paylaşım ile orantılı olarak artacağına bilinciyle bu alandaki tüm birikimlere açık olduğumuzu tekrar anımsatmak istiyoruz.

Buluşmak dileğiyle.

DÜNYA'DA EĞİTİM KURUMLARINDA VERİLEN İNSAN HAKLARI EĞİTİMİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İzzettin Önder

İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi

İnsan hakları konusu tartışılırken, çok farklı yönlerde ve çok amaçlı işlevler görebilen eğitim faaliyetleri ve eğitim kurumları, kaçınılmaz olarak, odağa gelir. Birçok diğer konuda olduğu gibi, insan hakları konusunda da eğitim faaliyet ve kurumlarının birinci derecede önemi haiz olmasının nedeni, eğitim faaliyetinin sadece bireye beşerî sermaye niteliği kazandırarak, onun gelecekteki hayat standardını yükseltici pozitif bir girdi olmaktan öte, bir bakıma bireyi varolan başat ideoloji doğrultusunda formatlayan ve şekillendiren bir sosyal kurum olarak, aynı zamanda güçlü başat ekonomilerin emperyalist emellerini gerçekleştirmede de çok etkili negatif bir işlev görmesinden kaynaklanmaktadır. Eğitim faaliyeti, sadece bireylere olanaklar sağlayan olumlu bir faaliyet olarak değil, aynı zamanda, bireyi ve tüm toplumu baskı ve etki altına alabilen bir kurum olarak da kullanılabildiğinden, bu alanın, insan hakları konusun-

da, olumlu ve olumsuz tüm yönleri ile bir arada mercek altına alınması gerekmektedir.

* * *

Eğitim gibi, hemen tüm bireysel davranışları, toplumsal kurumları ve düşünce sistemlerini kökten etkileyebilen çok güçlü bir alanın etkilerinin anlaşılabilmesi için şu birkaç örneğe eğilmekte yarar var. Kapitalizmin güç kullanarak yürüttüğü sömürgecilik dönemlerinde, sömürgeci ülkeler gittikleri yerlere emperyalist amaçlarla kendi dillerini ve denetimli olarak da okullarını götürmüşlerdir. Böylece, kültür emperyalizmi ekonomik emperyalizmle yan yana yürütülmüştür. Başka bir örnek de, eğitim hizmetlerinin finansmanı konusunda verilebilir. Eğitim, bir insan hakkı olarak nitelenip, çağdaş toplumlarda eğitim hizmetinden yararlanma “*fırsat eşitliği*” çerçevesinde tartışılırken, bu alana gerekli

kaynak tahsisi yapılmamaktadır. Bu süreçte, eğitim hizmeti, giderek piyasa alanına terk edilmekte ve hizmet karşılığında bireylerin bedel ödemesi koşulu getirilmektedir. Buna ilâveten, merkez kapitalist ekonomiler, eğitilmiş insan kapasitesini emerken, bu da bir tür “*insan hakkı*” olarak algılanmaktadır.

* * *

Yukarıdaki örnekleri ya da benzerlerini derinliğine algılayabilmek ve yorumlayabilmek için, önce çok parlak gö-

Oysa, çevre ya da barış veya sendikal hakların en büyük düşmanı, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet hakkından kaynaklanan güç ilişkisidir.

rüntülerle toplumlara sunulan “*insan hakları*” kavramı üzerinde bir iki cümle ile durulması kaçınılmazdır. Konumuzun dar çerçevesi dışında kaldığı için çok gerilere gitmeden, şu genellemelerle yetinebiliriz. Birinci kuşak insan hakları olarak bilinen “*kişi özgürlüğü ve siyasal haklar*”ın ortaya çıkışı 17. yüzyıla kadar geriye götürülebilir ve o dönemde oluşan burjuvazinin feodalizme karşı zaferi olarak görülebilir. Bireye bedensel ve düşünce alanında olduğu kadar, siyasal alanda da bazı özgürlükler sağlayan birinci kuşak insan hakları, bu niteliği ile burjuvazinin feodalizme bir tür başkaldırısı olarak görülebilir. Bu süreçle, feodalizme karşı mutlak zafer kazanmış olan burjuvazi, ikinci aşamada ikinci kuşak haklar olarak bilinen ekonomik ve

sosyal hakları gündeme getirmiştir. Bu alanda çok önemli bir hak alanı “*mülkiyet hakkı*”dır. İktisadî alanda kavramlaştırılan, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet hakkı kapitalizmin temelini oluşturmaktadır. Bu kuşakta mülkiyet hakkının yanına sendika kurmak gibi bazı sosyal ve ekonomik hakların koyulması, sermaye dışı kesimlerin kendilerine özgü ve kendi çıkarları lehine bir hak elde etmesinden çok, oluşan ulus-devletin kapitalist kurumlarının oluşturulması niteliğinde yorumlanmalıdır. Nitekim, aynı kuşak içinde tanınmış olan eğitim hakkı ve sanatsal haklar gibi haklar da ulus-devletin kültürel temelleri olarak görülebilir. Kapitalizmin korunup geliştirilmesi aşamasında devreye sokulmuş olan ulus-devlet olgusu içinde, bu oluşumun korunmasına yönelik ve üçüncü kuşak haklar olarak bilinen bazı yeni haklar da kavramlaştırılmıştır. Bunların arasında, çevrenin korunması, gelişme ve barış hakları gibi yeni alanlar devreye sokulmuştur.

Dikkat edilirse, kapitalizmin oluşumu ve işleyişinde ortaya çıkan sorunlar, bizzat sorunun kaynağına inilmeden, palyatif düzenlemelerle çözülmeye çalışılmıştır. Kapitalizm çevreyi tahrip ettikçe, çevre hakkı ortaya çıkmış; kapitalizmin birinci sömürgecilik dönemini tamandıktan sonra gelişme hakkı ortaya atılmış ve ulusal sınırlar içindeki kapitalizmi koruyabilmek için de 1648 Westphalia Anlaşması'na uygun olarak barış hakkı geliştirilmiştir. Oysa, çevre ya da barış veya sendikal hakların en büyük düşmanı, üretim araçları üzerindeki özel mülkiyet hakkından kaynaklanan güç ilişkisidir.

Görülüyor ki, tarihsel açıdan, insan hakları konusunun gelişimi, burjuvazinin feodalizme karşı zaferinin bir sonucu olup, zaman içinde geliştirilen ikinci ve üçüncü kuşak hakların oluşturulmasıyla, kapitalizmin özüne dokunmadan, onun sakıncalı sonuçlarını kısmen törpülemeye yönelik önlemlerin ya da hükümlerin gelişim tarihidir .

Burjuvazi çerçevesinde zamanla geliştirilen insan hakları örgüsü, kapitalizmin barınağı olarak oluşturulan ulusdevlet içinde, “bireyselleştirme” görüntüsü altında bireyi özgürleştirdiği iddiası taşımakla beraber, özüne inildiğinde, bu örgünün sistem paradigması içinde temel insan haklarının ihlâlini önleme endişesini taşımadığı anlaşılmaktadır. Bu gelişme, kimi bireyler için insan hakkı olarak algılanan davranış kalıpları oluşturup toplum içinde ayrıcalıklı sınıflar yaratırken, toplumların büyük kesimlerini oluşturan bireylerin temel haklarının gözetilmesi bir yana, tamamıyla çoğunluğun haklarının çiğnenmesine neden olmaktadır. Örneğin, üretim araçları üzerindeki mülkiyet hakkı, emeğin üretiminin bir bölümüne el koyma, böylece emeğin hakkının gaspı anlamına gelir. Emek istismarına dayanarak güç elde eden sermaye sınıfı, bireylerin çalışma hakkını ya da siyasette etkili olma hakkını ihlâl edebilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde yetişmiş emeği merkeze çeken sermaye, geri yörelerin toplumsal birikimlerinden yararlanma hakkını gasp etmiş olmaktadır. Görülüyor ki, kapitalizmin bir ürünü olarak ortaya çıkmış olan insan hakları kavramı ve konusu, sistemin temel bozukluklarını çözmeye değil, ancak bazı pürüzleri

hafifletmeye ve böylece sistemin işleyişini yağlamaya yöneliktir. Feodalizme karşı bir zafer, hatta ileri bir aşama olarak algılanabilecek olan bu durum, artık günümüzde önemini ve tarihsel misyonunu yitirmiş bulunmaktadır. Bunun nedeni, tarihsel sürece denk olarak, kapitalizmin güçlü bir sömürü mekanizması oluşturması ve ilk dönemlerde feodalizme karşı taşımış olduğu ilerericilik niteliğini günümüzde artık kaybetmiş olmasıdır. Nitekim, günümüzün küreselleşme koşulları altında, çevresel ekonomilerde daha yoğun yaşanıyor olmakla beraber, tüm yerkürede giderek yoğunlaşan işsizlik, yoksulluk vb sorunlar kapitalizmin gerici niteliğini ortaya koymaktadır. Bizzat kapitalizmin ürünü olan bu sorunları, çekirdeğinde üretim araçları üzerinde özel mülkiyet hakkının bulunduğu ve korunduğu yöntemler ve yönelimlerle çözüme kavuşturmak olası görülmemektedir.

* * *

Bu kısa genel açıklamadan sonra, konumuz olan “*Dünya’da Eğitim Kurumlarında Verilen İnsan Hakları Eğitiminin Değerlendirilmesi*” konusuna dönebiliriz.

Eğitim, bir sosyal kurum olarak, çeşitli kademelerde insanlara beceri kazandırıyor olabildiği gibi, aynı zamanda onları belirli yönlendirmelere tetikleyen bir araçtır. Eğitim hizmeti hemen her kademedede denetimli olarak bireye ya da topluma sunulurken, birey ve onun oluşturduğu toplum da denetlenmiş olmaktadır.

Eğitim ve öğretim kavramları bazı ince noktalarda birbirinden farklı olarak

algılanabileceği halde, öğretilen materyalin içeriği denetimli olduğundan, her iki kavramın ifade ettiği anlam birbirinden çok fazla farklı görülemez. Eğitim de öğretim de bireyi ve onun oluşturduğu toplumu şekillendiren ve denetleyerek yönlendiren çok etkili bir sosyal kurumdur.

Eğitim hizmeti, bir hizmet üretimi olarak iki kademeli düşünülmelidir. Birinci kademede eğitimin içeriğinin ve malzemelerinin üretimi, ikinci kademede de bu malzemelerin bireylere ve topluma ulaştırılması yer alır. Eğitimin içeriğinin üretiminde kullanılan malzeme, kuşkusuz, bilgidir. Bilginin oluşumu ve sunumu, farklı bilim alanlarında farklı olmakla beraber, toplumsal güç ilişkisini yansıtır. Kilise haki-miyeti döneminde engizisyon yöntemi ile bilgi üzerinde kurulmuş olan haki-miyet, sermayenin güç olduğu dönemlerde de sermaye tarafından kurulmaktadır. Kilise, kutsal kitaplardaki “*naklî bilgi*” yi koruma yükümlülüğü ile davranarak, “*aklî bilgi*”yi uzun süre devre dışı tutabilmiştir. Zamanla gelişen sermayenin önünün açılabilmesi için bilimsel buluş ve keşiflerin yapılması kaçınılmazdı. Sermayeyi avantajlı kılacak böyle bir sürecin başlatılmasını bilimin özgürleştirilmesi olarak algılamak fazla doğru değildir, çünkü sermaye bunu kendi çıkarı için yapmış olduğu gibi, günümüzde de görüldüğü üzere, çıkarına ters düşen durumlarda sermaye de bilgi alanını denetlemekten uzak durmamıştır, günümüzde de durmamaktadır. Örneğin, ortaya atılan iddiaların doğruluk derecesine bağlı olarak, ölümcül bazı hastalıkların tedavisinde kullanılabilecek bazı yeni ilaç formüllerinin bulunması ile onların

piyasaya sürülmesi arasında geçen zamana büyük çıkar grupları karar veriyorsa, burada ciddi bir insan hakları ihlâli var demektir.

Bilgi hem paradigmatik hem de içerik olarak toplumsal sistemin başat ideolojisini üretme ve yayma aracıdır. Özellikle sosyal alanlarda fevkalâde etkili ve yaygın olan bu olgu, bir tür toplumsal ideoloji görüntüsü altında sermaye ideolojisinin üretimi ve topluma enjekte edilmesi işlevini görerek, sermaye ideolojisi etrafında kümelenmiş homojen birey kitleleri oluşturmaktadır. Böyle bir ortamda, hakim ideoloji eğitim kurumları tarafından, bilgi görüntüsü altında sunulduğundan, bu ideoloji bireyler tarafından hiçbir denetime tabi tutulmadan kutsal emanet gibi algılanmakta ve özümsemektedir. Bilgi bulamacı içinde yoğun ideolojik bombardımana tabi tutulan birey, çok ilginçtir ki, nasıl bir düşünce mağarası içine alındığını hiç algılayamadan, kendini eğitim hakkını kullanan özgür bir birey olarak görebilmektedir.

Eğitim kurumu bir ülke sınırı ile de tahditli değildir. Günümüzün hızlı iletişim araçlarının sağladığı olanaklar yanında, bilgi üretmenin giderek maliyetli olması nedeniyle, bilgi üretim faaliyeti, yâni bilginin içeriğinin üretimi çok ciddi olarak merkez ülkelere doğru kaymıştır. Doğa bilimlerinde fazla su yüzüne çıkmayan, ancak sosyal alanda çok belirgin olan yönlendirme ve şekillendirme işlevi, bu süreçle merkezdeki güçlü ekonomilerden çevreye doğru yayılmaktadır. Bir tür kültür emperyalizmi olarak nitelenmesi gereken bilgi gücünün denetlenmesi hadisesi, çevresel konumlu ekonomilerin sorunlarının yadsınarak, merkezde-

ki güçlü ekonomilerin yapıları ve sorunları ile çevresel ekonomiler aynı kalıpta ele alınmakta ve böylece oluşturulan bilgiler çevreye yayılmaktadır. Bu bilgilere ulaşabilen çevresel ülkelerdeki bireyler, hiç farkında olmadan, kendi ekonomilerine ve sorunlarına yabancılaşmakta ve sorunları kavrayamamaktadırlar. Doğal olarak, bu süreç sonucunda hakim merkez ekonomiler ve ülkeler çevresel konumlu ekonomiler ve ülkeler üzerinde hakiyet kurmuş olmaktadır.

Bu süreç, ikinci aşamada da, yâni toplumsal ve ekonomik sorunlara çözüm

Gelişmekte olan ekonomilerde genellikle yüksek gelir gruplarının yararlandığı eğitim hizmetlerinin de kökeni gelişmiş ileri ekonomiler olduğu için, bu gruplar da kendi ülke sorunlarına yabancılaşırlar.

aşamasında da ortaya çıkmaktadır. Bilgi merkez ekonomilerden alındığı için, tavsiye edilen çözümler de çevresel ülkelerin yararına değil, merkezdeki ekonomilerin yararına geliştirilmektedir. Türkiye’de son krizle ilgili büyük üniversitelerimizin çoğunda geliştirilen yaklaşımların ve üretilen çözümlerin ülke sorunlarına fazla bir yararının olmamasının temel nedeni de budur. Bir ülkenin kendi konumu ve sorunları üzerine kendi bilgi yapısını oluşturamaması ve merkezin bilimini alması, o ülkede ciddi bir yabancılaşma yaratır. Böyle bir yabancılaşmada merkez ülkeler doğrudan baskıcı gö-

rülmeseler de, bilginin üretilme ve yayılma koşulları çerçevesinde, sonuçta, çevresel konumlu gelişmekte olan ekonomiler üzerinde bir tür merkezî denetimin gerçekleşmesi ve bu gerçekleşmenin bilgi kirliliği ve çevrede yabancılaşma yaratması olağandır. Böyleli durumlarda insan hakları ve toplum hakları açılarından ciddi bir ihlâlin olduğu ortadadır.

Özellikle gelişmekte olan ekonomilerde eğitimin bir insan hakkı olarak algılanması ve uygulanması hemen hemen söz konusu değildir. Bu ekonomilerde yaşanan gelir dağılımı meselesi ve eğitim yaşındaki bireylerin çalışmak zorunda olmaları yanında, alman eğitimin içeriği ve niteliği de bireyin eğitimin hakkının korunduğu yönünde fazla bir ip ucu sağlamamaktadır. Gelişmekte olan ekonomilerde genellikle yüksek gelir gruplarının yararlandığı eğitim hizmetlerinin de kökeni gelişmiş ileri ekonomiler olduğu için, bu gruplar da kendi ülke sorunlarına yabancılaşırlar. Ancak, aşırı gelir farkının yarattığı sosyo-ekonomik farklılaşma yanında, toplumu dışlayarak kendi hedefini de aynı doğrultuda belirleyen söz konusu kesimde yer alan bireyler, yabancılaşmış bilgileri özümseyerek, kendilerini entel-ayrıcalıklı kategori içine sokup yabancılaşmalarını derinleştirirken, aynı anda bu bilgileri topluma yayarken hakim ideolojiyi de yaymış olmaktadır. Kapitalizmin çeşitli ülkelere sızmasının bir yolu oralardaki firmalarla ilişki içine girmeye benzer şekilde, merkez kapitalizmin hakim ideolojisinin çevresel ülkelere sızmasının en etkili kanallarından biri de, o ülkelerin burjuva kesimine verilen yabancı kökenli bilgiler ve kültürdür. Örneğin,

ülkemizde küreselleşme olgusunun hiç tartışılmadan, tek yanlı verilmesi böyle bir sürecin doğal ürünüdür. Küreselleşmenin çevresel ekonomiler açısından ne getirip ne götürceği ayrı bir konudur, burada vurgulanmaya çalışılan nokta, küreselleşmenin ya da başka herhangi bir konunun, tartışmaya açılmadan, eğitim yolu ile yukarıdan dikte ediliyor olmasıdır.

Eğitim faaliyetinin tartışmacı yetiştirme potansiyeli geri plâna çekildiğinde, çok rahat bir biçimde dogmatik birey yetiştirme gücü ortaya çıkmaktadır. Birey beynini düşünme faaliyetinden uzaklaştırıp, bilgisayar gibi depolama işlevi gören bir doku olarak algılayan eğitim anlayışı, birey haklarına ve toplum haklarına yapılan en büyük saldırı ve hakarettir.

Eğitim alanı açık sömürgecilik aracı olarak da kullanılmıştır. Başta İngiltere olmak üzere, çoğu sömürgeci emperyalistler gittikleri yörelere temel eğitim hizmetini götürmüşlerdir. Bu yolla iki amaç güdülmüştür. Birincisi, hem sömürgelelere biraz sempatik gözükmek hem de ilişkide daha düzgün bireylere muhatap olmak ve oralardaki faaliyetlerde verim artışı sağlamaktır. Sömürgeci ülkelerin güttüğü ikinci amaç ise, gittikleri yöreleri kendi kültür alanlarına hapsederek, bu alanları diğer emperyalistlere kapalı tutmak ve eğitim süzgecinde başarı gösterenleri merkeze alıp, onları ileri düzeyde eğitime tâbi tutmaktır. Beyin göçü ya da hırsızlığı olarak nitelenebilecek bu olgu, merkezi güçlendirirken, çevreyi daha da köreltmektedir. Emperyalistlerin uyguladığı bu yöntem, sömürge bölgelerinin yer altı ve yerüstü kaynaklarını sömürmekle eş anlamlıdır, hatta ondan

daha da vahimdir.

* * *

Eğitim hizmetlerinin herhangi bir aşamasında bir ders alanı ya da konusu olarak insan haklarının işlenmesi çok sınırlı olduğu gibi, bu tür çabalar son derece aldatıcıdır da. Şöyle ki, çok büyük bir olasılıkla, orta eğitim kurumlarında vatandaşlık bilgileri arasında insan hakları konuları da işleniyor olabilir. Kapitalist sistemlerde oturtuluş ve ele alınış biçimi ile, insan hakları konusu, bireye ve onun haklarına saygı gösterildiği imajını yaratmaya yönelik olarak işlenmektedir. Bu işleniş tarzı içinde, birey bazı haklara sahip olduğunu öğrendiğini düşünmektedir. Fazla bilinçli olmamakla beraber, birey aynı zamanda bu haklarını kullanabileceğini de düşünüyör olabilir.

Ancak, bu noktada iki temel konu atlanmaktadır. Birincisi, sistemin işleyiş dinamikleri çerçevesinde oluşan emek ve tüketici sömürüsü işlenmemektedir. Emek sahibi, emeğini satarken hür olduğu izlenimi verilmektedir. Emeğin piyasadaki değişim değeri ile, ürettiği katma değer kullanım değeri arasındaki farka kapitalistin el koyduğu bu tür öğretilerde belirtilmemektedir. Bunun da ötesinde, kapitalistler, emek üzerinde gerçekleştirdiği sömürülerle ekonomik güç kazanarak, başta siyaset olmak üzere, toplumun hemen tüm kurumlarına hakim olabilmekte ve toplumsal kurumların meşruiyet alanını tâyin etmede birinci derecede etki ve rol sahibi olabilmektedir. Yasalar sermayedarın yanında iken, bu yasaların tüm bireylere eşit olarak uygulanmasının fazla bir anlamı yoktur. Aynı şekilde, toplumsal kaynakların büyük bölümü küçük bir grubun mülkiyetinde

ise, o toplumda bireylerin söz söyleme hakkı olabilir, ancak bazı haklarını kullanma ehliyetleri olamaz. Örneğin, seyahat hakkı soyut düzeyde var olabilir, ama birey bu hakkını kullanmıyordur. Aynı şekilde çalışma hakkı ya da eğitim hakkı vardır, ama birey bu haklarını kullanamıyor olabilir. Soyut düzeyde hakların olması yeterli değildir. Bunların gerçekleştirilebilmesi için ekonomik kaynaklara sahip olmak gerekmektedir. Ekonomik kaynaklara sahip olmak meselesi ise, üretim araçları üzerindeki mülkiyet hakkı ile bağlantılıdır. Bu nedenle, gerçek anlamda, soyut düzeyde ve uygulanabilirliği ile, insan hakları kavramından söz edilirken, üretim araçları üzerindeki mülkiyet biçimi mutlaka tartışılmalıdır.

Üzerinde durulması gereken ikinci konu ise şudur. Sistemin işleyiş mekanizması içinde insan hakları konusu bayağı bir değişime uğradığı halde, bu konu ders içeriği olarak ele alındığında, gayet statik, belki de parlak ifadelerle bireylere ve topluma verilmektedir. Böylece bireyin kafası, ne tür bir havuzda yüzdüğünü anlayamadan, sınırları güçlüler tarafından ve güçlünün lehine fakat kendi aleyhine daraltılmış bir meşruiyet kavramı içinde eğitim, sağlık, iş bulma, yargıya gitme vb hakları olduğu konusunda yıkanmış olmaktadır.

Birey, toplum içinde yaşadığı sürece, J.J.Rousseu'nun "*sosyal sözleşme teorisi*" gereğince bazı haklarından fedakârlıkta bulunacak, buna karşın korunma vb gibi bazı avantajlar sağlamış olacaktır. Başka bir ifade ile, toplum içinde yaşayan bireyin mutlak hareket serbestisine sahip olduğu ya da her konuda hakkı olduğu kesinlikle

düşünülemez. Önemli olan, toplumla yapılan sözleşmede bazı hakların kısıtlanması değil, bu kısıtlamanın hangi grup tarafından ne adına yapıldığıdır. Başka bir ifade ile, burada önemli olan, böyle bir kısıtlama kararında bizzat bireyin de bulunup bulunmadığı ve kısıtlamanın tüm toplum yararına mı yoksa bir grup lehine mi olduğudur. Eğer, toplumsal siyasal karar süreçlerini değiştirebilecek ya da onlara engel oluşturabilecek sermaye gücü gibi başka bir güç varsa, o toplumda bireyler davranış serbestilerinin, kendi iradeleri dışında oluşan bir irade tarafından sınırlandırılmış demektir. Buna karşın, eğer toplumsal siyasal karar süreçlerinin önünde, onları engelleyebilecek ya da değiştirebilecek başka bir güç yoksa, bu durumda doğal olarak bazı kurallar yine oluşacaktır ve bu kurallarla bazı haklar kısıtlanıyor olabilecektir, ancak kararın oluşumunda, temsilcisi eliyle birey de olacağından, irade dışı ve anti-demokratik bir kısıtlamadan söz edilemez. Bu iki durum arasındaki fark, üretim araçları üzerindeki mülkiyet rejiminden kaynaklanmaktadır.

Görülüyor ki, toplumda hakim üretim ilişkilerinin üst-yapı kurumu olarak ortaya çıkan eğitim alanı ve hizmetleri, bizzat bu niteliği ile insan beynini tutsak ediyor olduğundan, temel insan haklarına aykırıdır. Hal böyle olunca, veri üretim ilişkileri çerçevesinde belirlenen ideolojik baskılama aracı niteliğindeki eğitim hizmetlerinden yararlanmada fırsat eşitliği kavramı da yeni ve ayrı bir tartışma konusu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun ötesinde, burjuvazinin oluşturup geliştirdiği insan hakları kavramı ve öğretisinin

eğitim kurumlarında işlenmesi de ideolojik koşullandırmanın başka bir mekanizması olarak görülmelidir.

Sorun çok karmaşıktır. Sorunun kökünde eğitimin insanı müşterek düşünceye iten bir tür ideolojik aygıt olması olgusu yatmaktadır. Hal böyle olunca, toplumsal ideolojiyi ve tüm üst-yapı kurumlarını oluşturan temeldeki üretim ilişkileri önem kazanmaktadır. Bu temel nokta ihmal edilerek sürdürülen tartışmalar ve verilen eğitim hizmetleri kendi içinde ideolojik baskılama ve yanıtma unsurları taşıyacağından, insan haklarına aykırı görülmelidir.

Günümüzün, insana karşı saldırgan bir konuma ulaşmış olan sermaye hakimiyeti koşullarında, hele de küreselleşme akımı ile bu hakimiyetin iyice pekiştirildiği; evre ülke halklarının smrldği; sömürünün algılanmaması ve evre topluluklarının aralarında birlik-telik oluşturarak merkeze olası bir saldırının önlenebilmesi için insanların etnik, dinsel ya da sair alt kimlikler altında toplanarak blndği; bunun da “*birey hürriyeti*” ya da “*bireyselleşme*” adına yapıldığının vurgulandığı yeni sömürgecilik döneminde, tüm

ekonomik alt-yapı tartışılmadan, sermayenin insana karşı hakimiyeti ortadan kaldırılmadan, insanların kendi kimlikleri ile tüm ekonomik ve sosyal kararlarda etkili olduğu bir ortam yaratılmadan “*insan hakları*” konusunun konuşulması ya da bunun ders konusu yapılması tam bir aldatmacadan öteye geçemez. İnsan hakları konusu, sadece insanlar arasında değil, aynı zamanda ve ondan öte, insan-sermaye arasında bir mücadeledir. İnsan-insan mücadelesini belirleyen ve kızıştıran da insan-sermaye mücadelesidir. Bu nedenle, “*insan hakları*”nı ihlâl eden temel olgu, insanlığa giderek daha fazla olanak sunma gücüne sahip olan sermayenin, özel mülkiyet biçiminden kaynaklanarak, söz konusu gelişmiş olanakların toplumda eşitsiz dağıtılmasına neden olmasıdır.

Sermayenin zel mülkiyet biçimine bağlı olarak toplumda oluşan güce dokunmadan, “*insan hakları*”ndan söz etmek, sadece glden bir talepte bulunmak anlamına gelir. Oysa sorun, “*insan hakları*”nın doğal koşullarını oluşturmak olmalıdır.

KÜRESELLEŞME VE İNSAN HAKLARI

Haluk Gerger

Küreselleşme, sermayenin uluslararasılaşmasında ve global hareketliliğinde özel bir aşamayı ifade etmektedir. Sermayenin, kapitalizmin özünde olan ve Sanayi Devrimi ile başlayıp sömürgecilik/emperyalizm ile doruğa ulaşan bu devrimin dinamiği bugün yeni nitelikler kazanmıştır. Bu süreçte, ilk kez, sadece ticaret değil, artık bütün aşamalarıyla üretim ve dağıtım global çapta, ev sahibi ulusal sınırlar aşılarak, gerçekleştirilmekte, bu arada finans sermayesi de yeryüzünün her noktasında çok yönlü finans işlemleriyle transferleri, asgari kısıtlamayla, merkezden ya da yerinde, gerçekleştirebilmektedir.

Yeni Dünya Düzeni ise, küreselleşmenin üzerinde inşa edilen ve sermayenin uluslararası nüfuzunu ve işleyişini güvence altına almayı hedefleyen politik, hukuki, askeri, ideolojik üstyapıyı ifade etmektedir.

Küreselleşmenin temel özelliğini, üretim alanında kar maksimizasyonunu tatmin edecek alan bulamayan birkaç trilyon dolarlık sermaye fazlasının uluslararası devrimini oluşturmaktadır.

Günümüzde, birkaç trilyon dolar 24 saat boyunca yerküreyi “dolaşmakta” ve spekülasyon yaparak, kara para aklayarak, tahvil, bono alıp satarak, borsada oynayarak, döviz işlemlerinde bulunarak, patent, imaj satarak, insan ihtiyaçları için, emeğin sömürülmesi dolayısıyla da olsa, mal ve hizmet üretiminin sorumluluklarından azade, giderek büyümektedir. Hemen belirlenmelidir ki, sermayenin bu yeni hareket özgürlüğü karşısında emek ulusal sınırlar içinde hapsedilmiştir ve dünya emek gücünün yüzde otuzu (yaklaşık bir milyar insan) fiilen işsizdir, atıldır.

Bugün, tarihte ilk kez, insanların tamamını doyuracak, giydirecek, barındıracak ve temel ihtiyaçlarını tümüyle karşılayacak olanaklar mevcuttur. Buna karşılık, milyarlar, aç, işsiz, barınsız, modern sağlık hizmetlerinden yoksun bir biçimde sefaletle pençeleşmektedir. Bugün 1,5 milyar insan temiz içme suyu bulamamaktadır. 1,5 milyar insan günde bir dolardan az kazanmakta, üç milyar insan günde iki dolardan az bir gelire yetinmek zorunda kalmaktadır. Buna karşılık, spekülasyon, rant gelirleri ve yoğun sömür-

rü mekanizmalarıyla bu yoksulluk ummanında zenginlik de yoğunlaşmakta ve az sayıdaki ellerde merkezileşmektedir. Dünyanın en zengin on bireyinin varlığı, kapitalist metropoller dışında yaşayan milyarlarca insanın tamamının bir yıllık gelirinden daha fazladır. 2000 yılı verilerine göre, sadece üç kişinin 160 milyar dolarlık varlığı, yaklaşık 600 milyon insanın yaşadığı kırksekiz ülkenin milli gelirine eşittir. Daha 1990'ların başında, en büyük 25 şirketin yıllık satışları 25 milyar doları geçmişti ve bunlardan General Motors'un yıllık satışlarının toplamı, yeryüzündeki 160 kadar ülkenin gayrisafi milli hasılasından fazlaydı. Günümüzde Toyota'nın yıllık satışlarının tutarı, Portekiz ya da Polonya'nın gayrisafi milli hasıllarından daha büyüktür. Aynı şekilde, Unilever sanayileşmiş Yeni Zelenda'yı, IBM petrol zengini Venezuela'yı geçmektedir.

Bu elbette korkunç bir tablodur ve insanca yaşam hakkının milyarlardan esirgendiğinin, yeryüzünün eşitsizliğin, adaletsizliğin, sömürünün şiddeti ile örüldüğünün yeterli kanıtıdır. Bugün, sayıları birkaçını geçmeyen tek tek bireyler ve şirketler tarihte görülmemiş bir zenginlik içinde yaşarken, sefalet, açlık, hastalık, ölüm milyarların yaşamını karartmaktadır.

Bu yağma ve sömürü iştihası öyle boyutlara varmıştır ki, serbest ticaret, yeniden yapılanma, liberalizasyon, deregulasyon dayatmaları, borç yükü, sendikasılaştırma, IMF politikaları ile emek ve halk güçleri sefalete itilmiş, koskoca ülkeler, hatta Afrika gibi kıtalar bütün boyutlarıyla çökertilmiş, ABD gibi bir ülkede bile onmilyon-

larca insan hayat dışına itilmiş, metropollerin emekçilerin özverili mücadeleleriyle kazanılmış refah devleti ve sosyal güvenlik hakları büyük ölçüde budanmıştır. Özelleştirme, ekonomiden öte, bir ideolojik saldırıya ve sosyal çılgınlığa dönüşmüştür. Örneğin, demokrat Almanya'da bir parti, kentlerdeki alışveriş merkezlerindeki sokakların özelleştirilmesini savunmakta, böylece dükkan sahiplerinin gösterileri, yürüyüşleri, sahibi oldukları sokak-

Bugün, sayıları birkaçını geçmeyen tek tek bireyler ve şirketler tarihte görülmemiş bir zenginlik içinde yaşarken, sefalet, açlık, hastalık, ölüm milyarların yaşamını karartmaktadır.

lara insanları sokmayarak engelleyebileceklerini söyleyebilmektedir!

Bu vahim gidiş yukarıda özetlenen sonuçlarla da sınırlı kalmamaktadır. Küreselleşmiş uluslararası ekonomi bunalım içindedir. Dünyanın en büyük şirketleri batmakta, borsalar değer kaybetmekte, faizler yükselmekte, ülkeler batmakta, istikrarsızlık, güvensizlik egemen olmaktadır. Büyümenin duraklaması, fazla sermaye eğilimi, artan borç yükü ve spekülasyon ile yolsuzluk bütün ulusal ekonomileri, mali piyasaları ve dünya ekonomisini bunalım içinde kıvrandırmaktadır. Bunun sonucu olarak da, baskı, militarizm, şiddet ve savaş hayatın olağan unsurlarına dönüşmektedir. Sosyal dayanışmanın, paylaşmanın, insani tüm tutunum odak ve değerlerinin çökertilmesi, küreselleşme sürecinin

bencil insanının, orman yasalarının ve vahşi dünyanın yaratılmasıyla ortaya çıkan ve emperyalizm tarafından kışkırtılan şovenizm, militarizm, ırkçılık, etnik/kültürel husumetler dünyayı cehenneme çevirmektedir. Ulusal iktidarlar da, Yeni Düzen'in egemenlerinin ve beynilmilel sermayenin isteklerinin kendi halkları üzerindeki tetikçileri haline getirilmişlerdir. Halklar ise, IMF, Dünya Bankası gibi kurumlar karşısında demokratik katılım haklarını ve hükümetlerini etkileme olanaklarını tümüyle yitirilmeleri sonucunda ve Yugoslavya, Somali, vb. örneklerde görüldüğü gibi ulus-devletin egemenliğinin aşındırılmasıyla kendi yazgılarını hiç kontrol edemez hale düşürülmüşlerdir. Böylece de, krizlerin faturası yığınlara, bireysel, sosyal, ulusal/kültürel hakların sınırlandırılması, özgürlüklerin kısıtlanması, demokrasinin çağdaş özünün boşaltılması biçiminde yansıtılmış, ödettirilmiştir.

Yeni Dünya Düzeni çerçevesinde, ABD önderliğinde ve onun Batılı müttefikleriyle işbirlikçi tetikçilerinden oluşan "uluslararası koalisyon" yeryüzünün dörtbir yanına, askerisi de dahil olmak üzere, her türlü müdahalede bulunmakta, şiddet, baskı, ekonomik sabotaj, kültürel/ideolojik sızma, ambargo, kışkırtma, yıkıcı etkinlikler ve gerekirse savaş yoluyla ülkeleri, halkları boyunduruk altında tutmaktadır. Egemenler, artık kendi çıkar ve ihtiyaçları doğrultusunda oluşturulmuş uluslararası hukuku ve Birleşmiş Milletler Örgütü gibi uluslararası kurumları da hiçe saymaktadırlar.

Bu yeni saldırganlık 11 Eylül sonrasında iyice azgımlaşmıştır. Bugün Amerika Birleşik Devletleri, sadece

Afganistan'ı yerle bir etmekle yetinmiyor, hedef listesinde onlarca ülkeyi savaş ve işgalle tehdit etmektedir. Aslında, ABD, kendinden yana olmayı reddetme cüretini gösteren bütün ülkeleri hedef tahtasına koyacağını bizzat başkanı Bush'un ağzıyla ilan etmiştir. ABD, yeryüzünün bütün denizlerinde, hava sahalarında, kıtalarında askeri varlığıyla dünyaya, insanlığa meydan okumaktadır. Unutmamak gerekir ki, 11 Eylül'den önceki herhangi bir günde de, dünyadaki 100 ülkede 60.000 Amerikan askeri personeli çeşitli operasyonlar ve tatbikatlar gerçekleştirilmekteydi zaten.

Yine Bush'un ve Amerika'lı yetkililerin açıklamalarına göre, on yıllar sürebilecek yeni bir saldırı daha başlatılmıştır terörle mücadele bahanesiyle. Bu, başta CIA olmak üzere, istihbarat örgütlerinin ve özel kuvvetlerin önderliğinde, Soğuk Savaş dönemindekileri hatırlatan yeraltı terörü, sabotajlar, suikastler, toplu kırımlar, cinayetler biçiminde uygulamaya konulmuştur.

Ayrıca, yine "terörle mücadele" bahanesiyle ABD ve Avrupa Birliği olmak üzere pek çok yerde, emek, demokratik muhalefet odakları, göçmenler, Üçüncü Dünyanın politik hareketleri ve önderlikleri ve dünyanın gidişinden müşteki olanlar hedef alınmışlardır. ABD'deki sözde anti-terör yasaları (örneğin Patriot Act) ve AB'deki benzer yasal ve idari önlemler (örneğin Komisyonca kabul edilen "decision cadre"), demokratik kazanım ve mevzileri geri almakta, temel insan haklarını ihlal etmektedirler. ABD'de açıkça tutuklulara işkence yapılması tartışılmakta, "terörist" tanımı hukuku içi dış edecek biçimde geniş tanımlanmakta,

sanıkların temel hakları ihlal edilmekte, askeri mahkemeler devreye sokulmaktadır. ABD, sadece uluslararası hukuku çiğnemekle kalmıyor, kendi iç hukukunu da ayaklar altına alıyor ve elbette bunu bütün dünyaya dayatıyor...

Sonuç olarak şunu rahatlıkla söyleyebiliriz: Küreselleşme ve Yeni Dünya Düzeni, 11 Eylül saldırısına karşı yürürlüğe konulan emperyalist terörle birlikte, demokrasiye, özgürlüklere ve temel insan haklarına karşı tarihte eşi az görülmüş bir meydan okumayı, saldırıyı ifade etmektedir...

TÜRKİYE’DE İNSAN HAKLARI İLE KÜLTÜREL HAKLARIN SAVUNULMASINDA REJİMDEN KAYNAKLANAN ENGELLER

Tarık Ziya Ekinci

Türkiye’de, demokrat aydınların ve demokrasi güçlerinin büyük acılar pahasına yaptıkları yoğun mücadelelere karşın, demokrasi biçimsel kalmış, insan hakları önemsenmemiş, kimlik, dil ve kültür hakları sürekli reddedilmiştir. Bu gerçeğin tarihsel ve sosyolojik nedenleri çözümlenip, karşı önlemler geliştirilmedikçe ne çağcıl bir demokrasiyi kurmak, ne insan haklarına işlerlik kazandırmak ne de kültürel hakların tanınmasını sağlamak mümkündür.

Sanayileşmiş Batı ülkelerinde demokrasi, bireyin ve emeğin özgürleşmesi doğrultusunda gelişen bir süreç biçiminde oluşmuştur. Bu süreç, burjuvazinin tarih sahnesine çıkması ve iç dinamiklerin işlerlik kazanmasıyla birlikte gelişip ilerlemiş ve bugün de gelişmeye devam etmektedir. Geleceğin sömürsüz, baskısız, insan haklarına saygılı, eşit haklı ve özgürlükçü toplum düzeni de demokrasinin gelişerek daha ileri evrelere geçmesiyle ger-

çekleşecektir.

Demokratik gelişmeyi sağlayan dinamik öge, statükocu güçlerle emekçi arasındaki mücadeledir. Bu mücadele iki yönlüdür. Biri emekçi sınıfların sermayeye karşı yürüttüğü ve çoğu kez ayırdına varılmayan (insensible) haklar mücadelesidir. Bunun temel özelliği, sürekliliği nedeniyle, sağlandığı demokratik birikimdir. Diğeri de aydınların tekil olarak, ya da emeğin siyasal örgütlerinde öncülük ederek yürüttükleri mücadeledir. Aydınların bireysel mücadelesi, daha çok, özgürleşmeye, özgürce düşünce üretmeye, bu ürünleri yaymaya ve eserlerini tanıtmaya dönük bir davranış biçimidir. Bununla, düşünce ve anlatım özgürlüğü ile temel insan haklarının kazanılması ve korunması amaçlanmaktadır. Aydın olmanın gerekli kıldığı bu mücadele biçimi, sağladığı birikimlerden ötürü genel demokrasi mücadelesinin önemli bir bileşenidir. Emekten yana aydınlar ise, bununla yetinmeyip, ezilen ve

sömürülen halkın örgütlü siyasal mücadelesine de öncülük ederler. Bu mücadele siyasal, ekonomik ve sosyal ereği olan iktidara dönük bilinçli bir mücadele biçimidir.

Bu somut çözümlemeden çıkan sonuç şudur: Kapitalist bir toplumda gelişme ve demokratikleşme sürecini harekete getiren temel dinamik, toplumun karşı sınıflarını oluşturan burjuvazi ile proleterya ve yandaşları olan aydınlar arasındaki mücadeledir. Bu mücadelenin örgütlü ve etkin olduğu toplumlar da demokrasi gelişmiş ve insan hakları ile kültürel haklara saygı, görece ileri bir düzeydedir. Buna karşılık, sınıf mücadelesinin yetersiz ve cılız olduğu toplumlarda ise, rejim otoriterdir; demokrasi geridir, insan hakları ile kültürel haklar yok denecek kadar sınırlıdır.

Türkiye’de feodaliteye karşı, burjuva devrimi yapılmamış ve devrimci bir burjuvazinin öncülük ettiği köklü dönüşümler yaşanmamıştır. Kurtuluş savaşına öncülük eden asker-sivil bürokrasi, kuruluşta da devlete egemen olmuştur. Devlet yetkilerini elinde tutan bu katmanlar, modernleşmenin iç dinamiklere dayalı bir olgu olduğunu düşünmeden, Batı’daki burjuva devrimlerinin kazanımı olan üstyapı kurumlarını almak suretiyle toplumu modernleştirmeye girişmişlerdir. Türkiye’de, henüz toplumsal gelişmeye öncülük edecek güçte bir burjuvazi olmadığı için, Batı’daki modern üstyapı kurumları, otoriter ve baskıcı bir yönetimle topluma dayatılmış, fakat başarılı olamamıştır.

Devlete egemen olan asker-sivil bürokrasi, ekonomide özel sektörcü bir kalınma modeli benimsemiş ve bunu

İzmir İktisat Kongresi’nde (17 Şubat-4 Mart 1923) tescil ettirmiştir. Böyle bir ekonomik modelin işlerlik kazanması için de burjuva sınıfına ihtiyaç olduğundan devlet eliyle burjuvazi yetiştirme girişimi başlatıldı. Devlet ihalelerinde aracılık yaptırılarak, vergi muafiyeti, bedava arsa temini ve doğrudan kaynak aktarmak suretiyle önce ticaret burjuvazisi geliştirildi. Daha sonra da küçük yatırımlar yapan bir sanayi burjuvazisi oluşturma girişimi başlatıldı ve 1927 tarihli **Teşviki Sanayi Kanunu** ile İş Bankası kredileri tüccardan sanayiye yönetildi. Ne var ki, 1929 tarihli dünya ekonomik krizinde, büyük gereksinme duyulan malların üretilmesi yeni yetişen özel girişimcilerin gücünü aşıyordu. Bu nedenle özel sektörün yapamadığı yatırımlar (*tekstil fabrikaları, şeker fabrikaları, çimento fabrikaları, demir-çelik tesisleri, demir yolları vb.*) devlet eliyle yapılmıştır. Bu girişimlerden ötürü devletçi bir ekonomi politikasına geçildiği iddia edilmesine karşın, özünde, devletin özel sektörcü karakteri hiçbir zaman değişmedi.

Asker-sivil bürokrasinin kurduğu ve yönettiği yeni devletin biçimlenmesinde, ne burjuvazinin ne de gelişmekte olan proleteryanın belirleyici katkıları ve yönlendirici etkileri olmamıştır. Devlet, asker-sivil bürokrasinin dünya görüşüne uygun, sui generis (kendine özgü) bir **ideoloji** temelinde kurulmuştur. Bu **ideoloji**, toplum-devlet ilişkisi ile bireyin salt görevlerini belirleyen, devlet kutsallık izafe eden, ordu üst bürokrasiyi rejimin temel dayanağı sayan, şöven milliyetçi ve türdeş ulus anlayışına bağlı, siyasi partilerin de bu temeller üzerinde kurulmasını zorunlu

kılan bir dünya görüşüdür. Özel ve tüzel kişilerle kuruluşları bağlayan ve herkesin uymakla zorunlu olduğu Türkiye'nin **devlet ideolojisi**, 1982 Anayasası'nın başlangıç bölümü ile 2. maddesinde yer alan şu sözcüklerle anayasa güvencesine bağlanmıştır: "...bu Anayasa, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, ölümsüz önder ve eşsiz kahraman Atatürk'ün belirlediği milliyetçilik anlayışı ve onun inkılap ve ilkeleri doğrultusunda, (...) anlaşılacak, sözüne ve ruhuna bu yönde saygı ve mutlak sadakatle yorumlanıp uygulamak üzere; Türk milleti tarafından, demokrasiye aşık Türk evlatlarının vatan ve millet sevgisine emanet ve tevdim olunur."

Bu anlamda somutlaşan devlet ideolojisi, Cumhuriyetin kuruluşunda belirlenen ve herkesin meşrebine göre yorumladığı iki temel öğeye dayandırılmıştır. Biri **Atatürk milliyetçiliği**, diğeri de **Atatürk inkılap ve ilkeleridir**. Uygulamada ise bu ideoloji şu temel ilkelere göre yürütülmektedir:

1-Türkiye'nin devlet ideolojisi, "*Devletin insan için değil, insanın devlet için var olduğu*" ilkesine dayanmakta ve devleti kutsal bir varlık saymaktadır.

2-'Ülke, millet ve yönetim biçimi' bu kutsal devletin organlarıdır. MGK Genel Sekreterliği'nin 1990 tarihli 'Devletin Kavram ve Kapsamı' başlığı ile yayımladığı kitapta devlet şu ifadelerle tanımlanmıştır. "...devletin belli başlı unsurları şöyledir: bir halk, yani devlete bağlı uyruklar (tebaa), bu halkın üzerinde yaşadığı toprak ve bu toprak üzerinde yaşayan halkın düzenini sağlayan ortak yasalar."

3-Türk milleti yalnız Türklerden olu-

şur. Türkiye'de yaşayan herkes Türk olmak zorundadır. 1925'te Başbakan İnönü Türk devletinin bu özdeki milliyet anlayışını şu sözlerle dile getiriyor: "*Milliyet yegâne vasıta-i iltisakımızdır. Diğer anasır Türk ekseriyeti karşısında haizi-tesir değildir. Vazifemiz Türk vatani içinde bulunanları behemehal Türk yapmaktır. Türklere ve Türkçülüğe muhalefet edecek anasırı kesip atacaktırız. Vatana hizmet edeceklerde arayacağımız evsaf her şeyden evvel o adamın Türk ve Türkçü olmasıdır.*" (Vakit gazetesi 27 Nisan 1925)

4-Türk kültüründen başka bir kültürün tanınması ve geliştirilmesi Türk milliyetçiliğine aykırıdır; savunulmaz ve kabul edilemez. Bu ilkeye aykırı hareket eden siyasal partiler temelli kapatılır.

5-Devlet adına söz söylemek ve yürütmeye yön vermek ordunun asli görevidir. Bu görev, MGK ve onun asker Genel Sekreteri eliyle ifa edilir. Toplum ve devleti ilgilendiren temel sorunların çözümünde belirleyici olan MGK'dır, diğer bir deyimle Ordudur. 'Batı Çalışma Grubu'nun oluşturulması ile 29 Şubat 1997 tarihli 'post-modern' darbenin yapılması bu anayasal yetkiye dayandırılmıştır.

Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel MGK'yı şu sözlerle tanımlamaktadır: "...Bakanlar Kurulu siyasi bir müessesedir, ama Milli Güvenlik Kurulu Devlettir." (Hürriyet, 28.12.1996). Nitekim, bunalımlı dönemlerde kimi siyasilere iş çevreleri bunalımı aşmak için Orduyu göreve çağırmakta hiçbir sakinca görmemekte ve bunu meşru bir davranış saymaktadırlar. Örneğin, son aylarda Başbakan Ecevit'in rahatsızlığı

neniyle uç veren siyasal ve ekonomik krizi aşmak için Ankara Ticaret Odası Başkanı açıkça Ordunun müdahalesini istedi. Keza Ecevit'in "çekil!" çağrılarına direnmesi karşısında, DYP Genel Başkan Yardımcısı Hasan Ekinçi, Orduya şu çağrıyı yapıyor: "**Başbakan'a** (çekilmesi için) **asker bir şey söylesin...**" (Milliyet gazetesi, 05.07.2002, s. 18)

6-Toplumsal gelişmenin ürünü ve demokratik yaşamın ayrılmaz bir parçası olan laiklik ilkesi de Türkiye'de tepeden inme dayatmacı bir **devlet laikliği** şeklinde uygulanmaktadır. Oysa, burjuva devrimine dayanmayan ve tarihsel bir süreç içinde oluşmayan laiklik an-

Türkiye'de eşit haklı vatandaşlık kavramı henüz yerleşmemiştir. Özellikle, çalışan geniş yığınlar ve farklı etnik topluluklar hâlâ kul muamelesi görmektedirler.

layışı toplumsal bir güç anlamına gelemmez. Nitekim, 79 yıldır uygulanan devlet laikliği, toplumsal bir değer haline gelmediği için devletin (özellikle Ordunun) desteğiyle sürdürülüyor. Din devletinden yana olan partiler ise hâlâ ülkenin en güçlü siyasal partileridir. Devlet ideolojisi dışına taşıtıkları gerekçesi ile sık sık kapatılarak iktidardan uzak tutulmaktadır.

7-Siyasal partiler, ister sağda ister solda olsun, Anayasa, Siyasal Partiler Yasası ve Anayasa Mahkemesi'nin kararlarıyla korunan **devlet ideolojisinin** sınırları dışında siyaset yapamazlar. Aksine hareket edenler temelli

kapatılır. Düzen partilerinin meşruiyetini sağlayan devlet ideolojisidir.

Farklılıkları küçük nüanslara dayanan düzen partileri, devlet ideolojisiyle bütünleştikleri için **demokrasi, insan hakları ve kültürel haklara** yaklaşımları ise, evrensel normlardan uzak bir özdeşlik göstermektedir.

8-Türkiye'de **eşit haklı vatandaşlık** kavramı henüz yerleşmemiştir. Özellikle, çalışan geniş yığınlar ve farklı etnik topluluklar hâlâ **kul** muamelesi görmektedirler. Çünkü, eşit haklı vatandaşlık, burjuva devrimlerinin bir ürünüdür. Türkiye'de burjuva sınıfının öncülük ettiği bir devrim yaşanmadığı için, resmîyette vatandaşlık deyimi kullanılsa bile, kulluk statüsü aşılammıştır. Özellikle, devleti kutsayan bugünkü yönetim bireylere, bu kutsal devlete hizmet etmekle yükümlü, kul muamelesi yapmaktadır.

9-Yargı erkini kullanan hakim ve savcılar, genellikle devlet ideolojisiyle şartlanmışlardır. Yargı kararları evrensel hukuka ve yürürlükteki yasalara göre değil, devlet ideolojisinin gereklerine göre verilmektedir. Örneğin, yazar Ergun Göze'nin, rejim muhalifi Aziz Nesin'i hedef alan ağır hakaretlerinden ötürü açılan hukuk davasında, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, benzer nitelikli olaylardan farklı olarak, '**vatan haini, satılmış, Yunan uşağı vb.**' aşağılayıcı sözleri hakaret saymayıp 'özel değinme' sayarak bidayet mahkemesinin kararını bozması, yargı kararlarının ideolojik niteliğini gösteren çarpıcı bir örnektir. Keza, anayasanın dilekçe hakkını öngören 74. maddesinin açık hükümlerine karşın, okudukları öğretim kurumlarına, **Kürtçe** seçmeli ders

almak için, başvuruda bulunan kimi öğrencilerin tutuklanıp hüküm giymeleri de yargıdaki hukuk dışı ideolojik davranışların bir diğer örneğidir.

En yüksek yargı organlarının, özellikle, düşünce özgürlüğü bağlamında verdikleri pek çok hukuk dışı karar örnekleri vardır. Bunların tümü, hukuka değil, devlet ideolojisinin gereklerine göre verilmiş kararlardır.

Asker-Sivil Bürokrasinin yönetiminde Demokrasiyi ve İnsan Haklarını kazanma şansı var mı?

Tek kültürlü türdeş bir ulus-devlet amacına bağlı, vatandaşlığı kutsal devlete sadakat (kulluk) olarak algılayan, herkesin uymakla zorunlu olduğu bir devlet ideolojisinin egemen olduğu otoriter bir düzende demokrasi, insan hakları ve kültürel haklar konusunda verilecek mücadelenin başarı şansı zayıftır. Bu mücadelelerle sağlanacak kimi kazanımlar da kalıcı değildir. Çünkü demokrasiyi ve insan haklarını devlet ideolojisiyle sınırlı tutan 1982 Anayasası'nın çizdiği yönetim çerçevesi, TCK'nın, 312, 168, 169, 171 vb. maddeleri ile Terörle Mücadele Yasası'nın 7. ve 8. maddeleri başta olmak üzere her türlü düşüncenin açıklanmasını tehdit altında tutan soyut içerikli pek çok maddenin öngördüğü ağır yaptırımlarla güvence altına alınmıştır. Daha da ötesi, sıkça yapılan darbelerde kurulan askeri yönetimler, insan hakları örgütlerinin iğneyle kuyu kazarcasına sağladıkları kimi hakları, bir anda, toptan tasfiye edebilmektedirler.

Aday üye olduktan sonra, Avrupa Birliği (AB)'nin Türkiye'ye sunduğu Katılım Ortaklığı Belgesi (KOB) ile işkenceye son verilmesi, düşünce ve

örgütlenme özgürlüğünün tam olarak uygulanması, eşit haklı vatandaşlığın benimsenmesi, ülkedeki farklı etnik grupların dil, kültür ve anadilde öğrenim haklarının tanınması, her türlü insan haklarına saygılı bir düzen kurulması ve hukuk devletine işlerlik kazandırılması, üyelik müzakerelerinin başlatılması için temel koşul olarak istendiği halde, Türkiye KOB'u yok sayarak, devlet ideolojisine uygun bir Ulusal-Program hazırlamakla yetindi. Kopenhag Kriterleri ve KOB'a nazaran son derece yetersiz kalan Ulusal Program bile, aradan geçen 18 aya karşın, tam olarak uygulanmamış, özel kurslarda Kürtçe öğrenimi yasal olarak tanınmasına karşın fiili olarak uygulamaya geçirilmemiştir. Önümüzdeki dönemde bu konuda hangi engeller ortaya çıkarılacağı da henüz belli değildir. Siyasal iktidarların işkenceyi tekil olaylar olarak göstermelerine karşın, işkence sistematik bir şekilde devam ediyor ve işkenceciler de korunuyor. Devletin yüce çıkarları uğruna insanlar katlediliyor (*faili meçhul cinayetler*) ve yargısız infazlar devam ediyor.

Yukardan beri yaptığımız açıklamalar Türkiye'nin, demokratik bir görünüm altında, devlet ideolojisine bağlı otoriter ve merkezîyetçi bir yönetim anlayışı ile yönetildiğini açıkça ortaya koymaktadır. Bu yönetim tarzı, asker-sivil bürokrasinin devlette egemen olmasının kaçınılmaz bir sonucudur. Yıllardır devlet desteğiyle oluşturulan burjuvazi ise, hem ekonomik çıkarları, hem de ideolojik nedenlerle bürokratik devletin denetimi altında kalmayı yeğlemekte, bağımsız davranmaktan ve devlet ideolojisiyle bağdaşmayan liberal de-

ğerleri savunmaktan uzak durmaktadır. Son zamanlarda, sınıfsal çıkarları uğruna AB'den yana tavır alan büyük burjuvazi, kimi demokratik hak ve özgürlükleri savunma girişiminde bulunmasına karşın, öneri ve taleplerini savunmakta kararlılık gösterememiştir. Aydınların tekil mücadelesi ile emekçi sınıfların örgütlü siyasal mücadelesi de, dağılık, güçsüz ve etkisiz olduğu için demokratik hak ve özgürlüklerin, insan haklarının ve kültürel hakların savunulması yetersiz kalmıştır. Bu somut gerekçeler karşısında, Türkiye'de demokrasi, insan hakları ve kültürel haklar için verilecek mücadelelerin başarılı ve verimli olmasının, ancak, asker-sivil bürokrasinin etkisizleştirilerek rejimin demokratikleşmesiyle gerçekleşebileceği açıktır.

Oysa, çağcıl Batı toplumlarında demokrasi görece bir gelişmişlik düzeyine geldiği için, insan hakları ile kültürel hakların korunması ve geliştirilmesi çabaları suç olmaktan çıkmıştır. Ayrıca, bu çabalar toplumda ve yönetim katında olumlu yankılar bulmaktadır. Bu nedenle Batı'daki örgütler, rejim engeliyle karşılaşmadan insan hakları ile kültürel haklar için mücadele etmeye öncelik verebiliyor. Demokrasinin daha ileri evrelere taşınması görevi ise, sermaye karşıtı, emek eksenli siyasal partilerin etkinlik alanında kalıyor.

Gelişmiş demokrasilerde, insan hakları kuruluşları, Uluslararası Af Örgütü, Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü, hukukçular, hekim örgütleri ile ırkçılık karşıtları (antiracistes), çevreciler, etnik ve kültürel hak savunucuları vb. sivil toplum örgütleri çalıştıkları alanlarda son derece başarılıdılar. Bu ör-

gütlerin, yasaklanma, tutuklanma, baskı ve işkence görme gibi sorunları yoktur.

Türkiye'de çok daha etkin zorlu mücadeleler verilmesine karşın, ağır baskı altında çalışan insan hakları örgütlerinin sağladıkları kazanımlar çok sınırlı kalmaktadır. Üstelik, eylemlerinden dolayı, gözaltına alınmak, tehdit ve işkence görmek, tutuklanmak, örgütlerinin yasaklanması vb. hukuk dışı yaptırımlarla karşı karşıya bulunmaktadır.

Askeri-sivil bürokrasinin yönettiği bugünkü rejimin özgün karakteri nedeniyle, Türkiye'de demokratik hukuk devleti yandaşları, çevreciler, insan hakları ile anadilde öğrenim ve kültür hakları savunucuları, her şeyden önce bu hakların savunulmasına olanak sağlayacak demokratik bir ortam için mücadele etmek zorundadırlar. Çünkü, Türkiye'de ileri boyutlu çağcıl bir demokratik hukuk devleti kurulup tam olarak işlemeden, yaşam hakkı, insan hakları, kültürel haklar, örgütlenme hakkı, özgürce seyahat hakkı ile düşünce ve anlatım özgürlükleri gibi temel hakların kazanılması ve korunması son derece güçtür. Ancak, bütün güçlüğüne karşın, kazanma şansı ne olursa olsun insanın mutluluğu, huzuru ve özgürlüğü için yürütülen hiçbir mücadele küçümsenemez ve de küçümsenmemelidir. Ne var ki, bu mücadelelerin verimli, etkin ve kalıcı olması son derece önemlidir. Bu da ancak, somut koşulların, somut tahliline dayanan gerçekçi bir mücadele biçiminin saptanması ile gerçekleşebilir.

Hemen belirtelim ki, tarihsel, sosyolojik ve siyasal nedenlerle Türkiye'de

insan hakları mücadelesi, demokrasi mücadelesinin kazanılmasına bağlı olduğu için, Batı'dakinden farklı olarak, ikincil öneme sahiptir. Bu nedenle insan hakları örgütlerinin, devletin otoriter ve merkeziyetçi yapısını değiştirmek için, demokrasi mücadelesine öncelik vermeleri gerekir. Bu da, insan hakları ile kültürel haklar için mücadelelenin, en azından, demokrasi mücadelesiyle birlikte yürütülmesini zorunlu hale getirmiştir.

Türkiye'de insan hakları ile kültürel haklara saygılı, çağcıl demokratik bir hukuk devletini hangi toplumsal güçler kuracaktır?

Sanayileşmeyi başarmış, nüfusunun yüzde 45'i tarım sektöründe yaşayan, asker-sivil bürokrasinin egemen olduğu bugünkü Türkiye'de, burjuva sınıfı ve onu temsil eden siyasal partiler eliyle çağcıl bir demokrasiyi kurmak mümkün değildir.

Verili koşullarda demokrasinin kurulması, insan hakları ile kültürel hakların kazanılması, salt demokrasiden çıkarı olan sınıf ve katmanlarla, kültürel haklar için mücadele eden etnik toplumların, emek eksenli ortak bir siyasal hareketi iktidara taşınmalarıyla gerçekleştirilebilir. Ancak, böyle bir iktidar, asker-sivil bürokrasiyi denetim altına almayı, demokratik hak ve özgürlükleri tam olarak yaşama geçirmeyi, insan hakları ihlallerine son vermeyi, kültürel haklara saygılı demokratik bir hukuk devletini kumayı başarabilir. Çağcıl bir demokrasiyi kurup işletecek ve AB üyeliğini gerçekleştirecek tek seçenek de bu güçlerin ortak iktidarındır.

Türkiye'nin AB üyesi olmak için yeri-ne getirilmesi gereken koşulların tümü,

çağcıl bir demokrasinin ortak normlarıdır. AB'nin üyelik için istediği koşullar, demokrasi mücadelesini bütünleyen dış dinamiklerdir. Bu nedenle Türkiye'de demokrasi mücadelesi, AB üyeliğini kazanmak için verilmesi gereken mücadeleden ayrı düşünülemez. Bundan ötürü, Türkiye'de demokrasinin kurulması, ancak, AB perspektifine bağlı demokrasi güçlerinin ortak mücadelesiyle gerçekleşebilir.

Ne var ki, demokrasi güçlerinin emek eksenli ortak siyasal hareketinin oluşturulması son derece güçtür. Fakat imkansız değildir. Öncelikle bu güçlerin belirlenmesi ve ortak bir demokrasi programı etrafında birleşmelerinin sağlanması gerekir. Bu hareketin oluşturulmasında öncülük görevi, öncelikle, insan hakları ile kültürel haklar için mücadele eden demokrat, ilerici, yurtsever Türk ve Kürt aydınlarına düşer.

Emek eksenli, demokratik siyasal bir hareketi oluşturacak sosyal güçler şunlardır:

- 1-Kendisi için sınıf olma bilincine ulaşmış işçilerle emekçilerin ekonomik (sendikal) ve siyasal örgütleri,
- 2-Demokratik hak ve özgürlükleri, insan haklarını, kültürel hakları ve hukuk devletini bir bütün olarak savunan gerçek sosyal demokratlar, (örgüt ve bireyler)
- 3-Anadilde öğrenim ve kültürel haklar için mücadele eden Kürt demokratları, (sivil toplum kuruluşları, siyasal örgütler ve bireyler)
- 4-İnsan hakları savunucusu örgütler ve bireyler,
- 5-Demokrat nitelikli **sivil toplum örgütleri**,

- 6-Kadın hakları savunucuları,
- 7-Demokrat gençlik örgütleri,
- 8-Demokrat, ilerici, yurtsever bilim adamları, yazar ve sanatçılar,
- 9-Avrupa Birliği'nden yana, insan hakları ile kültürel haklara saygılı ve hukuk devletini savunan demokrat liberaller,

Demokrat, ilerici, hukuk devletinden yana, insan hakları ile farklı etnik toplulukların anadilde eğitim ve kültür haklarını savunmayı demokratik bir görev bilen Türk ve Kürt aydınlarının öncülüğünde tüm bu sosyal ve siyasal güçlerin, evrensel nitelikte bir demokrasi programı etrafında bütünleşmesi ile oluşacak siyasal bir hareket, Türkiye'de gerçek bir demokrasinin kurulmasını sağlayabilir. Böyle bir hareketin iktidara gelmesi, ya da güçlü bir muhalefet oluşturması, bugünkü merkezîyetçi otoriter ve militarist devlet yapısının demokratikleşmesini de birlikte getirir ve insan hakları ile kültürel

hak örgütlerinin de daha verimli ve daha başarılı çalışmalar yapmalarının koşullarını hazırlar.

Sonuç: Türkiye'de insan hakları ve kültürel hakların kazanılması için mücadele eden örgütlerin başarısı, bugünkü otoriter, merkezîyetçi ve militarist karakterli rejimin demokratikleşmesiyle mümkündür. Bu da ancak, tüm demokrasi güçlerinin ortak siyasal mücadelesiyle ulaşılacak bir hedeftir. Bu hedef gerçekleşinceye kadar insan hakları alanında atılımlar yapmak ve yeni mevziler kazanmak son derece güçtür. Bu nedenle insan hakları savunucuları, bu haklar için mücadele ederken, aynı zamanda demokrasi güçlerinin birliğini sağlamak ve ileri boyutlu bir demokrasiyi kurmak için de etkin bir siyasal mücadele vermek zorundadırlar.

İnsan hakları için bu çerçevede özgün bir mücadele biçiminin gereği, Türkiye'nin tarihsel, sosyal ve siyasal koşullarının dayattığı bir zorunluluktur.

BARIŞ HAKKI VE ULUSLARARASI HUKUK

Gökçen Alpkaya

Yard. Doç. Dr., AÜ SBF

A. Kavramlar

Türkçe Sözlük'te barış, "1. Barışmak eylemi. 2. Savaşın bittiğinin bir antlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum. 3. Böyle bir antlaşmadan sonra insanlık tarihindeki süreç." olarak tanımlanıyor. Oysa, Webster çok daha anlamlı tanımlarını veriyor bu değer yüklü terimin: "Sivil karışıklıktan uzak bir sükunet, dinginlik durumu ya da bir topluluk içinde hukukun veya geleneklerin sağladığı güvenlik veya düzen" diyor; sadece bu da değil, "rahatsız edici ya da bastırıcı düşünce veya duygulardan uzak olma, kişisel ilişkilerinde uyum içinde olma" diye veriyor diğer anlamlarını. Öte yandan, "güvenlik" tehlikeden, korkudan, kaygıdan uzak olma durumu, "düzen" ise barış durumu, hukuka ya da otoriteye saygı olarak tanımlanıyor.

Dolayısıyla, barış kavramını "güvenlik" ve "düzen" kavramlarından ayrı düşünmek, en azından bugün için mümkün değil. Nitekim, uluslararası hukuk da bize bunu gösteriyor.

B. Uluslararası hukukta barış kavramı

1. 20. yüzyıla kadar:

Uluslararası hukukta "barış", 20. yüzyıla kadar tıpkı Türkçe Sözlük'teki gibi "savaşmama durumu" olarak anlaşıldı ve öyle düzenlendi. Uluslararası hukuk öğretisinde savaş hukuku ve barış hukuku iki ana eksen olarak yer aldı yakın döneme kadar. Bunun doğal sonucu olarak da üçüncü bir hukuk, "tarafsızlık hukuku" vardı.

Bunun anlamı, ilk bakışta sanıldığı gibi, uluslararası hukukun, engelleyemediği savaşı hiç olmazsa düzenleme yoluna gitmesi değil. Aksine, savaşın uluslararası hukukta (yani devletlerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen hukukta) meşru sayılması. Bu meşruyetin dayanağı, uluslararası hukukta kural koyan ve yaptırım uygulayan merkezi bir otoritenin bulunmaması. Böyle bir otorite yokluğunda, savaş, konulan kuralları uygulatmanın ve bunları ihlal edenlere yaptırım uygu-

lamanın meşru bir yolu. Elbette her savaş ya da kuvvet kullanma eylemi bunu amaçlamıyordu, ya da sadece bunu amaçlamıyordu, ama bu boyutu gözardı etmek anakronizm tuzağına düşmek olur. Dolayısıyla, savaş “haklı savaş” ve “haksız savaş” olarak iki farklı biçimde algılanıyordu (elbette her savaş savaşanlarca haklı savaş olarak niteleniyordu ama bu “haklı savaş” kavramının meşruiyetini gösterir olsa olsa).

Bütün bunlardan, BM Antlaşmasına kadar, “barış hakkı” değil, “savaş hakkı”ndan söz etmek gerektiği çıkarılabilir.

2. BM Antlaşması ile değişen durum:

Bu durum, Birleşmiş Milletler (BM) Antlaşması ile değişti: Kuvvet kullanmanın yasaklanması ile birlikte, savaş hukuku/ barış hukuku ikiliği ortadan kalktı: Barış hukuku egemen kılındı, savaş hukuku ise savaş ya da savaşa varmayan kuvvet kullanma eylemlerinde uygulanan istisnai nitelikteki kurallara dönüştü. Bunun sonucunda da “tarafsızlık hukuku” silinmeye yüz tuttu.

Bu sürecin daha 1899 ve 1907 Lahey Barış Konferanslarında başladığını görüyoruz. Ama bu konferanslarda asıl amaç, belirli savaş eylemlerini sınırlandırmaktı, savaşı sınırlandırmak değil.

Savaşı sınırlandırmaya yönelik ilk uluslararası çaba, I. Dünya Savaşı'nın ardından yapılan Milletler Cemiyeti Misakı. Bu antlaşmada, geleceğin “barış” kavramının nüvelerini bulmak mümkün: Misak'ın Başlangıç (Dibace) bölümünde, Yüksek Sözleşmeciler Tarafından,

“savaşa başvurmama yükümlülüklerini kabul etmek,

uluslar arasında açık, adil ve onurlu ilişkiler kurmak,

uluslararası hukukun devletler arasındaki gerçek davranış kodu olarak algılanmasını sağlamak,

örgütlü toplulukların birbirleriyle ilişkilerinde adaleti korumak ve antlaşma yükümlülüklerine saygılı olmak yoluyla

“uluslararası işbirliğini geliştirmek ve uluslararası *barış ve güvenliği* sağlamak” için bu Misakı kabul ettikleri”

belirtiliyordu. Dolayısıyla, daha 1919 tarihli bu belgede bile, “barış” kavramının “güvenlik” kavramıyla birlikte anıldığını görüyoruz.

Bu birliktelik, BM Antlaşması ile teyit edildi. BM Antlaşması,

“Biz, Birleşmiş Milletler halkları:

Bir insan yaşamı içinde iki kez insanlığa tarif olunmaz acılar getiren savaş felaketinden gelecek kuşakları korumaya, temel insan haklarına, insan kişiliğinin onur ve değerine, erkeklerle kadınların ve büyük uluslarla küçük ulusların hak eşitliğine olan inancımızı yeniden ilan etmeye, adaletin korunması ve antlaşmalarla uluslararası hukukun diğer kaynaklarından doğan yükümlülüklerle saygı gösterilmesi için gerekli koşulları yaratmaya ve daha geniş bir özgürlük içinde daha iyi yaşama koşulları sağlamaya, sosyal bakımdan ilerlemeyi kolaylaştırmaya,

Ve bu ereklere ulaşmak için:

Hoşgörüyü davranmaya ve iyi komşuluk anlayışı içinde birbirimizle barışık yaşamaya, uluslararası barış ve güvenliği korumak için güçlerimizi birleş-

tirmeye, ortak yarar dışında silahlı kuvvet kullanılmamasını sağlayacak ilkeleri kabul etmeye ve yöntemleri benimsemeye, tüm halkların ekonomik ve sosyal bakımdan ilerlemesini kolaylaştırmak için uluslararası kurumlardan yararlanmaya,

istekli olarak, bu amaçları gerçekleştirmek için çaba harcamaya karar verdik”

diye başlar. Antlaşmanın Amaçlar ve İlkeler başlığını taşıyan 1. maddesinde “Birleşmiş Milletlerin amaçları şunlardır” denildikten sonra,

Uluslararası barış ve güvenliği korumak ve bu amaçla: Barışın uğrayacağı tehditleri önlemek ve bunları boşa çıkarmak, saldırı ya da barışın başka yollarla bozulması eylemlerini bastırmak üzere etkin ortak önlemler almak; ve barışın bozulmasına yol açabilecek nitelikteki uluslararası uyuşmazlık veya durumların düzeltilmesini ya da çözümlenmesini barışçı yollarla, adalet ve uluslararası hukuk ilkelerine uygun olarak gerçekleştirmek” diye devam edilir. Halkların hak eşitliği ve kendi kaderini tayin hakkı ile insan hakları bunu izleyen amaçlar olarak sıralanır.

Daha önemlisi, bu amaçlara ulaşmak üzere BM üyelerinin uygun biçimde hareket etmesi gereken ilkeler arasında da örneğin kendi kaderini tayin hakkına ya da insan haklarına saygılı olmak yoktur ama “barış ve güvenlik” bu maddenin ruhuna ve lafzına egemendir:

Egemen eşitlik,

Yükümlülüklerin iyi niyetle yerine getirilmesi,

Uluslararası uyuşmazlıkların, uluslararası barış ve güvenlik ve adaleti tehli-

keye düşürmeyecek biçimde barışçı yollarla çözülmesi,

Kuvvet kullanma tehdidinde ya da kuvvet kullanmaya başvurmaktan kaçınma,

Örgütün eylemlerine yardım ve aleyhinde önleme ya da zorlama eylemine girişilen herhangi bir devlete yardımdan kaçınma,

BM üyesi olmayan devletlerin de, uluslararası barış ve güvenliğin korunmasının gerektirdiği ölçüde bu ilkelere uygun hareket etmesini sağlama,

Ulusal yetki, VII. Bölüm hariç.

Özetle, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması, BM Antlaşması'nın kalbinde yer alır. Antlaşmanın diğer maddelerinde de sıklıkla bir arada anılan “barış ve güvenliğin korunması” alanında başlıca sorumluluk, Örgütün bütün üyelerinin temsil edildiği, “demokratik” Genel Kurul’a değil, ama Güvenlik Konseyi’ne bırakılmıştır ve üyeler, bu organın görevlerini yerine getirirken kendi adlarına hareket ettiğini kabul ederler (madde 24). Güvenlik Konseyi’nin özellikle “Barışın Tehdidi, Bozulması ve Saldırı Eylemi Durumunda Yapılacak Eylem” başlığını taşıyan VII. Bölüm altındaki yetkileri ise, silahlı kuvvet kullanılmasını içermeyen çeşitli eylemlerin yanı sıra, silahlı kuvvet kullanılmasını da kapsamaktadır.

Kısacası, BM Antlaşması çerçevesinde, uluslararası barış ve güvenliğin (dolayısıyla düzenin) korunması temel bir amaç ve ilkedir, bu konuda devletler kendi adlarına karar alma yetkisini Güvenlik Konseyi’ne bırakmıştır; Güvenlik Konseyi neyin uluslararası barı-

şı tehdit ettiğini, neyin bozduğunu saptama konusunda tam ve *münhasır* yetkiye sahiptir ve bu alanda silahlı kuvvet kullanılmasını da içeren her türlü eylemi kararlaştırıp uygulayabilir.

Dolayısıyla, bu hukuksal çerçeve içinde barışın bir hak değil, devletler bakımından bir yükümlülük olduğu, hem de sıradan bir uluslararası hukuk yükümlülüğü olmayıp çiğnenmesi durumunda, Güvenlik Konseyi'nin eylemiyle yaptırıma uğratılabilecek bir yükümlülük olduğu sonucuna varmak mümkün.

Uluslararası hukukta barış kavramının bu değerlendirmesini, BM sisteminin,

Halklar, uluslararası sistemde ve uluslararası hukukta devletleriyle özdeşleşmiş durumlar (istisnaları saymazsak); dolayısıyla halkların barış hakkı ile devletlerin barış hakkı örtüşmek durumunda.

1945'te kurulan dünya düzeninin hukuksal çerçevesini oluşturmakla kalmayıp, bugünkü geçiş dönemi için de son derece elverişli bir sistem olduğunu hatırlatarak noktalamakta yarar var: Soğuk Savaş döneminde arzulandığı kadar iyi işlemeyen bu sistem, bugün işleme hatta serpilme olanağına kavuştu.

B. “Barış hakkı” kavramı

Bütün bu veriler ışığında “barış hakkı” kavramına bakarsak, ne gibi sonuçlara ulaşabiliriz? Bunun için bazı sorular sormak gerek:

1. “Her hak bir yükümlülüğe, her yükümlülük bir hakka denk düşer” ilkesinden hareketle, “devletlerin barış yükümlülüğü halkların ve bireylerin barış hakkına denk düşer” sonucuna varabilir miyiz? Hayır, kocaman bir **hayır**. Çünkü barış yükümlülüğü, güvenlik ve düzeni koruma yükümlülüğü, devletlerin “birbirlerine karşı”, “uluslararası sisteme” karşı yükümlülükleri, halklara ve bireylere karşı değil. Bu bağlamda, kuvvet kullanmanın “uluslararası ilişkilerde” yasak olduğunu, ama “ulus içi” sorunlarda yasaklanmadığını, -halâ yasaklanmamış olduğunu hatırlatmak anlamlı olabilir. Dolayısıyla, “barış hakkı” gibi bir kavram, ilk elde, devletlerin birbirlerine karşı ileri sürebilecekleri bir hakkı anlatıyor. Bu giderek daha fazla korunan bir hakka da dönüşüyor: Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi kapsamına “saldırı” suçunun da eklendiği göz önüne alınırsa özellikle.

2. Bu hukuksal çerçeve içinde kalmayıp, onu aşarak, “halkların barış hakkı”ndan söz edebilir miyiz? Barış hakkından kastedilen bu olmalı. Nitekim, barış hakkı kavramı ilk kez bu bağlamda ortaya atıldı: “Alternatif” bir yeni dünya düzeni paradigmasının bir parçası olarak, “yeni uluslararası ekonomik düzen”le, “çevre hukuku”yla ve bunlarla bağlantılı “dayanışma hakları” bağlamında. Bunun yine BM sistemi içinde dile getirilmiş olması uyarıcı olmalı. Çünkü “halklar” tarafından değil, “ezilen halklarının temsilcisi” olarak yine devletler tarafından dile getirilmişti bu hak. Üstelik hukuksal açıdan bunun fazla bir anlamı yok: Halklar, uluslararası sistemde ve uluslararası hukukta devletleriyle özdeş-

leşmiş durumlar (istisnaları saymazsak); dolayısıyla halkların barış hakkı ile devletlerin barış hakkı örtüşmek durumunda. (Bu bağlamda, örneğin Afganistan'ın, Irak'ın, Yugoslavya'nın egemen birer uluslararası hukuk kişisi olarak barış hakkı ile, Afgan, Irak ya da Yugoslav halkının barış hakkını birbirinden ayırmak pek mümkün görünmüyor.)

3. Peki, "barış hakkı"nı "insan hakları" bağlamında temellendirmek mümkün mü? Bir durum ya da süreç olarak barışı insan haklarının gerçekleştirilmesiyle ilintilendirmek elbette mümkün ama ayrıca bir "barış hakkı" kavramına ihtiyaç duyulmasının bir anlamı olabilir mi?

- Buradaki ilk sorun, "hangi barış" sorunu: Kişisel, ulusal, uluslararası? Barış hakkının ilk kez uluslararası düzeyde ortaya atılması ve tanınmasından ve aynı zamanda barışın esas olarak uluslararası düzeydeki anlamıyla kullanılmasından yola çıkarak, "uluslararası barış" demek mümkün. "Uluslararası barış"ın bu sistemde ne anlama geldiğini gördük. "Uluslar"ı temsilen devletlerin rol oynadığı herhangi bir sistemde daha farklı bir anlamının olması beklenemez.

- Üstelik bu tür kavramsallaştırmaların akıbeti "barış hakkı" bakımından da geçerli olabilir: Barış hakkı neden "uluslararası barış"la sınırlı olsun? İnsan haklarının evrenselliği ilkesi gereği, neden her yerde, her düzeyde barış hakkından söz edilmesin? "Yurtta sulh, cihanda sulh" neden temel ilkemiz olmasın? Yani yurtta güvenlik ve düzen, dünyada güvenlik ve düzen? "Yatay etki"yi de unutmayalım elbette:

Birbirimize karşı güvenlik ve düzen... Buna aykırı eylemlere karşı yetkili otoritenin gerektiğinde silahlı müdahalesi... Yaşam hakkının kişinin kendisine karşı savunulması gibi, barış hakkı da kişinin kendisine karşı savunulursa ne olur? Kişisel ilişkilerinde uyum içinde olma hakkı örneğin?

Kişisel... Kaygılandırıcı, bunaltıcı düşünce ve duygulardan uzak olmak... Kişisel ilişkilerinde uyum içinde olmak...

Ulusal: Sivil karışıklıktan uzak olmak... Bir topluluk içinde hukuk ya da geleneklerin sağladığı bir güvenlik ya da düzen durumu içinde olmak...

Uluslararası: Devletler arasında karşılıklı uyum, anlaşma durumu ya da dönemi içinde olmak...

- "Barış hakkı" kaçınılmaz olarak bu hakkın güvence altına alınacağı bir hukuksal ve siyasal düzeni gerektirir: "Pax Romana" ya da "Pax Americana"dan yana mı "barış hakkı"nın savunucuları?

4. Kısacası, kullanılan kavramların tarihselliğini göz ardı etmek vahim bir yanlışta götürebilir: 1848 devrimleri sırasında barış hakkı dile getirilseydi ne anlam taşırdı? Ya 1917'de, 1923'te, İspanya İç Savaşı'nda, Nazi işgali altındaki Fransa'da, Yunanistan'da, Vietnam'da?.. Örnekler herhalde çoğaltılabilir. Dolayısıyla, belirli bir tarihsel anda ve belirli bir mekanda, siyasal bir talep olarak barışa evet, ama zaman, mekan ve kişilerüstü, tarihüstü, "kutsal" bir hak olarak barış hakkına hayır demek, güvenlik ve düzeni kutsallaştırma yanlışına düşmemek gerekiyor.

SİVİL TOPLUM ÖRGÜTLERİ VE İNSAN HAKLARI MÜCADELESİNİN “OLMAZSA OLMAZ”LARI

Şanar Yurdatapan

Haydi, en son söylenecek sözü en baştan söyleyerek gireyim konuya. Türkiye’de insan hakları için birşeyler yapmak isteyenlerin, daha yolun en başında şunları bilmesi ve bedeline hazır olması gerekiyor.

İnsan hakları mücadelesi, dünyanın her yanında “devletlere karşı” verilir. Çünkü bireylerden ya da yasal veya yasadışı gruplardan gelebilecek ihlallerde bunlarla mücadele edecek kolluk kuvvetleri ve yargı zaten vardır. Diğer ihlaller eşit olarak kınanabilir ve kınanmalıdır, ama sivil mücadelenin asıl muhatabı, güçleri elinde toplayan devlettir. Bu söz “Devleti düşman gibi görelim, diyalog yararsızdır” anlamına gelmez. Ama “Aman onu gücendirmeyelim, kızdırmayalım” korkusunun ecele faydası olmadığını anlatır.

Yasaların insan haklarına uygun hale getirilmesi ilk adımdır. Ama tek başına yetmez, hayata geçirilmeleri için de mücadele gerekecektir.

Burada, “Yargı”daki tutucu yapılara toslamak da kaçınılmaz oluyor.

İhlaller –üniformalı ya da sivil- “Yürütme” eliyle yapılır. Zaten ilk karşı-mıza dikilecek odur.

Yasama + Yargı + Yürütme = Devlet.

Ya kendini dördüncü kuvvet olarak gören medya? O bu tanımın neresinde? Koşullara göre -kendi özgürlüğü için olsun- yanımızda olması gerekmez mi?

Ben ne bir hukukçuyum, ne de sosyoloji eğitimi gördüm. Deneyimlerimi size aktarmaya çalışırken iyi bilmediğim konulara dokunmaktan çekiniyorum. Bu nedenle örnekleri yalnızca içinde yaşadığım deneylere dayandıracam. Önce hem bellekleri tazelemek, hem de yukarıdaki yargıları kendi somut koşulları içinde kanıtlayabilmek için, sizi geçmişe götürmek ve oradan bugüne birlikte gelmek istiyorum.

Bir Varmış Bir Yokmuş

Ocak 1995'te Yaşar Kemal'in "Der Spiegel" dergisinde yayınlanan bir yazısı nedeniyle DGM'ye çağrılmasına tepki olarak başlayan imza kampanyası, bir "sivil itaatsizlik" eylemine dö-

nüştümüş, 1080 aydın, "Düşünceye Özgürlük" adlı kitapta toplanan ve yazarlarını mahkemelerde ve hapislerde sürdüren 10 makaleyi tekrar yayınlamaya TCK'nın 162. maddesine göre "yeni bir suç!" işlemişlerdi.

Kendilerini DGM savcılığına ihbar ederek açtıkları davanın "kimlik tespiti ve ilk sorgu" dönemi bile 2,5 yıl sürdü. Sonunda, Mesut Yılmaz hükümetinin "Işık Yurtçu" skandalından kurtulmak için yaptığı basit bir yasal makyaj -hukuk dışı bir keyfilikle- "sorumlu yazı işleri müdürleri"ni aşarak "yayıncı"lara da uygulandı ve dava 3 yıl için askıya alındı!?

Bunun üzerine direniş taktik değiştirdi: "Bir tek büyük, sansasyonel ve çok sanıklı" dava yerine, küçük grupçuklar halinde (1-5 sanıklı) ama çok sayıda dava açtırmak ve çabuk çabuk sonuçlandırmak!

Önce her hafta, sonra -yasal takip yükü çoğalınca- ayda bir olmak üzere küçük kitapçıklar yayınlamaya "Düşünce suçları"nın suçlarına(!) ortak olundu ve şimdiye kadar -hiç ayırım yapmaksızın- her görüşte düşünce suçlarına destek verildi.

Bir nokta, hayli kafa karıştırıyordu:

Gerek yazıları yeniden yayınlanarak suçlarına(!) katılan, gerekse 43 kitapçığa yayıncı olmayı kabul eden toplam 1278 kişi içinde her tür düşüncede ve kimlikte insanlar yan yanaydı. Kürtler hakkındaki düşüncelerinden dolayı suçlananlar da vardı, bu konuya sıcak yaklaşmayan Atatürkçüler de.

"Görüşlerinizin hiçbirine katılmıyorum. Ama bunları açıklayabilme özgürlüğünüz için sonuna kadar yanınızda olacağım."

Sonra Neler Oldu?

* Toplam 43 kitapçıkta toplam 1278 kişi yayıncı oldu ve kendini ihbar etti. (Düşünceye Özgürlük 32 kitabı, kitle-sel katılımlıydı, öğretmen İlknur Birol'un suçuna(!) 1117 öğretmen katıldı)

* 9 kitapçık hakkında takipsizlik kararı verildi, 6 tanesi hakkında dava açıldı. İki mahkumiyetle sonuçlandı ve biri de Yargıtay tarafından onaylanarak kesinleşti.

Diğer kitapçıklar hakkında tahkikatlar sürerken **28 Eylül 1999'da çıkarılan 4454 sayılı yasayla cezalar da, davalar da, soruşturmalar da 3 yıl için ertelendi!** Buyurun başlangıç noktasına.

Ama...

Ama **Düşünceye Özgürlük 38** kitabının (Osman Murat Ülke'nin bildiri-si'nin ikinci kuşak yeniden yayını, Nasrettin Hoca'nın deyişiyle "Tavşanın suyunun suyu") davası, kitapçık 23 Nisan 1999 tarihinden sonra yayınlandığı için "Erteleme Yasası" kapsamına girmedi. Yayıncı olarak ben ve gazeteci arkadaşım Nevzat Onaran, Genelkurmay Askeri Mahkemesi tarafından ikişer ay hapis cezasına mahkum edildik. Karar Askeri Yargıtay'ca onaylandı. 2000 yılı sonlarında ikimiz de yattık ve çıktık.

Böylece Türkiye'deki yargı yolu tükendiği için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde dava açma hakkımız doğdu ve açtık. İlerlemekte olan bu davayı kazanacağımıza en ufak bir kuşkumuz yok. Hatırlarsanız, AİHM bir kararında, DGM'lerdeki üç yargıçtan biri asker kökenli olduğu için "Adil Yargı" hakkının çiğnendiğini açıkladı.

miş; bu yüzden, Abdullah Öcalan yargılanırken apar topar bir Anayasa değişikliği yapılarak askeri yargıç yerini sivil yargıca terk etmek zorunda kalmıştı. Askeri mahkemelerde ise yargıçların hepsi asker, hatta bir yargıç, hukukçu bile değil, kıta subayı!..

Bu dava, Türkiye’de “Yargı”daki iki başlılığın “sonunun başlangıcı” bile olabilir.

Bu Şarkı Böyle Bitmez...

Erteleme Yasası, “aynı suçu 3 yıl süreyle bir daha işlememek” kaydını taşıyordu. Yasalarda gereken değişiklikleri yapmak yerine zevahiri kırtarmak yolunun seçilmesine tepki gösteren ve bu işi “Tozları halının altına süpürmek” olarak nitelendiren girişimciler, daha 7 ay dolmadan aynı yazıları bir daha ve topluca yayınladılar. “**Düşüncüye Özgürlük – 2000**” adını taşıyan ve geçen yılların öyküsünü de taşıyan kitap, 17 Nisan 2000 günü, Yılmaz Erdoğan’ın ev sahipliğini yaptığı bir basın toplantısıyla tanıtıldı. Yayıncılar bu toplantının sonunda topluca DGM’ye giderek savcıya kendilerini ihbar ettiler.

Kitap yasaklandı, 15 sanık hakkında (Cengiz Bektaş, Yılmaz Ensaroğlu, Siyami Erdem, Vahdettin Karabay, Ömer Madra, Etyen Mahcupyan, Lale Mansur, Atilla Maraş, Prof. Ali Nesin, Zuhâl Olcay, Hüsnü Öndül, Yavuz Önen, Erdal Öz, Salim Uslu, Şanar Yurdatapan) dört ayrı mahkemede açılan dört ayrı davadan DGM’dekinde beraat kararı çıktı. Ama kararı hem savcı, hem biz temyiz ettik. Yargıtay bozdu, dava devam ediyor. Üsküdar Asliye Ceza, Üsküdar Ağır Ceza ve Ankara Genelkurmay Askeri Mahkemesindeki davalar da beraatla sonuç-

landı. Tabii onlar da temyiz edildi.

İçlerinde en gülüncü, Askeri Mahkemenin beraat kararıydı. Çünkü bu mahkeme, gene bu iki yazı yüzünden (Düşüncüye Özgürlük 16 ve Düşüncüye Özgürlük 38 kitapçıklarının yayıncısı olarak) beni iki kez mahkum etmiş, bunlardan ilki erteleme yasası kapsamına girmiş, öteki ise kesinleşmiş ve yukarıda anlattığım gibi, verilen ceza infaz da edilmişti. Bu kez aynı yazıyı başka 14 ünlü kişiyle birlikte

"Görüşlerinizin hiçbirine katılmıyorum. Ama bunları açıklayabilme özgürlüğünüz için sonuna kadar yanınızda olacağım."

yayınladığımızda, onlara ikişer ay, bana da en az iki katı ceza vermeleri gerekirdi, yasa böyle diyordu. Üstelik duruşma boyunca tüm sanıklar ifade vermeyi, hatta savunma yapmayı reddetmiş, böyle bir mahkemede “Adil Yargı” hakkının çiğnendiğini tekrarlamışlardı.

“Olsun, ben bu işi beraatla örtbas etmeye karar verdim. Sen savunma yapsan da verdim, yapmasan da verdim”. Tüm heyet son celsede değiştirilerek karar verildi ve Askeri Yargıtay’da onaylandı. Yani “Emir, demiri Ankara’da kesti”. Ama bakalım Strasbourg’da da kesebilecek mi?

Düşüncüye Özgürlük: Herkes İçin

Refah Partisi’nin yasaklı Genel Başkanı Prof. Necmettin Erbakan da, iktidarda iken dokunmadığı yılan tarafından sokuldu, Türk Ceza Yasası’nın 312. maddesinin hışmına uğradı. Hem

de işin en komik yanı, “Şeriatçılık” değil, “Kürtçülük” suçlamasıyla...

Sivil itaatsizlik artık çok daha geniş çevrelere yayılıyordu. Erbakan’la aynı tehdit altında olan iki parti lideri daha vardı. Üç parti liderinin ve hapistekileri temsilen iki ünlü düşünce suçlusunun, **Prof. Necmettin Erbakan, Hasan Celal Güzel, Murat Bozlak, Akın Birdal ve Eşber Yağmurdereli**’yi cezalandırılmalarına neden olan sözlerini taşıyan **“Düşünceye Özgürlük : Herkes İçin”** adlı bir kitap, iki aylık bir imza kampanyası sonunda 77.663 kişi tarafından yayımlandı. Kitabın 550 nüshası, tanınmış kişilerin oluşturduğu bir heyet tarafından TBMM’ye teslim edildi. Yayıncılar gruplar halinde DGM Savcılığı’na giderek ifade verdiler. Dava 2001 Ekiminde başladı, sürüyor.

Daha Bitmedi mi?

Hayır, bitmedi!

Bütün cilalı sözlere ve “Düşünce artık özgür” kabilinden cazcaflı gazete manşetlerine rağmen 2001 yılında da başta DGM’ler olmak üzere mahkemeler istenmeyen düşüncelere bilet kesmeye, düşünce suçluları gene hapisaneleri doldurmaya başladı. Her kesimden insan girdi içeri. Bir yanda “17 Ağustos depremi doğa olayı değil, Allahın verdiği bir cezadır” diyen Yeni Asya gazetesi sahibi Mehmet Kutlular, öte yanda sol görüşleriyle bilinen Dr. Fikret Başkaya, HADEP Genel Başkan Yardımcısı Ahmet Turan Demir, mahpushane türküleri repertuarlarını genişlettiler. Emine Şenlikoğlu, Neşe Düzel, Ahmet Altan, Ali Bayramoğlu, Gülay Göktürk, Fehmi Kuru, Yılmaz Çamlıbel, Can Dündar, Eren Keskin, İlyas

Salman, Sabiha Ünlü ve daha niceleri düşüncelerinden ötürü yargıldılar. Kimi ceza aldı, kimininki ertelendi, kimi aklandı. Ama her seferinde karalanan “hukuk” oldu.

Adalet Bakanı Hikmet Sami Türk’e göre “F Tipi izolasyona” karşı çıkmak ya da “Kürtçe, yardımcı ders olarak kabul edilsin” demek, Terörle Mücadele Yasası’nın 8/1 veya Ceza Kanununun 312. maddesinden -yani terör propagandası- olarak değil, doğrudan Ceza Kanunu’nun 169. maddesinden – terör örgütüne yardım, yataklık- yargılanmalıydı. Mantık basit: “F Tiplerine kim karşı? Terörist örgütler. Bu sisteme karşı çıkan kimin ekmeğine yağ sürüyor? Terörist örgütlerin. O halde işte “yardım fiili” ya da “Sivil itaatsizlik yapılsın” kararı PKK’nın bilmem kaçınıcı sözde kongresinde alınmış bir karar. O halde her kim aynı görüşü savunuyorsa bu bal gibi “yardım-yataklık”tır...

Lütfen gülmeyin. “Dilekçe vermek” gibi bir Anayasal hakkı kullanan öğrenciler ve veliler her tarafta yargılanıyorlar bu yüzden. Bir çoğu da aylardır tutuklu olarak. Anadilde eğitimin bir hak olduğunu söyledikleri için Eğitim-Sen yöneticileri yargılanıyor. Ölüm orucu mağdurlarına sağlık hizmeti vermeye çalıştıkları için Tabip Odaları, İnsan Hakları Vakfı yöneticileri yargılanıyor, İnsan Hakları Derneği ve Mazlum-Der yargılanıyor. “Hücre” adlı kitap yargılanıyor, hüküm de geliyor. Yazarı Nevin Berktaş 13 yıldır zaten içerde.

Ben gene halimize şükrediyordum. Ya diyordum, maazallah PKK falanca toplantısında “TBMM olağanüstü toplanıp AB’ye Uyum Yasalarını bir an

önce çıkarmalıdır. Bir an önce erken seçim yapılmalıdır” deseydi, sayın Hikmet Sami beyin hali ne olurdu? Demeye kalmadı, TBMM, Kürtçe öğrenim yasağını kaldırdı. Görüyor musunuz, PKK yardım-yatakeçileri TBMM’de çoğunluğu ele geçirmişler de biz halâ uyuyoruz!

2001 yılında, gerçekten “sayın” bir insan, ünlü dilbilimci ve ABD dış politikalarının en amansız muhalifi Prof. Noam Chomsky de DGM’nin oltasına takıldı. (ya da tam tersi) Aram Yayıncılık tarafından “Amerikan Müdahaleciliği” adıyla yayınlanan kitap hakkında dava açıldı. Savcı –Chomsky’nin adını önceden duymuş muydu bilmiyorum- elin gavurunu Türkiye’ye getirip yargılayamayacağını bildiğinden, davayı yalnız yayıncı Fatih Taş hakkında açmıştı. (*Basın Kanunu’nun 16. maddesine göre yazar ve yayıncı ilk derecede sorumludurlar*). Chomsky bu durumu ve 7 yıldır sürdürülen sivil itaatsizliği öğrenince Türkiye’ye gelmeyi kabul etti. Üstelik daha geldiği gün DGM’ye dilekçe vererek yazısının sorumluluğunu kabul ettiğini, yargılanmak istediğini belirtti. Ertesi gün, hayatımızda gördüğümüz en hızlı duruşmalardan birini izledik. (Bir önceki rekor, İsveç’te yaşayan Kürt yazar Mehmed Uzun’a aitti. Henüz birkaç ay önce DGM’de görülen davaya bütün İskandinavya’dan gözlemciler yağmış ve dava tek celsede beraatle bitmişti.) O gün ise Chomsky sanık kafesine alınmadığı gibi, Fatih Taş da aklanı-verdi. Aynı anda, yan salonda gazeteci Neşe Düzel yargılanıyor ve beraat filan etmiyordu.

Hınzır Chomsky bununla da yetinmedi. Hazır DGM’ye kadar gelmişken,

kendisiyle aynı durumda olan Prof. Mehmet Bekaroğlu, gazeteci-yazar Abdurrahman Dilipak ve İHD İstanbul Şube Başkanı Avukat Eren Keskin ile birlikte savcıyı ziyaret etti, yayıncılarından biri olduğu “Düşünceye Özgürlük- 2001” kitabı ile ilgili olarak kendini ihbar etti, hakkında TCY’nin 162. maddesi uyarınca dava açılmasını istedi. İfade de vermek istedi ama savcı almadı. (Çünkü canı isteyince Prof. Chomsky’e ulaşır ya, acelesi ne, neden kendini gersin?) Hatta suç duyurusu dilekçesini bile almamak istedi ama Chomsky dahil tüm muhbir vatandaşlar bunun yasal bir zorunluluk olduğunda direnince çaresiz kaldı ve aldı suç duyurusunu.

Düşünceye Özgürlük 2001 içinde şu kişilerin suçlu(!?) yazıları yer alıyor:

Celal Başlangıç, Prof. Noam Chomsky, Abdurrahman Dilipak, Emine Şenlikoğlu, Eren Keskin, Fehmi Kuru, Dr. Fikret Başkaya, Mehmet Kutlular, Yılmaz Çamlıbel, Nevin Berktaş ve “Kürtçe seçmeli ders olsun” diye dilekçe veren gençler.

Bu kitabın bir farklılığı, yayıncıların da aynı kişiler olması (Destek için katılan Prof. Mehmet Bekaroğlu ve Şanar Yurdatapan hariç.) ve bu hareketin iki anlamı var. Birincisi, aynı kişiler aynı işi bir daha tekrarlayarak devlete şöyle diyorlar: “Biz, böyle bir suç kabul etmiyoruz. İşte bir daha tekrarlıyoruz. Yapın ne yapacaksınız”. Aynı zamanda başka bir konuda da örnek oluyorlar. Her biri, kendi düşüncesinin tam tersi görüşlerin de yayıncısı oluyor ve onun suçuna(!?) da katılmış oluyor böylece. Voltaire’den 250 yıl sonra da olsa, toplumumuzun alnına sürülen

lekeyi, karşıtlarımızla el ele silmek güzel birşey.

Bu artık her yıl tekrarlanacak. 2002 yılının albümü **Düşünceye Özgürlük 2002**, hareketimizin doğum gününde, yani 23 Ocak 2003'te yayınlanacak. Suçlu yazıların yazarları ve bazı destekçiler o gün DGM avlusunda doğum günü pastası kestikten sonra kitabı savcıya götürüp kendilerini ihbar edecekler... Sonra Düşünceye Özgürlük 2003, 2004... Nereye kadar?

Önce Anayasa'da yarım yamalak da olsa bir dizi değişiklik yapıldı. Ama yetmedi, bunları tamamlayan "Uyum Yasaları" da yapmak, yani Anayasa'daki değişikliğe uymayan eski yasa maddelerini de düzeltmek gerekiyordu. Bu arada, bu işe köstek olan hükümetin de icabına bakılmıyordu.

Düşünceye Özgürlük 2001 davası en nihayet açılabilir:

Bir eğlence de burada başladı. Yayıncılar arasında Chomsky de var ya, savcı birkaç ay oyalanıp bu dertten kendini ve devleti nasıl kurtaracağını düşündü, taşındı ve en kötüsünü yaptı. Yayıncılardan sadece ikisi hakkında dava açtı (Yılmaz Çamlıbel ve ben) ötekiler hakkında ise "Takipsizlik" kararı verdi. Bahane? "Onlar kitapçığın hazırlanmasına katılmamışlar" imiş. Yasada "Hazırlayan sorumludur" gibi birşey yok, "Yazan ve yayınlayan sorumludur" diyor. Yukarıda adını verdiğimiz dört kişi bizzat gelip; "Biz

de yayıncıyız, hakkımızda dava aç" diye dilekçe vermişler. Bu dilekçeler dava dosyasında 30-33 sıra numarayla duruyor. Ama savcımız "Görüldüğü gibi ilgileri yoktur" diyerek onları dışta tutabiliyor! Kendisini, üzüle üzüle "Yargıçlar ve Savcılar Yüksek Kurulu"na şikayet etmek zorunda kaldık. Bu kurul, yargıç ve savcılarının terfi, tayin gibi özlük işlerine bakıyor. Başkanı -her nedense- Adalet Bakanı ve sekreterliği de -gene her nedense- Adalet Bakanlığı'nda. Yani "Bağımsız yargı", önce bu noktadan "Yürütme"ye bağılı. Ve bu kurulun kararları -gene her nedense ve aynen Yüksek Askeri Şura gibi- yargı denetimi dışında. İtirazı- temyizi yok, Strasbourg dışında.

İlk çağda Romalılar "Her yol Roma'ya çıkar" derlermiş. Bizim yargı sistemimizde her yol Strasbourg'a mı çıkıyor, ne?

Düşünceye Özgürlük 2002 yolda

2002 yılının ikinci yarısı umulmadık sürprizler getirdi. Avrupa Birliği'nin "Olmazsa olmaz" koşulları, yani "Kopenhag Kriterleri" ile MGK'nın "Tavsiyeleri" arasındaki uyumsuzluk, zaten bu işe hiç mi hiç gönüllü olmayan MHP'nin alttan, üstten, önden, arkadan köstekleriyle birleşince "Aman Avrupa treni kaçıyor" paniği sardı ortalığı. Özellikle de büyük sermayemiz Avrupa dışında kalırsa eriyip yok olacağına inanmış olmalı ki, tüm kurumlarıyla, vakıf araştırma raporları ve çarşaf çarşaf gazete ilanlarıyla tam gaz harekete geçti, sonucu da belirledi.

Önce Anayasa'da yarım yamalak da olsa bir dizi değişiklik yapıldı. Ama yetmedi, bunları tamamlayan "Uyum Yasaları" da yapmak, yani Anaya-

sa'daki değişikliğe uymayan eski yasa maddelerini de düzeltmek gerekiyordu. Bu arada, bu işe köstek olan hükümetin de icabına bakılmalıydı. İki iş bir arada yürüdü. DSP çatır çatır çatlatılarak Özkan-Cem-Derviş üçlüsünde yeni umutlar filizlendirilirken, TBMM de apar topar olağanüstü toplandı ve MHP'nin kamuoyuna "Ne yani, Apo'yu asmayıp da besleyecek miyiz?" öteki partilere de "İstemem, yan cebime koyun" taktikleri arasında "Uyum Yasaları" fırtına hızıyla geçirildi.

Evet, idam cezası –savaş ve yakın savaş hali hariç- kaldırıldı. Ağırlaştırılmış müebbet getirildi.

Evet, Kürtçe eğitim yasağı kaldırıldı. (Üniversitelerde seçmeli ders değil ama özel kurslar açılacaktır.)

Evet, Kürtçe radyo-TV yayını serbest. (RTÜK kontrolünde, Devlet tarafından, günde birkaç dakika.)

Evet, 159. maddeye ek: "Hakaret kastı yoksa suç olmayacak!?(Kasıt olmadan suç oluşur mu ki?)

Evet, ama.... "ama"lar bir yığın.

Kanun koyucumuz, her zamanki maharetini göstererek "Bir şeyler değişiyormuş" gibi yaparken, her şeyin "Eski tas, eski hamam" gitmesi için irili ufaklı hileleri de serpiştirmeyi ihmal etmedi. Tabii bu yasaların mahkemeler ve Yargıtay tarafından "Nasıl yorumlanacağı" belirleyici olacaktır sonunda.

Ve yargı sistemimiz, bize bu konuda umutlanmak için pek aydınlık bir geçmiş göstermiyor, yani pek aydınlık bir gelecek de vaat etmiyor ne yazık ki. Dilerim ki yanılmış olayım.

Ve 2002 Ağustos ayında pratikte du-

rum ne, ona bir göz atalım:

Kürtler: Her açtıkları parti kapatılıyor, HADEP de tehdit altında. Ecevit'in bir derdi de, "Ya mazallah seçim barajını aşarlarsa halimiz ne olur?" Kürt kültür kurumları sık sık basılıp tiyatro dekor ve kostümlerinin altında buzağı aranıyor. Düğünlerde Kürtçe türkü söylendi diye insanlar gözaltına alınıp şefkatle okşanırlar. Dilekçeci öğrenciler ve veliler mahkemelerde sürünüyor. Hikmet Sami bey TV'de, hem de "Uyum paketi"nin geçtiği gün açıkça söyledi: "Onların durumunda değişiklik olmaz, çünkü 169'dan yargılanıyorlar." Yani eski hamam, eski tas.

Sünniler: 28 Şubat'tan bu yana rejimin gerçek yüzünü görmeye başladılar. Partileri sürekli olarak kapatılma tehdidi altında. "Başörtüsü" kavgası, Anayasa güvencesi altında olması gereken "Yasa önünde eşitlik, vicdan özgürlüğü, öğrenim ve çalışma hakları" açıkça çiğnenerek sürdürülüyor.

Aleviler: Alevi Bektaşî Kuruluşları Birliği kapatıldı, haklarındaki dava Yargıtay'da. Adındaki "Alevî" sözcüğü "Bölücülük" sayılıyor. Laik olduğunu iddia eden Devlet hem Diyanet İşleri aracılığıyla "Sünnî ve Hanefî" olmaktan başka bir kimlik kabul etmiyor. "Cemevi de neymiş. İbadet etmek istiyorsanız, buyurun camiler açık". Bunun Almancasını bir düşünün. Alman devletinin camileri yasakladığını ve Müslümanlara "İbadet etmek isteyen kiliseye buyursun" dediğini!..

Azınlıklar: Etnik ve dini azınlıklar, başta Lozan olmak üzere bir dizi uluslararası anlaşmanın güvencesi altında olmaları gerekirken, bir dizi baskıyla

karşı karşıya. Ama azınlık olduklarından seslerini pek cılızca çıkarabiliyorlar. (6-7 Eylül'ün ne demek olduğunu onlar bilir. MHP'nin önce iktidar ortağı sonra da en büyük parti olduğu bir ülkede şu hallerine şükrediyor olmalılar.)

Laz kültürü ve kimliğinden söz eden kitabın yazarı Selma Koçiva ve yayıncısı DGM'lik.. Aynı şey, "Pontos Kültürü" nün yazarı Ömer Şükrü Asan ve yayıncısı sevgili Ayşenur Zarakolu için de geçerli. (Kendisini bu yıl katbettik. Ama öteki dünyada da DGM varsa orasını bilemem, Dilipak'a bir sorayım.) Ermeni vakıflarının kendi çabalarıyla oluşturdukları mal varlıklarına el konuldu. Gerçi son "Uyum Yasası"nda bu hakları geri verildi, ama ufacık bir hile ile: "Bundan sonra edinecekleri mülklere" geçerli olmak üzere. Türkçesi şu ki, gasbedilenlerin üstüne yatılıyor.

Kadınlar: Medeni Kanun'da "Mal Birliği" ilkesi getirilirken, erkek (MMM Migros der gibi) milletvekilleri7miz gene yaptılar yapacaklarını. Bu ilke ancak "Bundan sonrası için" geçerli. Ama diyelim 40 yıldır evli olan ve bu dönemde elde edilen herşey kocasının üstüne kayıtlı olan bir kadın, eğer bir yıl içinde kocasını ikna edip noterde bir paylaşma sözleşmesi yapmayı başaramazsa bir bardak soğuk su ile yetinecek. Kocası kendisine son günlerde -her nedense- pek iyi davranan hanımları uyarmak isterim, sonradan söylemedi demeyin.

Ve karakollarda, gözaltında, mezrada "Güvenlik güçleri" tarafından cinsel tacize uğrayan kadınlardan kaç başlarına geleni anlatabilecek cesareti bula-

bildi? Bunu başarabilenlerden kaç işkencecilerini yargılabildi. Zar zor açılabilen davalardan kaçında sanık polisler adliyeye getirilebildi? Asiye Güzel Zeybek bile, kendi şikayeti sonuç vermedi de başka kişilerin açabildiği davaya tanık olarak geldiğinde anlatabildi başına gelenleri. Bu ve bu gibi olayları aydınlığa çıkarmak için çalışan TBMM İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Sema Pişkinsüt'ün başına gelenleri tekrarlamaya hacet var mı?

İşçiler, memurlar, sendikalar: Kendi çıkarlarında Avrupa standardı isteyen işverenlerin çoğunluğu, ne yazık ki konu işçilere gelince Avrupa standartlarını lüks buluyor. "İş Güvencesi Yasası"nı bile çok gördüler, yasanın çıkabildiğine şükretmeliyiz. Ama haklarını aramak için gösteri yapmaya greve gittikleri zaman başlarına neler geleceğini sadece Allah değil, biz de biliyoruz. TV'lerden binlerce kez izledik.

Gazeteciler, yazarlar, yayıncılar: Gereksiz tekrar olmasın. Yukarıda görüldüğü gibi.

Bilim, kültür, sanat: Aynı uygulamalara tabi...

Şimdi okuldan kalma matematik bilgilerimizi zorlayarak bütün bunları "Taraftara" toplayalım.

Yahu, nüfusun yüzde 90 bilmem kaç -Sünnisiyle, Alevisiyle- Müslüman değil mi? Bu, işin vicdani kimlik boyutu..

Ya T.C. yurttaşı Kürtler? Sayıları 12-15 milyon arası. Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Süryaniler, Asuriler, Lazlar... Etnik boyutta da bir yığın halk var, kimliğine bürünmek isteyen ama

çekinen.

Tabii bu sayıları bu şekilde taraf tarafa toplayamayız. En azından Kürtlerin kimi Sünni, kimi Alevi, Hıristiyanı da var. Ama nereden bakarsak bakalım, nasıl toplarsak toplayalım, Türkiye’de her toplum kesimi, başka başka nedenlerle de olsa baskı altında.

Peki, nasıl oluyor, nasıl olabiliyor bu iş?

Çünkü çoğu kez herkes yalnızca kendi hakkı için savaşır –eğer savaşıyorsa tabii- ötekini hakkı çiğnenirken susuyor. Hatta içinden “Oh olsun” bile diyor zaman zaman.

Aleviler, “Başörtüsü” kavgasını uzaktan izliyor. İçlerinden “Sivas’ta bizi yakar mısınız, size bu az bile” diye geçirerek. (Sanki Sivas katliamını yapanlar Sivas’a dışardan gelmemiş gibi. Üç gün sonra da Başbağlar’ı kana bulayan aynı karanlık güç değilmiş gibi).

Sünniler, Alevi kuruluşlarının yasaklanmasına ses çıkarmıyor. “Zaten onlar Kızılbaş”.

Laikler, özellikle Kemalistler, başörtülerinin zorla çıkarılmasına ses çıkarmıyorlar. Zaten korkuları, Türkiye’nin İran ya da Afganistan’a döndürüleceği. “Onlar iktidara gelirse bizim başımızı zorla örtecek. O halde her şey mubahdır” mantığı. Bu mantık, aslında, “Devletin bir insanın başını zorla açmaya ya da örtmeye hakkı vardır” düşüncesini kabullenmek demek. Yani kendi bindiği dalı da kesebilecek bir testereyi, gene kendi eliyle devletin eline vermek demek. Hele sol görüş sahipleri. Bu mantığın uzun yıllar 141. ve 142. maddeler eliyle nasıl özgür düşünceleri ezmekte kullanıldığını ne

çabuk unutup karşı safa geçtiler? “Komünizm kimseye söz hakkı tanımayacak. O halde sol görüşlere neden söz hakkı tanıyalım ki? Vurun kahpeye!” denmedi mi yıllar yılı, bu ülkenin en değerli çocukları hapiste ömür tüketmedi mi?

Kürtler, Sünnilere de Alevilere de yapılanları içleri burkularak izliyor. “Bizim partilerimiz kapatılırken, milletvekillerimiz sille tokat götürülürken, kurt başı işaretleriyle saldıranlar kameraların gözü önünde bizi linç ederken kılız kıpırdamadı. Partileriniz bizzat uğraştı bizimle. Başımıza gelenleri

Varsın en gedikli karşıtımız olsun. Onun çiğnenen bir hakkı, yarın benim de çiğnenecek hakkımın geçiş kapısı olacaktır.

hakettiniz.”

Hıristiyan azınlıklara baskı yapılırken Müslümanlardan çit çıkmıyor. “Bunlar da Müslüman mahallesinde salyangoz satmasın” mantığıyla. Ama pardon, çıkıyor tabii, keşke çıkmasa. Basında manşetler çıkıyor: “Misyonerler çocuklarımıza Hıristiyanlık propagandası yapıyor, bu ne rezalet” diye. Ve hemen TV’lerde ceviz kabuğunu doldurmayan açık oturumlar, ardından harekete geçen savcılar, davalar...

Hani “Düşünce, ifade ve vicdan” özgürlüklerini “Herkes için” savunuyor-duk? Bir Hıristiyan, kendi dininin en iyi olduğunu düşünüyorsa bunu neden diğer insanlara da aşılacak istemesin? Almanya’daki yurttaşlarımız Alman

komşularını Müslüman olmaya ikna edince manşetlere taşıyoruz ama. Hem Almanya'daki Katolik ve Protestan kiliseleri televizyonlara çıkıp “*Vay bu Türkler çocuklarımızı Müslüman yapacak, savcılar şunlara haddini bildirin*” filan diye bağırıyorlar...

Yalan mı? Daha fazla örneğe gerek var mı?

İşte böyle **bölünüp bölünüp yönetiliyor** milyonlarca insan. Bölücülük aslında bu işte.

O halde yapılacak iş de belli, koptuğumuz yer neresi ise, oradan yapıştırmaya başlamalıyız toplumu.

Sivil topluma, tabii onun elle tutulamayan “Manevi şahsiyetine” değil, örgütlerine ilk düşen de bu.

İnsan haklarının en basiti için bile yan yana mücadele vermeye kendini alıştırmak.

Varsın en gedikli karşıtımız olsun. Onun çığnayan bir hakkı, yarın benim de çığnanecek hakkımın geçiş kapısı olacaktır.

Bunun için kendi inançlarımızdan ödün verelim, “Kendimiz” olmaktan vazgeçelim demiyorum. Karşımızdakini de kendimiz gibi olmaya zorlamayalım. Siz, kendi olduğunuz gibi, o da kendi olduğu gibi var olmaya, ikiniz de kendi bildiğiniz gibi yaşamaya devam

etsin. Ama istesek de, istemesek de, zaten hepimiz aynı atmosferi soluyoruz, ayaklarımızı aynı toprağa basıp, aynı suyu içiyoruz. “Çoktan ucuza kapatılmış araziler iskana açılsın da vurgunlar vurulsun” diye körüklenen 3. Boğaz Köprüsü ve yan yolları yapıp İstanbul’a su biriktiren ormanlar yok edilince tüm İstanbullular, hep beraber susuz kalıp hep birlikte kavrulacağız. Türk-Kürt, laik-İslam ayrımı yok felaketlerde.

Dahası da var. Ozon deliğinden sızan ışınlar atmosferin dengesini bozdukça yükselen denizler, değişen iklim, seller –ki çevre felaketi yalnız Afrika’yı kuraklıktan perişan etmekle kalmadı, bu yaz Avrupa’yı cehenneme çevirdi- hiç ayırım yapmadan boğuyor insanları, evlerini başlarına yıkıyor. İster Müslüman ol, ister Hıristiyan, ölüm adil!

“*Bundan başka İstanbul yok*” diye bir söz vardır hani. Onu daha da genişletebiliriz:

“*Bundan başka vatanımız yok, bundan başka dünyamız da yok*”...

Onu sevmek, ona iyi bakmak zorundayız. Bir Kızılderili atasözünün dediği gibi, “*Biz dünyayı atalarımızdan miras almadık, çocuklarımızdan ödünç aldık*”.

KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİĞE SAYGI, BARIŞI İNŞA ETMEK İÇİN ZORUNLUDUR.

Sarah Chandler

Son yıllarda küresel bir barış kültürünün kurulması düşüncesi büyük bir ilgi ile karşılanıyor. Kavram oldukça geniş ve göz önünde bulundurulması gereken öğeler çok ve çeşitli. Bu makale, kültürel çeşitliliği göz önünde bulundurmanın önemine vurgu yapmak için kaleme alınmıştır.

“*Homia*” diye adlandırdığımız kültürde, insanın dünya ve onun üzerindeki her şeyden üstün olduğuna dair kesin inanç vardır. Bu kültür, dünya üzerindeki her şeyin, oraya, insan için, insan türünün yararlanması için konulduğuna inanmaktadır. *Homia* ile birlikte var olan ve “*Mondia*” olarak adlandırdığımız bir diğer kültürde ise, dünyadan (toprak) sonra en önemli olan bitkilerdir. Çünkü yeryüzünde ilk görünen (veya yaratılan) onlardır. Hiçbir şeyin kendisine bağımlı olmadığı insan türü, önem sırasında daha sonra gelir.

Homia kültürünün üyelerine göre, insanlar toprağın belli bölümlerini mülk edinebilir, satın alabilir, satabilir, değiş tokuş edebilir. *Mondia* kültürünü benimseyenler ise insanların sadece

topraktan sağlanan ürünlere sahip olabileceğini, bunları satın alabileceğini, satabileceğini, değiş tokuş edebileceğini; ancak bitki ve hayvanlar da dahil, diğerlerinin çıkarlarını tehlikeye atamayacaklarını söylemektedirler. Ayrıca kimse, hiçbir insan, hayvan ve bitkilerin gelecek kuşaklarının çıkarlarını tehlikeye atamamalıdır.

Yıllar boyunca *Mondia*, *Homia* lehine çok şey kaybetti. Bu iki kültür görüşünde barış içindedirler. Fakat bu barış, üyeleri düzenli olarak başkaldıran *Mondia*ya çok pahalıya mal olacak biçimde sürdürüldü. *Mondia* kültürünün üyeleri, yabancı kültürlerin boyunduruğu altında kalmaya ve uzun yıllar süren yabancı egemenliğinin sonuçlarından etkilenmeye devam ediyorlar.

Bu iki kültürü yan yana koyarak çeşitliliğe saygılı, kapsayıcı bir kültür bulabilir miyiz? Bu yan yana oluş, barış kültürüne tekabül ediyor mu? İnanç sistemleri birbirleriyle bu denli aykırı halklar, her iki kültürün aynı anda yaşaması ve üzerinde yaşadığımız gezegenin yaşamının güvenceye bağ-

lanması hedefine ulaşabilmek için farklılıklarını nasıl çözümlenecekler?

“Barış kültürünün yaratılması”ndan söz ettiğimiz zaman hangi dili kullanıyoruz? Salman Rushdie, “Bir kültürün anahtarlarının, onun başka dile çevrilemeyen sözcüklerinde keşfedilebileceğini” öne sürer. İngilizce, Fransızca veya Birleşmiş Milletler’in diğer bir resmi dili ile konuştuğumuzda, sayısız dünya görüşü, dilin fayları arasında kaybolmaktadır. Zira, bu görüşlerdeki incelikler, beş resmi dilin hiçbirinde ifade edilemez, hatta birinden diğerine çevrilemez.

Birleşmiş Milletler Barış Gücü üyeleri, kendilerini, birilerini öldürmedikçe hayatın yaşanmaya değmeyeceğine inanan bir kültürün üyelerinin karşısında bulduklarında ne yaşanabilir? Asker, polis ve gangster çetelerinin kaç üyesi, açıkça ifade etmeseler de aynı duyguyu yaşıyorlar? Savaş kültürü birçok yerde ve birçok düzeyde yaşamaktadır. Biz, barış kültürünün inşacıları, böyle bir kültürle ilişki kurabilir miyiz?

Barış kültürünü inşa edebilmek için her birimizin, başkalarının bizden köklü biçimde farklı bir dünya görüşünün olabileceğinin bilincinde olması gerekir. Herkesin kendi dünya görüşünün bilincinde olması, en azından ayırda olmaya çabalaması gerekir. Kendimize, dünya görüşümüzün nereden kaynaklandığını ve hangi etkilere uğradığını, değişip değişmediğini sormamız gerekir. Gelecekte gelişmeyi (ve değişmeyi) hayal ediyor muyuz? Kendimizi aynı zamanda, görüşümüzün başkalarını, aile, toplum ve ulusumuzla olan ilişkilerimizi; işimizde, oyunları-

mızda ve dinsel pratiklerimizdeki ilişkilerimizi etkileme biçimi üzerine sorgulamalıyız. Ayrıca başka görüşlerle ilgilenip ilgilenmediğimizi; meraklı; keşfetmeye, dinlemeye, tartışmaya ve paylaşmaya hazır olup olmadığımızı sorgulamamız gerekir.

Aradığımız barış üzerinde düşünmemiz, onu tanımlamamız, bedelini, yararlarını değerlendirmemiz gerekir. Hep birlikte, sizin barışınızla bizimkinin aynı olup olmadığını analiz etmemiz gerekir. Ve bu barışın evrensel olup olmadığını? Kültürel görecelik söz konusu mudur? Barış kavramımız diğer varlıkları (hayvanları, bitkileri, gezegeni) kapsıyor mu? Birilerini veya herhangi bir şeyi dışlıyor mu?

Dünya görüşlerimiz arasındaki farklılığı bir kez keşsettikten sonra, gelecek bin yılda insanlık ailesinin nasıl birlikte yaşayacağını inceleme görevimiz vardır. Giderek, insanların dünya görüşü ile şirketlerinkiler çatışma halinde olduğunda ne yapmamız gerektiği konusunda kendimizi sorgulamamız gerekir. Günümüzde bu şirketlerin bir tüzel kişiliği ve bireyler, kültürler ve yeryüzü (dünya) sistemi ile ilişkilerini etkileyen bir dünya görüşleri vardır.

Tarihin, deneyimlerin, inançların çeşitliliğini ve evrenselliğini birlikte keşfediyoruz. Deneyimler, başarı veya başarısızlığın temel anahtarının, başkalarının düşüncelerine açık olma ve saygı duyma olduğunu göstermektedir. Başka perspektiflere açık olmak, başkalarının düşüncelerine saygı göstermek, özellikle bu düşünceler bizimkinden köklü bir biçimde farklı ise hiç de kolay değildir. Yine de açık olma ve saygı, başka düşüncelerde önemli olanı

görmek ve nedenini anlamak için esastır. Bazen “öteki”nin bakış açısının şimdiki ve tarihsel gerçeğinin doğru kavranışı, bizi kendi düşünce paradigmamızı değiştirmeye götürebilir.

Bu makalenin başında sunulan kültürel paradigmaya dönelim. Homia, İncil’in Eski Ahid’deki *Génesis* (Yaratılış) bölümüne uygun bir dünya görüşü üzerine temellenmiştir. Kilise, -devlet ayrımı olsun olmasın- batı uygarlığını çok etkilemiştir. Mondia kültürü ise, Anishnawbek (Kuzey Amerika’nın ilk toplumlarından biri) dünya görüşü üzerine kurulmuştur. Bu iki dünya görüşü, yerli (*indigéne*) halkların, sömürgeci nüfusun egemenliği altında bulunduğu çok sayıda ülkede doğrudan çatışmaya girmektedir. Yaratılış (*Génesis*) çıkışlı dünya görüşü, son yüzyıllar boyunca canlılar sisteminin varlığını sürdürmesine, üzerinde yaşadığımız gezegenin varlığını sürdürmesini tehlikeye sokacak kadar çok az önem verdi. Yerli halklar ise, çevrelerini o kadar az değiştirerek yaşadılar ki, kendi tarihsel toprakları üzerinde geçmişte yaşadıklarına dair kanıt göstermekte olağanüstü güçlüklerle karşılaşılıyorlar. Öyle görünüyor ki herkesin

diğerinden öğreneceği bir şey vardır ve bu alışveriş barış içinde yaşamımızı sürdürmemiz için zorunludur.

Bu, evrensel bir barış kültürünü kurmaya çalışan kişiler olarak karşılaşacağımız problemlere bir örnektir. Gittikçe artan bölgesel çatışmalar, genelleyen küreselleşme olgusuna eşlik etmektedir. Bu bakımdan, diğer düşüncelere karşı samimi merak göstermek her zamandan önemlidir. Aramızda bir ortak paydanın bulunup bulunmadığını ortaya koymalıyız, daha sonra da hangi yolun bizi küresel bir barış kültürüne götüreceğini belirlememiz gerekir.

Dilin, belki de tam anlatmaya gücünün yetmediği bu olgunun tam bir bilinçle gerçekleştirilmesi gerekir? Aramızdaki olası ayrılıklara karşın, başkalarına mutlak bir dikkat ve saygı ile işe başlamalıyız. Amacımız, karşılıklı birbirimizi zenginleştirme ve sorumlu kılma olmalıdır. Ve nihayet, Albert Schweitzer’in söylediklerini açınırsak, barışı bulabilmemiz için, acıma çemberimizi tüm canlıları içine alacak biçimde genişletmemiz gerekir.

Çeviren: Selahattin Esmer
(Speaking About Rights, Vol.XIV
No.3/1999)

İNSANI İNSAN KILAN KÜLTÜRÜDÜR

İhsan Atar

---

*“İnsanın özü, tek tek her bireyde var olan bir soyutlama değildir. Gerçekte, insanın özü toplumsal ilişkilerin toplamıdır.
K. Marx*

İnsan Hakları Derneği Genel Merkezi'nin 23.06.2002 tarihli duyurusunda vurgulanan teorik içerikli dergiye (ki, 13 konu başlığı ile istenilenleri değerlendirdikten sonra) kitaplığımdaki 216 adet özgürlük, işkence, gözaltı, cezaevi, emniyet ve bunların hukuklarını araştıran yerli, çeviri yapıtlara yeniden göz gezdirdim. Avrupa (Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya, İspanya, Portekiz, İsveç), ABD, Güney Amerika ülkeleri, Uzak ve Yakındoğu, Ortadoğu, Orta Asya, Afrika ülkelerine ilişkin, aynı konulara yaklaşım sağlayan yapıtları da elden geçirince 500'ü aşkın “belge kitap”la karşı karşıya geldim.

11 Eylül 2001 pisliğine (ki, bu pisliği oluşturan yalnız ABD ve Afganistan değil, İngiltere, Pakistan, Hindistan, Kore, Çin, Japonya da var) el atınca karşıma doksana yakın yapıt daha çıktı.

Okuduğum yapıtları karşılaştırdıkça, gazete küpürlerinden, dergilerden olu-

şan arşivler de boy gösterdi.

Tüm bu insan hakları coğrafyası, tarihi, edebiyatı ve ötekileri de değerlendirince, insanı insan kılan kazanımın kültür olduğu gerçeği öncelik kazandı. Öncelikli olanla konumuza giriyoruz:

Tüm kültürlerin kendi kazanımları vardır elbette. Bunlar kendi sanatı, müziği, felsefesi, bilimi, edebiyatı ve bunlardan yansıyan yaşam biçimidir.

Dinsel yönden bakıldığında, İsevilerin, Muhammedilerin, Musevilerin, Budistlerin çatışan kültürler yarattıklarını görürüz.

Ekonomik yönden bakıldığında, Smithci, Ricardocu, Keynesci, Freidmancı, Marxçı kültürleri görür ve tutucu, liberal, kapitalist kültürlerin Marxçı (Sosyalist/Komünist) kültürlerle çatışan özelliklerini saptarız.

Peki, tüm bu yaratımlar, oluşumlar bireysel midir? İnsanın bireysel yaşamındaki kültüre mi bakmalıdır, Si-

yasal ve toplumsal yaşamındaki kültürü mü incelenmelidir?

Platon'a göre "insan doğası, anlamı, felsefeye açıklanması gereken güç bir kitaba benzer."

Ernst Cassirer ise özgürlük ve kültürün tarihsel incelemesinde şu saptamayı yapar: "Kişisel yaşantımızda bu kitap öylesine küçük harflerle yazılmıştır ki, okunmaz. Felsefe kültürünün ilk işi bu harfleri büyütme olmalıdır" diye tamamlar.

Dinsel ve de kapitalist kültürler bireyseldir, küçük harflerle yazılmışlardır. Marksist felsefe harfleri büyütmüş, bireyselliği toplumsallığa çoğaltmıştır, toplumsal kültürü yaratmıştır.

Toplumsal kültür haklarını iyi tanımak, oluşturduğu zinciri iyi değerlendirmek, zincirin kopmasını önlemek gerekir. Halkalarda kopukluklar varsa, yeni ama sağlam halkalarla zincir yeniden oluşturulmalıdır.

ABD'nin ulusal eğitim felsefesinin temelini oluşturmuş, ülkemiz eğitiminde de adı geçen John Dewey: "...Amerika bir tarım devleti iken bir kent ve endüstri devletine geldiğinde, Amerikan mahkemeleriyle ticaret ve bankacılığın politik temsilcileri, İngiliz liberalizmi *Laissez-Faire*'inde endüstriyel amaçlara özgü (girişim, buluş, güçlülük ve ilerlemeye katılma) nitelikleri... birer birey olan işadamlarına ve bankacılara mal etmiştir..."

Ve yine bilim-kültür bağıni araştırırken de: "... bilimsel araştırmaları *Laissez-Faire* bireyciliğinin ilkeleri yönetmiş, tek tek araştırmacıların beğenileri ve eğilimleri bu araştırmaların akışına düzen vermiştir..." demektedir.

İşte bu kültüre burjuva kültürü deniyor. Asım Bezirci'nin belirlemesiyle: "Kullanım ekonomisi'nden değişim (para) ekonomisine geçiş" in kültürü oluşuyor.

Bu kültür oluşurken yine A. Bezirci'ye göre burjuvazinin evriminde üç dönem görülüyor:

1. Dönem, burjuvazinin yükselen dönemi (yükselen sınıf).
2. Dönem, burjuvazinin tutucu dönemi.
3. Dönem, son dönemdir. Emperyalizm aşamasıdır.

Şimdi de emperyalist kültürün temel özelliklerine Lenin'den bakalım:

"1- Üretim ve sermayenin yoğunlaşması çok yüksek düzeye ulaşarak ekonomik yaşamı belirleyen tekelleri yaratmak,

2-Banka ve sanayi sermayesi birleşerek/kaynaşarak mali sermayeyi ve bu sermayenin söz sahibi olan oligarşiyi oluşturmak,

3-Emtia dışsatımından ilerleyerek sermaye dışsatımında aşırılaşmak,

4-Dünyayı paylaşan uluslararası tekeli kapitalist birlikler kurmak,

5-En büyük kapitalist devletler olarak yeryüzünü bölüşmek."

Emperyalizm, kültür istemlerinin gerçekleşmesi için hangi yöntemlere başvuruyor, onları özetle görelim:

"1-Sosyalist kültür ürünleri kötülenir ya da gölgelenir.

2-Bağımlı ülkelerin kültürleri aşağılanır, yozlaştırılır ya da ilerici, demokratik, halkçı yanları köreltilir.

3-Emperyalist kültür verimlerinin ulusal kültür değerlerinin yerini almasına uğraşılır."

Emperyalist kültürün özelliklerini A. Bezirci'yle değerlendirelim:

"1-Maddeci felsefeye, diyalektik yön-

teme, toplumsal davranışa karşı genellikle idealist felsefeyi, metafizik yöntemi ve bireyci davranışı öne sürmek, 2-Barış, sosyalizm, bağımsızlık, devrim ülküsüne karşı savaş, kapitalizm, bağımlılık, gericilik düşüncesini aşılacak.

3-Emperyalist sömürüyü, baskıyı, soygunu gösteren özlere karşı onları gözleyen, emekçileri ve halkları onlardan uzaklaştıran saptırıcı, oyalayıcı bir yöntem uygulamak (örneğin: spor, seks, serüven v.b.),

4-İnsanların anlaşması, dayanışması, birleşmesi görüşüne karşı, onların çekişmesi, ayrışması, yalnızlaşması eğilimine girmek.”

Ulusal kültür nedir? Kapitalizmi yeğlemiş ulusla sosyalizmi yeğlemiş ulusda kültürler örtüşür mü? Kısaca bakalım:

Ulus, derebeylik toplumundaki dağınıklığı kaldıran, yerel pazarları birleştiren, ülkenin değişik kesimleri arasındaki bağı güçlendiren burjuvazinin doğuşuyla ortaya çıkmıştır. Burjuvazinin ve kapitalizminin gelişme döneminde ulus da gelişmiştir. Uluslaşmada sermayeyi ellerinde toplayan tekeller, savaş politikasının etkisine girince ve de tekellerin çıkarları ulusun çıkarlarının önüne geçince, toplumu oluşturan kesimler arasında çatışma başlar. Ve kendisi için her şeyi sakıncasız gören burjuvazi ulusal kültürde ikili davranış sergiler:

Ulusal kültürün ilerici, halkçı, özgürlükçü, insancıl öğelerini geriletirken, kültürün tutucu, baskıcı, ayırıcı öğelerini öne çıkarır. Bu işi yaparken ırkılıktan (aşırı ulusalcılıktan), şeriatan (aşırı dincilikten) yararlanır. Yararlan-

dığı bu aşırı öğelere, kendi düşünceleri dışındaki düşüncelerin, özellikle de sosyalizmin ulusal birliği ayırttığını da aşırıca ekler.

Sosyalist kültüre de bir göz atalım:

“İnsanın varlığını belirleyen bilinci değildir, tam tersine, bilincini belirleyen toplumsal varlığıdır.” diyen K. Marx,

“...Her şey hem kendisidir, hem de kendisi değildir., çünkü her şey akış halindedir, durmadan değişmekte, durmadan oluşmaktadır.” diyen Engels,

**“O iğrenç maske düştü artık,
insan**

**Boyunduruksuz, özgür, sınırsız,
ama eşit.**

Korkudan, baskıdan, ezilmekten uzak

Kendi başına buyruk insan!”

“İnsanoğlu, bir doğa olayları ağıyla karşı karşıyadır. İçgüdüsel insan, vahşi, kendini doğadan ayırt etmez. Bilinçli insan ise kendini doğadan ayırt eder. Sınıflamalar, kendini doğadan ayırt etmenin, başka bir deyişle dünyayı ve olaylar ağındaki odak noktalarını tanımanın aşamalarıdır ve bu noktalar insanın onu tanımaya ve egemenliği altına almasına yardımcı olurlar.” diyen Lenin,

“...Maddecilik, ilk yaratıcısı olan Bacon’da, belli belirsiz bir biçimde de olsa yönlü gelişmenin tohumlarını taşıyordu. Madde şiiresel, duygusal bir parlaklıkla gülümsüyordu insana.” diyen Marx ve Engels.

“Benim diyalektik yöntemim Hegelci yöntemden yalnızca farklı değil, aynı zamanda onun tam karşıtıdır. Hegel’de insan beyninin yaşama süreci, başka bir deyişle düşünce süreci –Hegel bunu ‘idea’ adı altında bağımsız bir özneye bile dönüştürür- gerçek dünyanın yaradanıdır ve gerçek dünya ‘idea’nın bir dış görünüş biçiminden başka bir şey değildir. Bana göreysel tam tersine, idea denilen şey insan beyni tarafından yansıtılan ve düşünce biçimlerine dönüştürülen maddi dünyadan başka şey değildir” diyen K. Marx,

“Biz, insandışı ve toplumdışı kavramlara dayanan her türlü ahlâkı reddediyoruz. Bunun toprak sahiplerinin ve anamalcıların çıkarları uğruna halkı aldattığını, kandırdığını, uyuttuğunu söylüyoruz.” diyen Lenin,

“Anamalcı üretim, kafa emeğinin bazı dallarına, sözgelimi şiir ve sanata düşmandır.” diyen K. Marx,

“O iğrenç maske düştü artık, insan Boyunduruksuz, özgür, sınırsız, ama eşit.

Korkudan, baskıdan, ezilmekten uzak Kendi başına buyruk insan!” diyen İngiliz şairi Shelley,

Ne melek var, ne şeytan
Cin de biziz melek de
Dünya dönecek cennete
İnsanla, inandım.”
diyene Tefik Fikret

Bozuk adalet yeter artık,
Acemi ellerde yoğrulan, iyi pişirilme-

miş adalet yeter.

Yeter katıksız, kara kabuklu adalet!
Dura dura bayatlayan adalet yeter!

Bolsa insanın önünde ekmek, lezzetliyse,

Gözler öbür yiyeceklere yumulsa da olur.

Ama her şey bollaşmaz ki birdenbire...
Bilirsiniz, nasıl bolluk doğurur emek:
Adaletin ekmeğiyle beslene beslene.

Ekmek gerekliyse nasıl,
adalet de gerekli her gün,
hem o , günde birçok kez gerekli.

Sabahtan akşama dek, iş yerinde, eğlencede,

hele çalışırken canla başla,
kederliyen, sevinçliyen,
halkın ihtiyacı var pişkin, bol ekmeğe,
günlük has ekmeğine adaletin.

Madem adaletin ekmeği, bu kadar önemli,
onu kim pişirmeli, dostlar, söyleyin?

Öteki ekmeği kim pişiren?

Adaletin ekmeğini de kendisi pişirmeli halkın,
gündelik ekmek gibi

Bol, pişkin, verimli.”

diyene B. Brecht’ten ve daha nice nice toplumculardan giderek, insanı insan kılan kültür kazanılmalı ve de insan hakları bu kültürle savunulmalıdır.

Bir önemli nokta da kulaklarımızı sömürü kültüründen uzak tutarsak **in-san**’ı ve **hakları**’nı yanlış kültürden korumuş oluruz.

İNSAN(LIK DURUMU) VE “HAKLAR”I

Sibel Özbudun- Temel Demirer

*“Atlasları getirin! Tarih atlaslarını!
En geniş zamanlı bir şiir yazacağız (...)
Nerede kalmıştık? Tarihe ağarken üç ağır yıldız
Sürünerek geçiyor bir hükümet kuşu,
kanatları yoluk...”¹*

Campanella'nın Güneş Ülkesi'nden Thomas More'un Ütopya'sına nice düşünür, - Spartaküs'ün uğruna dövuştüğü Marx'ın, “sınıfsız, savaşız, sömürsüz dünya” diye tarif ettiği- özlemi çekilen dünyayı insanlığa anlattılar... Anlattılar anlatmasına ama...

Evet bugün bir “ama”nın kıyısında... Yüzyıllardır uğruna mücadele edilen yeni dünya savaşımı yolunda insanlığın başkaldırılarıyla, dövüşe dövüşe kazandığı değerlerin içeriğinin boşaltıldığı bir “ama”nın amansızlığının girdabındayız... “İnsan hakları”, “özgürlük”, “eşitlik”, “ulusların kaderlerini tayin hakkı” vb kavramlar, “Yeni Dünya Düzen(sizliğı)”nin (“YDD”) postmodern söylenceleriyle onlara anlam katan içerikten soyutlanarak manipülasyonlara maruz bırakılmaktadır...

Öyle bir evredeyiz ki, IMF’ci Kemal Derviş “solcu”dur! ABD emperyalizmi

“özgürlük” ve “ulusların kaderlerini tayin hakkı”ndan yanadır! AB emperyalizmi “eşitlik” ve “insan hakları”ni savunabilmektedir!

Bunun aksini iddia edenler “globalleşme” gerçeğinin devreye soktuğı “kaçınılmaz küresel değışimi” kavrayamayan “dinozorlar”dır; vb’leri, vb’leri...

Ama bir dakika! Gerçeklerden, somuttan daha devrimci ve açıklayıcı bir şey olabilir mi? Eğer olamazsa “YDD”nin karanlık gerçeğı karşısında üç maymunları oynayarak “Görmem! Bilmem! Duymam!” diyen “kürselleşme mezhebinin müritleri” gibi davranamayız...

I-) Öncelikle...

“Soru işareti özgürlüktür.”²

Tarihin karanlıklarında değıl, insanlığın aydınlandığı, uygarlık hayalini gerçekleştirdiğı varsayılan XX. yüzyı-

İn başında, 1915'te, Amerikalı yazar Paul Elmer More, "Mülkiyet hakları yaşama hakkından önemlidir/ The rights of property are more important than the right to life" dememiş miydi? Burjuva uygarlığı niteleyen de bu saptama değil midir? İçinde yaşadığımız "yeni düzen(sizlik)" dünyasının kutsalı, aslında insan ve hakları değil; "mülk", "özel mülkiyet"tir!³

O halde özel mülkiyetçi bir (mülk edinme ve kaçınılmaz olarak) adaletsizliğe denk düşen "YDD" koşullarında insan hakları sorunu (ve gerçeği), özel mülkiyetçi kapitalist barbarlık ile onun küresel saldırı hattını oluşturan emperyalist saldırganlıktan bağımsız olarak irdelenemez... Yani emperyalistler, kapitalistler insan haklarını savunamazlar... Onların "insan hakları" maskesi altında savundukları özel mülkiyetçiliktir...

Yeri gelmişken belirtelim: İnsan hakları "aydınlanma çağı"nın eseridir. Ancak kendini ifade ettiği "burjuva çerçeve" ile sınırlı değildir... İnsan hakları mücadelesi, tarihiyle birlikte kendini durmadan inşa ederek, aşması gereken bir dinamiktir...

İnsan hakları mücadelesi tarihinde 1776 tarihli ABD Bağımsızlık Bildirgesi bir başlangıç ise de insan haklarını düzenleyen ilk önemli bildirme "1789 Fransız İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi"dir. Dernek kurmak, öğretim özgürlüğü, ekonomik eşitsizlikler ve bunlardan kaynaklanan baskılar dışında yukarıda saydığımız bütün hakları kapsar. En önemli hükümlerinden biri de "baskıya karşı direnmeyi" bir hak, hatta kişisel bir ödev olarak vurgulamasıdır. Sosyal yardım hakkını kabul

etmesi bakımından da dikkat çekicidir.

Uluslararası nitelikteki ikinci belge, taraf olmamız nedeniyle bizi de bağlayan, "1948 Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi"dir. Klasik insan hak ve özgürlüklerini kapsayan bu belgenin önemli özelliklerinden biri -yukarıdaki belgede olduğu gibi- "insanın baskıya ve baskı yönetimine karşı son çare olarak ayaklanmak zorunda kalacağını" belirtmesidir. Hak ve özgürlüklerin yasalarla kısıtlanabileceğinden ve kişinin bunlara uymak zorunluluğundan da söz edilmektedir ki, bu doğal ve gereklidir. Uygulamada bütün sorun, kısıtlamaların özünden ve kapsamının belirlenmesindeki ölçüden kaynaklanmaktadır...

Bu çerçeve içinde denilebilir ki, insan hakları, klasik burjuva çerçevesini aşmak zorundadır. "YDD" koşullarında bireyselliğini toplumsallığa bağlayarak açıklanmalıdır... Aksi mi? Hayır mümkün değil... Bunun kanıtı "YDD"nin yaşattığıdır... İşte örnekleri!

I.1-) İnsan hakları (mı dediniz?)!

*"İnsan hakları, henüz adaletin olmadığının kanıtıdır."*⁴

Belçika Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Louis Michel, eski adıyla Zaire'nin lideri (şimdiki Kongo Demokratik Cumhuriyeti) Patrice Lumumba'nın öldürülmesinde ülkesinin oynadığı rol nedeniyle özür diledi!⁵ Dikkat, "insan haklarına saygılı"(?!), bir özürle bir katliamın yıkıcı sorumluluklarından "kurtuluyor"! Bir şey bu kadar "ucuz" olabilir mi?

Eğer olursa, Afganistan örneğinde olduğu gibi yapılanlar "yapılır", sonra da "özür dilenir"! Örneğin Newsweek

dergisinin BM'nin yayımladığı gizli memoranduma dayanarak yayımladığı haberine göre, 2001'in Aralık ayında Afganistan'ın kuzeydeki Kunduz kuşatmasında teslim olduktan sonra Şıbrgan Hapishanesi'ne nakilleri sırasında konteynırlara tıklan bine yakın Taliban savaşçısı havasızlıktan katledildiler. Ölenler Özbek general Abdülraşid Dostum denetimindeki Şıbrgan Hapishanesi'ne 15 dakika uzaklıkta bir toplu mezara gömüldü!⁶

Her şey olup bittikten sonra “kuru bir özürle aklanmayı”(?) bir erdem adeden katliamcıların insan hakları retoriği Afganistan'da neyse Çeçenya'da da odur! Örneğin 11 Eylül sonrası Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in Batı yanlısı siyasetine koşut olarak Çeçenya sorununun unutturulduğu dönemde, Rusların Çeçenlere yönelik muamelesinin “soykırım sınırı”nda seyrettiği belirtiliyor. İnsan Hakları İçin Uluslararası Helsinki Federasyonu (IHF) ve Moskova Helsinki Grubu'nun hazırladığı rapora göre, Rus ordusu ve güvenlik güçleri, Çeçenya'da erkek nüfusunu azaltmak için yargısız infaz kampanyası yürütüyor, köy ve mülteci kamplarından toplanan Çeçen erkekler uzun işkenceler sonucunda öldürülüyor!⁷

Tıpkı Filistin'i işgal eden İsrail Siyonistleri gibi!⁸ İsrail'in askeri işgalin yanı sıra ekonomik abluka altında tuttuğu Batı Şeria kentlerinde yaşayan Filistinliler sonunda açlık sınırına gelip dayandı.⁹ ABD Uluslararası Kalkınma Dairesi'nin (USAID) araştırmasına göre, her beş Filistinli çocuktan biri “akut yetersiz beslenmenin” pençesinde yaşıyor. Raporda, Filistinlilerin üçte ikisine yakınının gelirinin de günde 2 doların altına düştüğü vurgulandı!¹⁰

Ezenlerin “insan hakları” söylencelerinin ardındaki gerçeklerden biri de insanları satmasıdır. Örneğin Balkanlar'daki BM Barış Gücü, fuhuşa itilen Doğu Avrupalı kadınların hamisi değil müşterisi olmakla suçlanıyor. BM Çocuk Fonu (UNESCO) BM Mülteciler Yüksek Komitesi (UNHCR) ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın (AGİT) ortaklaşa hazırladığı raporda, sekiz Doğu Avrupa ülkesinde yapılan beyaz kadın ticaretinin yüzde 40'ının barış gücü askerlerine yönelik olduğunu ortaya koydu.

270 sayfalık raporda, çoğu Moldova, Romanya ve Arnavutluk'tan getirilen kadınların Bosna, Kosova ve Makedonya'daki yabancı askerlere satıldığı kaydedildi. Bu ülkelerde yabancı askerlerin varlığının son derece canlı bir fuhuş sektörü yarattığına dikkat çekilen raporda, buralarda satılan kadınların üçte birinin 18 yaşın altında olduğuna da dikkat çekildi. Rapora göre, halen Kosova'da 85, Bosna'da ise 260 ile 400 arasında randevuevi faaliyet gösteriyor.¹¹

Bir şey daha: “ABD Dışişleri Bakanlığı'nın yayınladığı insan ticareti üzerine başlıklı raporuna göre, 2001 yılında 4 milyona yakın kişi alınıp satıldı, değiş tokuş edildi ve köle gibi çalıştırıldı. Kurbanların çoğunu, fahişelik, seks turizmi ve öteki cinsel sömürü biçimleri için alınıp satılan kadınlar ve çocuklar oluşturuyor. Erkeklerse tarım ve inşaat işlerinde zorla kullanılıyor.”¹²

Soruna ilişkin önemli bir not: “Sosyal psikologlar dünyada köleliğin bittiği yönündeki yaygın görüşe katılmıyor; köleliğin günün koşullarına göre evrim geçirerek, tüm acımasızlığıyla devam

ettiğini söylüyorlar.”¹³ Bu doğru! Çünkü “Dünyada 27 milyon köle varmış...”¹⁴

I.2-) Demokratik haklar (mı?)!

“Hiçbir kuş, sorulardan oluşan bir çalılıkta ötecek yürekliliğe sahip değildir.”¹⁵

Ya “demokrasi” ya da “demokratik haklar” mı? Bu da ayrı bir trajedi-komik konu... İşte somut veriler...

İspanya, Bask ülkesinin bağımsızlığı için mücadele veren ETA'nın siyasi kanadı olarak görülen Batasuna partisini kapatılacak yasayı onayladı...¹⁶ Yeni yasanın asıl olarak Bask bölgesinin bağımsızlığı için mücadele eden ETA'nın siyasi kanadı olarak bilinen Batasuna Partisi'ni hedef aldığı belirtiliyor!¹⁷ Bask ülkesinin kendi kaderini tayin hakkını savunan Batasuna partisi hakkındaki kapatma kararını hayata geçirmekte vakit kaybetmeyen İspanyol polisi, Batasuna bürolarını basıp, kapılarına mühür vurdu. Polisle partililer arasında çatışma çıktı. Bilbao'da yüzlerce kişinin oluşturduğu insan seddiyle karşılaşan polis cop savurdu, göz yaşartıcı gaz sıktı ve plastik mermiyle ateş açtı...¹⁸

Parti kapatıp, ölüm timleri kuran bir demokrasi! İşte bu tam da “Batı uygarlığı”dır! Nasıl mı? BBC, İngiltere'nin Kuzey İrlanda'da Protestan milislere ölüm timi kurdurup¹⁹ Katolikleri öldürtmesi hakkında belgesel yayınladı!²⁰

Bu durum Avrupa'da da Amerika'da da benzer; yani değişen bir şey yok: Peru'da solcu gerillaların 116 günlük rehin alma eylemini bitiren operasyon, yargısız infaz çıktı. Operasyona dair soruşturmada, 14 Tupac Amaru gerillasının etkisizleştirildikten sonra arkadan vurulduğu ortaya çıktı... 1996-97'

de Lima'daki Japon büyükelçiliğini basıp 72 kişiyi 116 gün rehin alan solcu gerillalara yönelik operasyonda gerillaların hepsinin öldürülmesi o dönemde kahramanlık olarak alkışlanmış ve Devlet Başkanı Alberto Fujimori'ye prestij kazandırmıştı!²¹

Bir şey daha: “Batı demokrasileri” için “İsrail Siyonizmi, Cenin Kampında bir soykırım gerçekleştirilmemiştir”!²² Yani

11 Eylül saldırılarının ardından “güvenlik paranoyası”na kapılan Amerikan halkı, her fırsatta sahip olmakla övündüğü “dünyanın en özgür anayasası”nı(!) bile feda edecek raddeye geldi. Yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre, Amerikalıların yüzde 49'u ABD anayasasının ifade özgürlüğüne “fazla” hak tanıdığını düşünüyor.

BM tarafından açıklanan Cenin raporunda “katliam” sözcüğü kullanılmazken iki taraf da suçlandı!²³ İsrail'in Mart 2002'de Batı Şeria'da başlattığı “Koruyucu kalkan” operasyonu sırasında büyük yıkıma sahne olan Cenin mülteci kampında olup bitenler hakkındaki BM raporu, Cenin'de yaşananları “katliam” ifadesiyle tanımlamadı. Raporda Cenin'de Filistin'in iddia ettiği gibi 500 kişinin öldürüldüğünün kanıtlanamadığı ifade edilerek, ölü sayısı çoğu sivil 52 Filistinli olarak verildi!²⁴

Bundan başka: “İsrail Anayasa Mahkemesi, intihar eylemlerine karışan militanların ailelerini sürgüne zorla gönderme kararını onayladı”!²⁵ “Belçika adaleti, 1982 yılında gerçekleştir-

len Sabra-Şatilla katliamının mimarı Ariel Şaron'a²⁶ dokunamıyor!"²⁷

Bu "demokratik haklar"a bir de ırkçılık ve "büyük gözaltı" eklenmeli: Önce: AB ülkeleri yasadışı göçü engelleme konusunda ırkçı önlemlere başvuruyor!²⁸ Sonra: AB'nin polis gücü Europol tarafından "terörizmle mücadele" için hazırlanan yasa tasarısı,²⁹ bireysel hak ve özgürlüklere ciddi müdahale olarak görülüyor. Tasarıya göre polis milyonlarca e-posta mesajının yanı sıra internet üzerindeki diğer bilgilere ve telefon kayıtlarına da ulaşabilecek!³⁰

Sadece AB'de mi? Elbette hayır! Japonya boş durur mu? "Japon hükümetinin 5 Ağustos 2002 de uygulamaya koyduğu zorunlu uygulamayla 127 milyon Japon vatandaşı numaralandı..."³¹

AB, Japonya... Kambersiz düşün olur mu? Elbette bir de ABD! Guardian gazetesi, AB üyesi ülkelerle ABD'nin, bireysel hakları ve özgürlükleri kısıtlayan bir anlaşma üzerinde gizli bir çalışma yürüttüklerini açıkladı...³² Batı'nın 11 Eylül sonrası "terör"e karşı başlattığı "özgürlük ve uygarlık" savaşı, milyonlarca göçmen mültecinin kâbusuna dönüştü...³³

Buraya kadar değindiklerimize bağıntılı bir bilgi daha ekleyelim: 11 Eylül saldırılarının ardından "güvenlik paranoyası"na kapılan Amerikan halkı, her fırsatta sahip olmakla övündüğü "dünyanın en özgür anayasası"nı(!) bile feda edecek raddeye geldi. Yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre, Amerikalıların yüzde 49'u ABD anayasasının ifade özgürlüğüne "fazla" hak tanıdığını düşünüyor.

Anketten, din ve vicdan özgürlüğüne saygı ve Müslümanlara yaklaşım konularında da endişe verici sonuçlar çıktı. Amerikalıların yüzde 48'i hükümetin "terörle savaş" kapsamında dini grupları sıkı gözetim altında tutmasını doğru bulduğunu, yüzde 42'si de güvenlik görevlilerine Müslümanlara "denetim" uygulamak konusunda daha fazla yetki verilmesi gerektiğini belirtti. Akademiklerin bağımsızlığına ve basın özgürlüğüne saygı da aşmıyor. Halkın yüzde 40'ı üniversite profesörlerinin hükümeti "terörle savaş" sürecinde eleştiren yazılarının sınırlandırılabilmesini uygun buluyor!³⁴

Dahası var: Washington yönetiminin Irak lideri Saddam Hüseyin'i devirmeye yönelik planları yoğunlaşırken ABD'de yapılan bir kamuoyu araştırması, ABD halkının yüzde 51'inin Saddam Hüseyin'in öldürülmesinden yana olduklarını ortaya koydu. Amerikan Time dergisi ve CNN televizyonunda yayımlanan kamuoyu araştırmasına göre, her 2 Amerikalıdan 1'i, Saddam Hüseyin'e suikast girişiminde bulunulması gerektiği düşüncesinde. Araştırma sonuçları, yüzde 38'lik bir kesiminin bu fikre karşı olduğunu ortaya koyarken yüzde 54'ü ise daha önce ABD'ye saldırmamış ülkelere saldırılmasını istemiyor. 19-20 Haziran arasında 1003 yetişkinin katılımıyla yapılan araştırmada yüzde 3.1'lik yanılma payı bulunuyor!³⁵

I.2.1-) Ya Neo-Faşizme ne dersiniz?

*"Şimdilerde çok gürültülü bir yalnızlıkta yaşıyoruz."*³⁶

Batı'nın "insan hakları", "demokrasi" retoriği tam da Batı'nın orta yerinde neo-faşist hareketlerin en amansız ırkçı

söylemlerle ortaya çıkmasını devreye sokmuştur... Bunun en önemli göster-

gelerinden birisi Fransa'daki J. M. Le Pen örneğidir.³⁷

J. M. LE PEN DİYOR Kİ³⁸	
GAZ ODALARI KONUSUNDA (Antenne 2 kanalı, 6 Mayıs 1987):	“Gaz odaları hiç var olmadı demiyorum. Konuyu özel olarak incelemedim. Ancak bu konunun İkinci Dünya Savaşı tarihinde bir detaydan ibaret olduğuna inanıyorum.”
İNSAN HAKLARI KONUSUNDA (RTL kanalı, 13 Eylül 1987):	“İnsan hakları evrensel beyannamesi XX’inci yüzyıldaki büyük totaliter hareketlerin anasıdır. Zira hümanizm isteği kısa süre sonra teröre dönüşüyor.”
KADIN HAKLARI KONUSUNDA (La TrinitesurMer, 26 Ağustos 1989):	“Vücudunuzun size ait olduğu savı tamamıyla saçma. Vücudunuz hayata ve kısmen de ulusa aittir...”
GÖÇ KONUSUNDA (Paris, 13 Nisan 1996):	“Sıkıntı verici bu eylem bize kendi geleneklerini, dinini empoze ediyor ve ruhumuzu çalıyor... Göç dalgası bizi yıldıktan sonra sular altında bırakacak.”
İÇ SAVAŞ KONUSUNDA (Paris, 1 Mayıs 1996):	“Yabancıları ve onlar içinde de en marjinallerini kayırmaya dayanan şehir siyaseti iç savaşın ilk belirtilerini göstermeye başladı.”
FUTBOL KONUSUNDA (Paris, 1 Mayıs 1996):	“Yabancı oyuncularını getirip, Fransız takımında oynamayı yapay buluyorum.”
IRKLAR KONUSUNDA (Saint Gilles, 23 Haziran 1996):	“Evet, ırkların eşit olmadığına inanıyorum... Olimpiyat oyunlarında siyah ve beyaz ırk arasında açık bir eşitsizlik görülüyor. Bu bir gerçek.”
ÇÖKÜŞ KONUSUNDA (Europe 1 kanalı, 9 Eylül 1996):	“Kaçınılmaz; ülkeyi çöküşten sadece Ulusal Cephe kurtarabilir. Bir vakit gelecek, tüm bunlar son bulacak ve o zaman bir devrim olacak. Kendinizi hazırlamalısınız çünkü bir zaman gelecek, sistemimizin tüm çürümüş yapıları çökecek
FAŞİZM VE NAZİZM KONUSUNDA (SaintCloud, 14 Eylül 1996):	“Nazi Partisi’nin aşırı sağ olduğu söylene- mez. Faşizm ve Nazizm sosyalistlerden önce Fransız Devrimi’nin çocuklarıdır, sol hareketlerdir.”

“Ulusal Cephe’nin Fransa başkanlık seçimlerinde yaptığı atılım münferit bir olay değildir. Avrupa Birliği’nin tamamında Jean-Marie Le Pen’in ‘kardeş’ partileri tırmanışa geçti. Ultraliberalizmi, sosyal söylemleri, demokrasinin biçimsel kabulünü ve otoriterliği birbiriyle kaynaştırarak kendilerini yenileyen bu ‘kardeşler’ yani faşizmin sadık adamları”³⁹ Avrupa’da hızlı bir yükseliş içindedirler.

Örneğin Avrupa’nın Roma’sında, Antwerp’inde, Bükreş’inde, Rotterdam’ında neo-faşizmin yükselişi giderek kendini hissettiriyor. Avusturya’da Jörg Haider, İtalya’da⁴⁰ Umberto Bossi, Hollanda’da Pim Fortuyn, Belçika’da Filip Dewinter, Danimarka’da Pia Kjaergaard, Romanya’da Corneliu Vadim Tudor, popülist, yabancı karşıtı söylemleriyle siyaset sahnesinin parçası haline geldiler

AVRUPA’NIN ÖTEKİ LE PEN’LERİ⁴¹	
JÖRG HAIDER:	Avusturya’nın ırkçı Özgürlük Partisi’nin eski lideri. Eski bir Nazi Partili babadan dünyaya gelen Haider’in partisi 2000 yılında yapılan seçimlerde yüzde 27 oranında oy alarak muhafazkârlarla yapılan koalisyonla ortak oldu. Ancak Avrupa’dan gelen baskılar yüzünden koalisyonda yer almayan Haider, halen Carinthia eyaletinin valisi. Haider, Le Pen’in ikinci tura kalmasını “Demokrasi için bir zafer. İnsanlar artık göçmen, dış kökenli suç ve güvenlik sorunuyla mücadele etmeyen hükümet istemiyorlar” diye değerlendirdi.
UMBERTO BOSSİ:	Popülist ve göç karşıtı politikalarıyla dikkat çeken Kuzey Ligi’nin lideri. Medya baronu Silvio Berlusconi, geçen yıl Umberto Bossi ve faşist lider Benito Mussolini’nin yandaşlarının kurduğu Ulusal Birlik Partisi’nin desteğiyle başbakanlık koltuğuna oturdu.
PİM FORTUYN:	Bir suikaste kurban giden Pim Fortuyn, farklı eğilimiyle de dikkat çekiyor. Hollanda’da yapılan yerel seçimlerde Rotterdam’da oyların üçte birini toplayan Fortuyn’un partisi belediye meclisinin bir numaralı partisi oldu. Hollanda Anayasası’nın ayrımcılığı yasaklayan birinci maddesinin kaldırılmasını istedi.
FİLİP DEWİNTER:	Aşırı sağcı Flaman Vlaam Blok Partisi’nin lideri olan 40 yaşındaki Filip Dewinter, Belçika’nın en büyük ikinci kenti olan Antwerp’in belediye başkanı olmayı hayal ediyor. Belçika’nın Flamanca konuşan kuzeyinin bağımsızlığını istiyor ve “Eigen Volk Eerst” (Önce Kendi Milletin”) politikasını güdüyor. Antwerp’te Flaams Blok, 2000’in Ocak ayında yapılan seçimlerde yüzde 33 oranında oy aldı.

PİA KJAERGAARD:	Danimarka'nın "Demir Lady" sıfatlı aşırı sağcı Danimarka Halk Partisi'nin lideri. Partisi geçen Kasım ayında yapılan seçimlerde yüzde 12 oranında oy aldı ve parlamentonun üçüncü büyük partisi. Koalisyon ortağı olan parti, göçmen karşıtı politikalarını hükümete empoze etmeyi başardı. Kjaersgaard'a göre Danimarka tarihinin en büyük sorunu yabancılar.
CORNELIU VADİM TUDOR:	2000 yılının başkanlık seçimlerinden Tudor'un Romania Mare Partisi, ikinci siyasi güç olarak çıktı. Romanya'nın bir sömürge olmasına karşı çıkacağını söyleyen Tudor'un kamuoyu yoklamalarında yüzde 15 ile 17 oranında oy alıyor.

O halde alın size "demokrasi"nin, "demokratik haklar"ın, "demokrasi bilinci"yle "kültürü"nü "made in Batı" patentli ve "neo-faşist" soslu somut verileri...

Bu koşullarda insanlığın eşitlikçi-özgürlük özleminin yüzyıllık mücadele geleneklerinden kopartılmış bir "insan hakları", "özgürlük", "eşitlik", "ulusların kaderlerini tayin hakkı" kavramlarının "globalizme" endekslenmesi insan aklının yeniden köleleştirilip "yeni barbarlığa" çağrı çıkartılması değil de, nedir ki?

II-) Yerkürenin çehresi...

*"GATT anlaşması, görünmez terörizmdir! Dünya Bankası, IMF, görünmez terörizmdir! Küreselleşme görünmez terörizmdir! Medya, CNN, görünmez terörizmdir!"*⁴²

Emperyalist yıkım ve saldırganlığın⁴³ hedef tahtası olan yerkürenin hâl-i pür melâlini, insanlık durumunu, insan haklarını en iyi Malavi'de olup bitenler betimliyor!

Bilmeyen var mı? Doğal kaynakları açısından Afrika'da parmakla gösterilen Malavi açlığa teslim oldu. Bunda borçların mısır stoklarıyla ödenmesini telkin eden IMF⁴⁴ ve AB'nin ayrı bir

rolü var!⁴⁵ Dünya Bankası ve IMF, yüklü bir dış borcu bulunan Güneydoğu Afrika ülkesi Malavi'ye mısır stoklarını sattırdı. 11 milyon nüfuslu ülkede 7 milyon insan şimdi açlık sınırında yaşıyor. IMF Başkanı Köhler, Malavi'de hatalar yapıldığını kabul ederken sorumlunun Dünya Bankası ve Avrupa Birliği olduğunu savundu...⁴⁶

İnsanlık durumunun Malavi trajedisinde somutlandığı koşullarda Malavi'leri yaratan "Batı uygarlığı"nın "insan hakları" ve "demokrasi"sinden söz edebilmesi; hadi onlar etti, bizlerin yüzlerce yıllık bu sömürgeci yalana, manipülasyona inanması mümkün mü sizlerce?

Sorunun altını bir kez daha çizip, sözü Leyla İpekçi'nin satırlarına bırakalım: "Çocuk mezarlığı. Angola. Yeni bir açlıktan toplu ölümler haberi. Bir Avrupa televizyonunda, yorumsuz ve kısa. Sadece bir haber. İzleyicilerin kanallar arası dolaşırken tek gözle bakacağı cinsten. Kıtasal ölümün eşğine gelen 13 milyon Afrikalı'nın trajedisi, dünyaca ünlü marka Nestle'nin zehirli maddeler içeren bebek mamalarını üçüncü dünyaya pazarlayan ülkesi İsviçre'de gündemi işgal etti mi acaba? Peki ya Malavi'de, Zambia'da, Zim-

babwe’de AIDS, kuraklık, sel gibi felaketler sonucu binlerce insanın ölmesi, bu felaketlerin baş müsebbibi olarak görülen Batılı ülkelerin medya-sında ne kadar yer alıyor sizce?

Zambia’da insanların sokakta yakaladıkları fareleri yemeye başlaması, Arjantin’deki çocukların kurbağa, at ve kedileri yakalayıp yemesi, birinci dünyadaki savaş çığırkanlığı yapan silah lobilerinin okuduğu gazetelerde kendine geniş bir yer bulabilir mi? Amerika daha 11 Eylül’den önce silaha en fazla (281.4 milyar dolar) parayı ayıran ülkedydi. Takipçileri de Rusya, Fransa, İngiltere ve Almanya. Bir başka deyişle üçüncü dünya ülkelerindeki sayısız iç savaşı, karmaşayı ve ekonomik çalkantıyı kaşıyan ve ülkelerindeki gen teknolojisiyle üretilen gıda maddelerini kendileri kullanmayı üçüncü dünya ülkelerine ihraç edenler.

Amerika’da sayıları çoktan üç yüzü geçmiş olan süper milyarderler obezite sorunlarını çözebilmek için diyetisyenlere binlerce dolar para akıtırken nüfusları altı yüz milyonu bulan Afrika ülkeleri sadece Teksas eyaletinde dönen paranın yarısıyla hayatlarını geçirmek zorunda. Üstelik de bu, BM Genel Sekreteri Annan’a göre doğal bir eşitsizlik filan değil; gıda kaynaklarının küreselleşmiş dünya tarafından gereğinden fazla tüketilmesi. ‘Dünyada halihazırda herkese yetecek kadar gıda kaynağı var ama yeterli siyasi irade yok.’

Afrika’da milyonların ölmesine sebep olan kuraklığın Kuzey Amerika ve Avrupa’daki enerji santralleriyle fabrikaların saldığı zehirli gazlardan kaynaklandığına dikkat çeken çevreci örgütlerin üyeleri habire gözaltına

alınıyor. Petrol, elektrik ve otomotiv sanayinin ‘merkez üssü’ Amerika olduğu sürece ondan çıkarı olan diğer irili ufaklı ülkeler de susmak zorunda kalıyor. ABD Çevreyi Koruma Bürosu, küresel ısınmanın en büyük sorumlusunu petrol rafinerileri, enerji santralleri ve otomobillerin gaz salınımı olarak belirleyerek suçunu itiraf ettiyse de, Kyoto Anlaşması’nı imzalamayan bizzat Amerika Başkanı. Artık insanların açlıktan ölmesi hiçbir gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede gündem olmuyor, yer yerinden oynamıyor. İnternetle binlerce kilometre uzaklığı sıfıra indiren Batılılar, açlıktan bir deri bir kemik kalmış çocukların iç burkan görüntülerini binlerce kilometre uzağa fırlatabiliyorlar bir anda. Onların insan hakları yalnızca kendi halklarının haklarıdır artık. (...)

Küreselleşme mal ve silah alışverişinde güçlü ve zengin olan tarafın ötekini daima muhtaç bırakmasının stratejilerini geliştiriyor. Açlıktan, kuraklıktan, zehirli gıdalardan ölmüş veya yanlışlıkla tepelerine bomba bırakılarak katledilmiş bedenler, boru hatları, enerji santralleri, arzu ve haz tüketimi çevresinde dönen çıkar çatışmaları tarafından kamufle ediliyor. Küreselleşmeyi alkışlarken ve azınlık haklarının da gitgide küreselleşeceğini umarken, sermayeler tekelleşmesinin ve dezenformasyonun buna izin vereceğine inanmak her geçen gün zorlaşıyor.

Amerika’nın ‘terörle mücadele’yi başlattığından beri yanlışlıkla öldürdüğü Afganlı sayısının üç bini geçtiği, bir başka deyişle ikiz kulelerde ölen insanların sayısını aştığı belirtiliyor. Amerikan askerlerinin, Afganistan’da bir köy düğününe düzenledikleri hatalı bom-

bardıman sonrası orayı basıp insanları bağlayarak yaralıların kurtarılmasını önledikleri bildiriliyor. Yaralı bir bedeni ölüme terk edecek kadar yok sayan bu zihniyet, her yanlış ölüm içinse iki yüz dolar bedel ödemiş. Afgan'ın dirisinin bir dolar bile etmediği düşünülürse, iki yüz dolarlık bir vicdanın hâlâ kalmış olması sevindirici. Öte yandan bu, yalnızca sistematik bir katliam değil, aynı zamanda müthiş bir aşağılama. Buna suskun kalmak da, işbirlikçilik! Medeniyetler yerine çıkarlar çatışmaya başladıkça vicdanlar da gitgide küreselleşiyor. Acımasız, kaskatı kesilmiş, donuk kalpler. Ölü bedenlere değer biçmeye yetkin hale gelmiş taştan vicdanlar... Küreselleşen dünyanın insanlığa sunup sunacağı bu mu olmalıdır?

Altı milyar nüfuslu dünyada, toplam gelirin yüzde seksenine sahip olan en zengin ülkelerin nüfusu beş yüz milyon geçmezken, en fakir yüzde yirmi ise dünya kaynaklarının yüzde beşiyle geçinmek zorunda. (Kendilerine yetecek kaynaklara sahip oldukları halde, zengin ülkelere olan borçlarını ödeyebilmek için IMF gibi kuruluşlar tarafından yönlendirilerek ürünlerini ucuza ithal etmek zorunda kalıyorlar.) Açlıktan, kirli havadan, zehirli maddeden ve terörist muamelesinden dolayı milyonlarca insan arka bahçemizde ölümlerine vicdanlarımız şişmekte, yağ bağlamakta!⁴⁷

II.1-) “YDD” tablosu...

“Dünya bir tiyatro sahnesidir; yazık ki roller yanlış dağıtılmıştır.”⁴⁸

“Her gün 24 bin kişi açlıktan ölüyor. Dünyada açlık ve yoksulluğu azaltmak için kaybedecek zaman yok.” “Dünya

liderleri, açlık çeken kişi sayısını 2015 yılına kadar yarı yarıya indirmek konusunda verdikleri sözleri tutmuyorlar...” BM Tarım ve Gıda Örgütü (FAO) tarafından, İtalya'nın başkenti Roma'da düzenlenen Dünya Gıda Zirvesi, bu saptamalarla açıldı... Dünyada 800 milyon insan açlık çekiyor, açlık sınırına dayanmayan yüz milyonlarca insan kötü besleniyor, yoksulluktan kırılıyor. Yapılan hesaplara göre, dünyadaki 358 dolar milyarlarının geliri

Altı milyar nüfuslu dünyada, toplam gelirin yüzde seksenine sahip olan en zengin ülkelerin nüfusu beş yüz milyonu geçmezken, en fakir yüzde yirmi ise dünya kaynaklarının yüzde beşiyle geçinmek zorunda.

dünya nüfusunun yüzde 45'inin geliri-ne eşitmiş...⁴⁹

Özetle dünyada yaklaşık 1.5 milyar insanın günde 1 dolardan az parayla; 2.8 milyar insanın günde 2 dolara eşit bir miktar ile yaşadığı; Yoksulluk sınırlarını dahi zorlayan koşullarda, yani ‘aç’ yaşayan bu insanların, -ki dünya toplam nüfusunun yarısına eşittir- temiz, sağlıklı içme suyu bulamadığı; sağlıklı, temiz yaşam koşullarından yoksun olduğu; tüm bunlara bağlı olarak, günde ortalama 6 bin çocuğun ve yılda 3 milyon kişinin öldüğü; 2.5 milyar kişinin de sağlıksız su yüzünden hastalandığı bir dünyada yaşıyoruz...⁵⁰

Ekolojik felaketin sınır boylarında dolan bu yerkürede BM Çevre Programı (UNEP), Dünya Koruma Birliği

(IUCN) ve Uluslararası İklim Değişikliği Paneli'nin raporlarına göre: 2.8 milyar insan günde iki dolardan (3.2 milyon lira) daha az bir parayla geçiniyor... Dünya'daki zenginliğin yüzde 80'i dünya nüfusunun yüzde 15'inin elinde... İnsan, hava, su ve toprağı, bunların kendi kendilerini yenileyebilmeleri için gereken süreden 20 kat daha hızlı tüketiyor... Petrol, gaz ve kömür tüketiminden kaynaklanan gazlar, güneş ışıklarını atmosfere hapsederek dünyanın ısınmasına yol açıyor. Sera etkisi yaratan bu gazların en önemlilerinden karbondioksitin oranı 1750 yılından bu yana yaklaşık yüzde 30 yükseldi. Artış devam ederse, 2100 yılında atmosferin sıcaklığı 5.8 derece artacak... Antarktika üzerindeki ozon deliğinin genişliği 30 milyon kilometrekareye ulaştı. Ancak kloroflrokarbon içeren kimyasalların kullanımını azaltan 1987 tarihli Montreal Anlaşması sayesinde, ozon tabakasının kalınlığının XXI'nci yüzyılın ortalarında 1980 öncesindeki haline döneceği hesaplanıyor... 11 bin tür canlı, yani memelilerin ve sürüngenlerin dörtte biri, balıkların yüzde 30'u ve kuşların yüzde 12'si yakın gelecekte yok olacak. Dünyanın çehresini değiştirecek yok oluşun nedeni, canlıların doğal ortamlarının daralması... Eski ormanların yüzde 40'ı, 10-20 yıl içinde yok olacak... Afrika ve Asya'da 1.1 milyar kişi, sağlıklı içme suyundan yoksun. Susuzluk, Hindistan, Çin, Batı Asya, Ortadoğu ve eski Sovyet toprakları ve ABD'nin batısında öncelikli sorunlardan. Dünya nehirlerinin yüzde 50'si kirli... Tüm dünyada hızla artan nüfusu beslemek amacıyla yapılan bilinçsiz tarım, toprağı öldürüyor. ABD ve

Meksika'nın toplam yüzölçümünden daha büyük bir alan, bilinçsiz tarım nedeniyle canlılığını yitirmiş durumda...⁵¹

Böyle bir yerkürenin katmerli yoksulluğun giderek arttığı Afrika'sında, en yoksul ülkelerdeki halkın yaklaşık yüzde 65'i, günde 1 dolardan az parayla geçiniyor. BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nın (UNCTAD) 285 sayfalık raporunda, 49 en yoksul ülkede günde 1 dolardan az parayla geçinenlerin sayısının, son 30 yılda iki katına çıkarak 307 milyona ulaştığı belirtildi. "En Az Gelişmiş Ülkeler Raporu"nda, en yoksul Afrika ülkelerindeki yoksulluk oranının, 1995-99 döneminde, yüzde 64.9'a çıktığı belirtildi.⁵² Kuraklık, savaşlar ve AIDS'in pençesinde "kıtasal" ölümün eşliğine gelen Afrika'nın güneyinde 13 milyon insan açlıktan ölme tehlikesiyle karşı karşıya. BM Dünya Gıda Programı (WFP), Güney Afrika'nın başkenti Johannesburg'da yaptığı açıklamada, acil gıda yardımı ulaştırılmazsa, 12.8 milyon insanın açlık tehdidiyle yüz yüze olduğunu duyurdu.

WFP Başkan Yardımcısı Jacques Graise, "İnanılmaz boyutlarda bir kriz yaşanıyor. Acil müdahale gerek" dedi. Graise, Malavi ve Zambia'da halihazırda yüzlerce insanın açlıktan öldüğünü ve Zambia, Zimbabve, Angola, Mozambik, Svaziland ve Lesoto'da da ölümlerin başlamasının an meselesi olduğunu söyleyerek, "Bir aya kadar güneşini binlerce insanın öldüğü bir durumla karşılaşabiliriz" uyarısında bulundu.⁵³ WFP'ye göre, Zimbabve'nin 12 milyonluk nüfusunun yarısı tehlikede. 2 milyon insanın açlık çektiği Zambia ve Malavi'de yüzlerce

insanın ölümünün ardından Zambia’da olağanüstü hal ilan edildi. Zambia’da insanların sokakta yakalayabildikleri fareleri yemeye başladığı söyleniyor!⁵⁴

Öte yandan, yaygınlaşan yoksulluktan zengin kuzey ülkeleri de nasibini alıyor. AB ülkelerinde 16 milyon işsiz var. Piyasa ekonomisinin kalesi sayılan ABD’de yoksulluk oranı yüzde 12.5. Yaklaşık 33 milyon insan yoksulluk sınırı altında bir gelirle yaşıyor...⁵⁵ Dünyada 300 milyon kişide obezite sorunu görülüyor... Güney ülkelerinde her 5 kişiden biri kronik yetersiz beslenme sorunundan malül... Her 4 saniyede bir kişi, yetersiz beslenmeye bağlı nedenlerden ölüyor... Her yıl 12 milyon çocuk ölümünün yüzde 55’i yetersiz beslenmeden kaynaklanıyor... Savaş gibi insan kaynaklı felaketlerden etkilenen ülke sayısı 1980’lerde ortalama yılda 5 iken, bu rakam 2000 yılında 22’ye çıktı...⁵⁶ Dünyada mutlak yoksulluk sınırı altında yaşayan yaklaşık 1.3 milyar kişinin yüzde 70’ini kadın ve çocuklar oluşturuyor...⁵⁷

BM verilerine göre 1974 yılında, henüz küreselleşme başlamadan tüm dünyada 2.4 milyon sığınmacı vardı. Bu sayı 1984’te 10.5 milyona yükseldi. 1996 yılına gelindiğinde BM’nin bilgisi dahilindeki sığınmacıların sayısı 27.4 milyonu geçti!⁵⁸

“ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü’nün verilerine göre dünya genelinde her gün 5000’in üzerinde emekçi, sağlıksız koşullara bağlı iş kazaları sonucu yaşamını yitiriyor”!⁵⁹

Dünya çapında kadınların en az yüzde 20’si fiziki veya cinsel saldırıya maruz kalıyor. Namus adına işlenen cinayetlerin Irak, Ürdün ve Türkiye’de daha

çok yaşandığı belirtiliyor. ABD resmi raporlarına göre ise her 15 saniyede bir kadın dövülüyor ve her yıl 70 bin kadın tecavüze uğruyor!⁶⁰

Avrupalıların yüzde 51’i, kendi ülkelerindeki durumun “kötü” olduğunu düşünüyor. AFP ve İPSOS tarafından AB üyesi 5 ülkede ortaklaşa yapılan kamuoyu yoklamasına göre, Almanların yüzde 71’i, İtalyanların yüzde 44’ü, İngilizlerin ise yüzde 40’ı ülkelerinin durumunu iyi bulmuyor. İspanyolların yüzde 39’u, Fransızların yüzde 51’i ülkelerinin durumunu kötü görüyor. AB’ye üye 5 ülkede 4 bin 700 kişiye uygulanan anketin sonucunda halkın yüzde 39’unun bu kötü durumun kesinlikle değişmeyeceğine inandıkları bildirildi. Avrupalıların en büyük kaygılarının ise “güvensizlik ortamı ve suç oranı” (yüzde 51) olduğu belirlendi. İşsizlik yüzde 46 ile ikinci kaygı, terörizm ise yüzde 41’le üçüncü kaygı olarak sıralandı!⁶¹

Tüm bunları yani “YDD” gerçeğine⁶² ilişkin verileri toplarsak şunu diyebiliriz: Brezilya, “küreselleşen” dünyanın geleceğinin aynası: Sefalet içinde dış bileyen milyonlar bir yanda, helikopterlerden inmeyen, ‘kale kentlerden’ çıkmayan bir avuç zengin öbür yanda...

ABD’nin The Washington Post gazetesi, Sao Paulo’da evinden işe, eğlenceye, alverişe, hatta kiliseye helikopterle gidip gelen Brezilyalı zenginleri konu etti. Dünyanın en büyük dördüncü metropolü Sao Paulo, helikopter kullanım oranı konusunda rakipsiz. New York’ta topu topu 10 helikopter pisti varken, Sao Paulo’da bu sayı 240. Saat başı en az 100 kalkış yapıyor, ki bu

bir dünya rekoru. Bazı zenginler, fiyatları 400 bin ile 2 milyon dolar arası helikopterleri gözünü kırpmadan satın alıyor. Daha tutumlularının helikopter talebiyse, kentte muazzam bir kiralık helikopter sektörü yaratmış. Doğal olarak dünyanın en fazla helikopter kiralama şirketi de Sao Paulo'da.

Bunun nedeni Sao Paulo'nun ulaşım altyapısının içler acısı halde olması değil, güvenlik. Çünkü milyonlarca yoksulun varoşlarda ölüm kalım savaşı verdiği Sao Paulo bir suç cenneti. Cinayet ve adam kaçırmaya vakaları her yıl katlanarak artıyor. Washington'da 100 bin kişide 7.4 olan cinayet oranı, Sao Paulo'da tam 60. Sadece bu yılın ilk beş ayında 63 adam kaçırmaya olayı gerçekleşmiş. Oysa geçen yıl bu sayı 15'miş. Yani suç oranı ile helikopter kullanımı arasında sıkı bir ilişki var.

Zenginlerin başvurduğu bir çare de çok sıkı korunan "mini şehirler" kurmak. Sözgelimi 30 bin Sao Paulolu zenginin yaşadığı Alphaville'de, bir markete girmek için bile son teknoloji eseri dedektörlerin konulduğu kontrol noktalarından geçmek gerek. Bu "kale-kenti" 1100 kişilik bir muhafız ordusu koruyor. Etrafı yüksek duvarlar, elektrikli tellerle çevrili. Okullar ve sosyal tesisler şehrin içinde.

Sao Paulo'da bu tür "kale-kentlerden" 300 tane var. Nüfusun en zengin yüzde 10'unun milli gelirin yüzde 50'sinden fazlasını, en yoksul yüzde 10'unun yüzde 1'inden azını aldığı Brezilya'da, son yıllarda buralarda yaşayanların sayısı hızla artıp 1 milyonu aşmış. Zengin çocukları, fidyeye için kaçırılma korkusu nedeniyle buralardan çıkarıl-

mıyor. Washington Post'a konuşan Brezilyalı bir zengin, ilk kez Sao Paulo sokaklarında gezdirdiği çocuklarına, dilenen insanların, sokak çocuklarının gerçek olduğunu açıklamakta zorlandığını anlatıyor.

Sao Paulo gerçeğinin en dudak uçurtan yanlarından biriye, bu şehirde dev bir estetik cerrahi sektörünün gelişmesi. Sadece zenginlerin güzellik dertlerine yanıt vermiyor bu sektör. Zira kaçırılanların ailelerinin gözünü korkutmak için kesilip gönderilen parmak, kulak, burun gibi organları daha sonra yerine dikmek gerekiyor.

Bıçak sırtı bir ekonomiye sahip olsa da Brezilya'da özel güvenlik şirketlerine yılda 2 milyar dolar ödeniyor. Her yıl 4 bin araba kurşun geçirmez zırhla kaplanıyor. Bazı zenginler, çevrelerindeki yoksulları yanıltmak için ucuz arabalara biniyor. Ama 20 bin dolarlık bir Volkswagen'i zırhla kaplamak için 40 bin dolar harcamaktan da kaçınılmıyor...⁶³

Şimdi, bir kez daha yeri gelmişken soralım: İnsanların varlığına kasteden "YDD" tablosunda, bu tablo altüst edilip, ters yüz edilmeden "insan hakları"ndan söz edilebilir mi? Ya da insan hakları mücadelesi "YDD" efendilerine karşı başkaldırmadan var olabilir mi?

Bizim yanıtımız olamaz! Bunun en önemli verilerinden birisi yüzyüze olduğumuz ve mutlaka yüzleşmek zorunda olduğumuz kapitalist militarizm (yani silahlanma⁶⁴) gerçeğidir...

II.2-) Silahlanma!!!!

*"Hükümet, insan vücuduna benzer. En ağır hastalığı, kafa hastalığıdır."*⁶⁵
Öncelikle soralım: "Dünyanın toplam

silah ticaretinde ABD'nin payının yüzde 50'yi aştığını; Bay Bush'un ABD Kongresi'ne sunduğu yeni yılın bütçe tasarısında askeri harcamaların geçen yıla göre 57 milyar artarak 380 milyar dolar olduğunu; 2001'de yılında yüzde 50'nin altında şaibeli bir "çoğunluk"la seçilen Bush-Cheyney ikilisinin seçim lobilerinin başını silah, petrol ve enerji tekellerinin çektiğini; ABD ekonomisine 250 milyon Amerikan yurttaşının yüzde 1'inin (2.5 milyon kişi) yarısından daha azının egemen olduğunu biliyor muydunuz?"⁶⁶

İnternette silah satışı yapan firmaların, 5 bin site ile ABD'li gençleri silahlandırdığını⁶⁷ biliyor muydunuz?

BM'ye göre günümüz çatışmalarında sivil kayıpların yüzde 95'e çıktığını; savaşların ilk kurbanlarının siviller olduğunu ve Birinci Dünya Savaşı sırasında yüzde 5 dolayında olan sivil kayıpların, İkinci Dünya Savaşı sonunda yüzde 48'e, günümüz savaşlarında ise yüzde 95'e kadar yükseldiğini⁶⁸ biliyor muydunuz?

Af Örgütü yayınladığı raporda, G-8 ülkelerini Üçüncü Dünya'ya silah akıtarak çatışmaları ve terörü körüklemekle suçladığını⁶⁹ biliyor muydunuz?

Bush'un "Vergi düşür, askeri harcamaları artır" ilkesiyle sunduğu 2003 bütçesinde savunmaya 379, iç güvenliğe 37 milyar dolar ayırdığını⁷⁰ biliyor muydunuz?

Dünya nüfusunun yüzde 43'ünün hâlâ mutlak yoksulluk sınırı altında olduğunu; ancak silahlanmaya ayrılan kaynağın giderek büyüdüğünü; Bush'un en büyük destekçilerinden silah lobisi için ABD'nin, 400 milyar dolar harcadığını⁷¹ biliyor muydunuz?

800 milyon kişinin açlık çektiği 2001 yılı dünyasında 772 milyar doların silaha harcandığından⁷² haberdar mısınız?

Tüm bunları biliyorsanız; o halde şunlardan da haberdarsanız demektir... 2001 yılında dünyada silahlanmaya toplam 839 milyar dolar harcandı. İsveç'teki ünlü Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü'nün (SIPRI) yayınladığı 2001 silahlanma raporuna göre, silaha en fazla para harcayan ülke 281.4 milyar dolarla ABD. Bu rakam dünyadaki tüm askeri harcamaların yüzde 36'sı. Küresel ölçekte silahlanmaya ayrılan para 2001'de yüzde 2 oranında arttı. Türkiye de 8.9 milyar dolarla en fazla harcama yapan 14'üncü ülke oldu. Ancak SIPRI, hesaplamalara 11 Eylül sonrası yapılan ek harcamaları katmadığı için harcamanın çok daha yüksek olduğunu altını özellikle çizdi. En fazla askeri harcamada bulunan ilk beş ülke, 440.8 milyar dolarla harcamaların yüzde 57'sinin altına imzasını attı: "ABD (43.9 milyar), Rusya (43 milyar), Fransa (40 milyar), Japonya (38.5 milyar), İngiltere (37 milyar dolar).

Listedeki ilk 15 ülke ise tüm harcamaların yüzde 78'ine imza atıyor. Almanya (32.4 milyar), Çin (27 milyar), Suudi Arabistan (26.6 milyar), İtalya (24.7 milyar), Brezilya (14.1 milyar), Hindistan (12.9 milyar), Güney Kore (10.2 milyar), İsrail (9.1 milyar), Türkiye (8.9 milyar), İspanya (8 milyar dolarla) ilk beşi izliyor. İlk 15 ülke toplam 614.7 milyar dolar harcadı. Türkiye, tüm harcamaların yüzde 1'ini gerçekleştirdi. Geri kalan ülkelerin silaha yatırdıklarıyla dünya toplamı 772 milyar doları buluyor. Yani bugünkü

Amerikan kuru üzerinden 839 milyar dolar harcandı. Son üç yıllık dönemde silahlanmaya harcanan paralarda artış yüzde 7 oranında. Artık her dünya vatandaşının cebinden 137 dolar silahlara gidiyor. Oysa 1987-98 yılları arasında silahlanmada büyük düşüş yaşanmıştı. Okyanusya kıtası dışındaki bölgeler daha

fazla silah almaya devam ediyor. Afrika'da yüzde 31, Orta ve Doğu Avrupa'da yüzde 28, Güney Asya'da yüzde 26, Ortadoğu'da yüzde 25 artış var. En fazla para veren bölge ise Ortadoğu. Ortadoğu'nun yüzde 25 artışı 15 milyar dolara tekabül ediyor. Onu 13 milyar dolarla Orta ve Doğu Avrupa izliyor.⁷³

EN ÇOK SİLAH İHRAÇ EDENLER (MİLYAR DOLAR)		
	2001	1997 – 2001
1- ABD	4.562	44.821
2- RUSYA	4.979	17.354
3- FRANSA	1.288	9.808
4- İNGİLTERE	1.125	6.699
5- ALMANYA	0.675	4.821
6- UKRAYNA	0.430	2.627
7- HOLLANDA	0.225	1.862
8- İTALYA	0.358	1.671
9- ÇİN	0.588	1.555
10- BEYAZ RUSYA	0.333	1.518

EN ÇOK SİLAH İTHAL EDENLER (MİLYAR DOLAR)		
	2001	1997 – 2001
1- TAYVAN	0.375	11.397
2- ÇİN	3.100	7.117
3- SUUDİ ARABİSTAN	0.143	6.717
4- TÜRKİYE	0.442	5.028
5- HİNDİSTAN	1.064	4.710
6- YUNANİSTAN	0.897	4.436
7- GÜNEY KORE	0.401	3.931
8- MISIR	0.486	3.250
9- JAPONYA	0.206	3.203
10- PAKİSTAN	0.759	2.931

Silahlanma ya da kapitalizmden ayrılması mümkün olmayan (siyam) ikizi militarizm konusunda birkaç veri daha eklemekten geçmeyelim: ABD Kongresi'nin "bağımsız" araştırma kuruluşu "ABD Kongresi Araştırma Servisi", 1994-2001 yıllarını kapsayan "Silah Alımları ve Silah Satımları" başlıklı raporunda, "gelişmekte olan ülkelerin, yaşanan ekonomik bunalımlara karşın silah siparişlerini sürdürdüğünü" bildirdi.⁷⁴

"Federal Almanya, dünyanın silah ihraç eden en önemli ülkeleri arasına girdi. Daha kısa süre öncesine kadar dışarıya asker ve silah göndermeyi büyük bir 'tabu' olarak kabul eden Almanya, bugün dünyanın her köşesine silah ihraç ediyor ve asker gönderiyor. Türkiye, Almanya'nın Amerika'dan sonra en çok silah ve askeri malzeme sattığı ikinci ülke. (...) Muhalefetteyken yürüttüğü silahsızlanma politikalarıyla tanınan SPD ve Yeşiller, iktidara gelince silah satışına onay verdi. SPD-Yeşiller hükümeti iktidara geldikten sonra, 2000 yılında 5 milyar 568 milyon marklık silah ticaretine 'resmen' izin verdi. Bu 'izin' her yıl rakamların artmasıyla yenileniyor."⁷⁵

Son bir şey daha: "Finacial Time'a göre, 'ABD savaş sanayiinde saldırgan bir ruh hali egemen'. 'Terörizme karşı savaş' sürecinden esas olarak ABD savaş sanayiinin yararlandığı görülüyor. Bu arada Avrupa savaş sanayii şirketlerinin de savunma hükümetlerine harcamalarını arttırmaları için baskı yapmaya başladığı bildiriliyor."⁷⁶

III-) ABD faslı!!!!⁷⁷

*"Biz böyle diz üstüyük diye büyükler,
Bize büyük görünürler, Ayağa kalkalım!"⁷⁸*

ABD -emperyalizmi- faslında diyecek-

lerimizi,⁷⁹ sözü bu konudaki en yetkin kişilerden birine, Noam Chomsky'e bırakalım; bakın ne diyor o bu konuda...

"ABD'nin dünyanın pek çok kesiminde en büyük terörist devlet olarak görüldüğünü ve bunda haklı olduklarını kabul etmek zorundayız..."

"Batı modeli, özellikle de ABD modeli, hükümetin ekonomiye büyük çaplı müdahalelerde bulunabilmesi üzerine kuruludur..."

"Neo-liberal kuralların eski kurallardan pek farkı yok..."

"[11 Eylül'den sonra] Washington, şiddete başvurmasına taraftar olmayan herkese savaş ilan ettiğini açıkladı. Dünya ülkelerine iki net seçenek verildi: Ya Haçlı Seferimize katılırsınız ya da sizi yok ederiz..."

"Dünya Mahkemesi'nin uluslararası terörizmden suçlu bulunduğu tek ülke ABD'dir..."

"ABD uluslararası terörizmi sürdürüyor..."⁸⁰

Chomsky'nin saptamalarının altını özenle çizerek ekleyelim: ABD, bir Yankee İmparatorluğu oluşturuyor...⁸¹ Bu yolda XXI. yüzyılın imparatorluğu olmak için, enerji kaynaklarına yakın yerlerde sınırları yeniden çiziyor... Örneğin "Bugün kendisine Afganistan'ı hedef alan Amerikan emperyalizmi ve 'uluslararası kamuoyu' kendine ait Orta Asya'ya hâkim bir ileri karakol oluşturmak istiyor. SSCB'nin yıkılmasının ardından Orta Asya ve Kafkasya, emperyalizmin egemenlik alanının dışında taksim edilmeyi bekleyen alanlar olarak kaldılar. Bu bölgelerin önemi çok fazladır. Emperyalistlerin iştahını kabartan en büyük sebep Orta Asya'nın petrol ve gelecekte dünyanın alternatif enerji kaynağı olmaya aday doğal gaz rezervlerine

sahip zengin bir bölge olmasıdır.”⁸²

Çünkü ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin “çıplak” gerçeği şudur: “ABD temel enerji ihtiyaçlarının, yüzde 40'ından fazlası, petrole bağımlıdır; petrol ihtiyaçlarımızın yarısından fazlası, ithalâtle karşılanmaktadır; ve azalmakla birlikte, bu ithalâtın büyük bir kısmı, Basra Körfezi bölgesinden gelmektedir. Ancak biz, Ortadoğu 'dan ithal edilen petrole bağımlılığımızı azaltmak için, temel bir girişim yürütüyoruz...”

“İki yüz milyar varillik petrol rezerviyle Hazar Denizi bölgesi, gelecekteki dünyanın, artan enerji talebini karşılamak için, önemli bir rol oynamaya aday görünmektedir. Bu gelişmeleri aklımızda tutarken, küresel petrol pazarının hâlâ çoğunlukla bağımlı olduğu ve bulunan petrol rezervlerinden pek çoğunu içinde barındıran Ortadoğu bölgesinin, uzun dönemde önemli olduğu gerçeğini inkâr edemeyiz...”

“Daha uzun dönemi göz önüne aldığımızda, kaynaklarımız tükeneceğinden; ABD'nin, bu yabancı petrol kaynaklarına erişim bağımlılığı, giderek artan bir öneme sahip olacaktır. Birinci petrol krizinden beri, ABD ekonomisi, yaklaşık yüzde 75 büyümüştür. O zaman zarfında petrol tüketimimiz sabit kalmasına rağmen, yurtiçi petrol üretimi düşmüştür. Yüksek petrol fiyatları, yeni petrol araştırmalarının yapılmasına; ve üretimi, azalan kaynaklarımızdan sağlama konusunda, keşifler yapmamıza neden olmuştur. Koruma önlemlerine rağmen, ABD'nin bu çok önemli kaynağa erişmesi, hayati öneme sahip bir çıkarını oluşturmaktadır...”⁸³

Özetle denilebilir ki, 11 Eylül'ün ardından terörle savaş çerçevesinde tüm

askeri varlığıyla dünyanın petrol ve doğalgaz zengini bölgelerine yayılan ABD'nin nüfuz alanını genişlettiği ve Roma “benzeri” bir imparatorluğa dönüştüğü görülüyor...⁸⁴ Konuya ilişkin olarak Christian Science Monitor gazetesi de ABD ile 2000 yıl önceki Roma İmparatorluğu, 200 yıl önceki İngiltere İmparatorluğu arasında “paralellikler” kuruyor...

Terörle savaş ve petrolün, ABD'nin nüfuz alanını genişlettiği ve Roma ya da Büyük İngiltere benzeri bir dünya imparatorluğu haline dönüştürdüğü öne sürüldü. Christian Science Monitor gazetesinde Scott Peterson imzasıyla yayımlanan incelemede “ABD imparatorluğunun sınırları yavaş yavaş ortaya çıkıyor” denilerek şunlar eklendi: “Bundan iki bin yıl önce Roma İmparatorluğu yayılırken haritaların yeniden çizilmesi gerekiyordu. Aynı şekilde, İngiltere İmparatorluğu'nun yayılması sürecinde de harita uzmanları masaya oturarak Güney Afrika'dan Hindistan'a, Hong Kong'a kadar topraklara yeniden şekil vermişlerdi. Şimdi Afganistan'da teröre karşı savaş yürüten ve ilk kez petrol zengini Orta Asya ve Kafkas ülkelerinde asker konuşlandırmaya başlayan yeni ABD imparatorluğunun sınırları, yavaş yavaş ortaya çıkıyor...”⁸⁵

ABD'nin 11 Eylül'ün ardından dünyayı ileri karakollardan oluşan bir ağla kapladığı gözleniyor. ABD, Kızıldeniz'den Pasifik Okyanusu'na, tüm Asya'da üsleniyor. Amerikan askerlerinin daha önce hiç ayak basmadıkları ülkelere girmesiyle, eski Sovyet cumhuriyetleri bile ABD'nin şemsiyesi altında toplanıyor. Amerikan kuvvetleri, II. Dünya Savaşı'ndan beri ilk kez

bu kadar çok ülkede aktif durumda. Amaçları, ABD Başkanı George W. Bush'un tehlikeli gördüğü ülke ve gruplara bir emriyle saldırı düzenlenebilecek bir platform kurmak. İleri üslerin sayısı hızla artıyor.⁸⁶

Eric Hobsbawm, Der Spiegel dergisi ile söyleşisinde, "ABD dünya egemeni olmak istiyor... ABD dünya jandarması..." saptamasının altını çizerek şunları diyor: "ABD hammadde kaynaklarına ve petrole egemen olmak istiyor. Yani ABD daha fazla istiyor. Tek amaç dünyaya egemen olmak. ABD, nükleer güç sahibi olanlara ve olmayanlara karşı atom silahı geliştiriyor. Bu ahlâk dışıdır, kabul edilemez..."⁸⁷

İşte birkaç örnek: "Yasa tanımayan devlet ABD, barış ve çevre için yapılan uluslararası sözleşmeleri baltalayıp, insanlığın geleceğini tehlikeye atıyor..."⁸⁸ "Pentagon gelecekteki savaşlarda hava koşullarını silah gibi kullanmayı tasarlıyor. ABD ordusunun doğa güçlerini gerektiğinde devreye sokabildiği gibi istediği zaman da durdurabilecek teknolojiye sahip olduğu iddia ediliyor..."⁸⁹ "Newsweek dergisinin haberine göre Bush, sadece Arafat'ı devre dışı bırakma niyetiyle sınırlı değil. Bush'un hedefleri arasında Irak'ın yanında İran, Mısır ve Suriye de var..."⁹⁰

III.1-) "Haklar"ın, "özgürlükler"in, "demokrasi"nin ABD patentlisi...

*"Kanunlar imparatora imparatorluğunun iyiliği için yalan söylemeyi, yeminini bozmayı emreder."*⁹¹

Batı, Sovyetler Birliği'ne karşı aktif muhalefet yürüttüğü dönemde saygıda kusur etmediği yazar Aleksander Soljenitsin'i, son on yılda yükselttiğin-

den çok daha büyük bir hızla gözden düşürdü. Çünkü Soljenitsin'in eleştirileri artık 1990'lı yılların başlarında dağılan Sovyetler Birliği'ne değil, batıya yönelmişti. Gözden düşmüştü çünkü, batının en iddialı olduğu insan hakları alanındaki çifte standardı yakalamıştı. Üstelik, bu gözleme ulaşmak için çok derinlemesine araştırmalar yapmaya da ihtiyacı yoktu. Zamandaş iki büyük trajediye (Kosova ve Kürt sorunu) ilişkin sergilenen tavır farklılığını yan yana getirmiş ve buradan yola çıkarak ulaştığı sonuç, batının (özellikle de Türkiye'nin) sınırlarını ayağa kaldırmaya yetmişti. Şöyle diyordu Soljenitsin: "Saldırganlar, BM'yi bir tarafa iterek, kudretin hak olduğu yeni bir çağ açtılar. NATO'nun Kosovalıları savunmayı amaçladığı konusunda en ufak bir yanılısamaya kapılmamak gerekir. NATO'nun ve Batı'nın asıl kaygısı gerçekten baskıya maruz kalanları korunması olsaydı, örneğin perişan haldeki Kürtleri de savunması gerekirdi."

Bu bağlamda Noam Chomsky, "Batı'nın Yeni Standartları" başlıklı kitabında,⁹² Soljenitsin'le ilgili batılıların yeni yaklaşımını değerlendirirken, "Yeni çağı doğru yorumlamadığı için aynı ilgiyi görmesi mümkün değildi. Bu yüzden, Güney Zirvesi'ne katılanlarla ve aydınlıktan nasibini almamış başka kesimlerle aynı muameleye maruz kalması kaçınılmazdı" der.

Nedir bu, "yeni çağın doğru yorumu"? Bunun ne menem bir şey olduğunu kabaca tanımlayabilecek durumdayız: "ABD insan hakları savunucusudur"?! Fakat bu savunu, George Orwell'ın "Hayvanlar Çiftliği"nin kurallarına benzer. Yani, "bütün insanların hakkı

vardır ama bazı insanlar daha haklıdır.” Dolayısıyla insan hakları, demokrasi gibi ulvi kavramlar, ABD’nin çıkarlarından bağımsız ele alındığı zaman ayakları yerden kesik uhrevi kavramlara dönüşürler ve yeni dünya düzeninde asla kendilerine saygın bir yer edinemezler.

Eğer, “yeni çağın doğru yorumunu” yapanların kervanına katılma başarısını gösterirseniz, Kosova’ya büyük bir gürültüyle müdahale edilirken, Doğu Timor’daki vahşetin neden uzun süre sessizce izlendiğini; ya da oluk oluk kan akarken Türkiye’ye, Kolombiya’ya neden bu kadar fazla silah satıldığını sormazsınız. Ve eğer bu yolda “doğru adımlarla” ilerleme becerisine sahipseniz, Afganistan’da “insanlık davası için” savaşanların, Filistin’deki “insanlık trajedisini” ihmal etmesindeki sırrı kurcalama gafletine düşmezsiniz...

I.2-) 11 Eylül ile gelen(ler)⁹³

“Konuş da içini göreyim!”⁹⁴

Uluslararası Af Örgütü, 2001 raporunu yayımladı. 11 Eylül saldırılarının damgasını vurduğu raporda temel mesaj, “İnsan haklarını güvenliğe kurban etmeyin” oldu... Af Örgütü Genel Sekreteri Irene Khan, “Dünya 11 Eylül’den sonra kökten değişti. Ancak birçok şey aynı kaldı: İnsan hayatı ve onurunun yanı sıra ekonomik, sosyal ve kültürel haklara kayıtsızlık” dedi. 11 Eylül saldırılarının da insanlığa karşı işlenmiş suç olduğunu vurgulayan Khan, “Ancak bazı hükümetler terörle mücadeleyi baskıyı artırmak, insan haklarının altını oymak ve muhalefeti bastırmak için fırsat bildi” diye konuştu. Bazı hükümetlerin, güvenlik

adına hızla yeni yasalar çıkardığını kaydeden Khan, yargılamadan süresiz gözaltılar, gizli kanıtlarla özel yargılamalar ile kültürel ve dini kısıtlamaları örnek gösterdi...⁹⁵

“Thomas Hammerberg, İsveç’in ünlü insan hakları savunucusu. Uluslararası Af Örgütü’nün kurucusu ve ilk genel sekreteri. BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Mary Robinson’un danışmanı. Hammerberg şimdi Olaf Palme Merkezi’nin direktörü. Hammerberg, 11 Eylül sonrasında insan haklarının geldiği noktayı değerlendiren konuşmasında her şeyin eskisinden çok farklı olduğuna işaret etti. (...) Hammerberg 11 Eylül sonrası ABD’deki hukuksuzluğu ve çifte standardı ilginç örneklerle açıkladı. (...)

Hammerberg’e göre 11 Eylül sonrası dünyanın ve ABD’nin kaderinde Pentagon’un (ABD Savunma Bakanlığı) ağırlığı iyice arttı. İnsan hakları ihlalleri konusunda Pentagon artık fütursuz davranıyor. (...) Hammerberg, Avrupa ülkelerinde de ‘teröre karşı’ mücadele adı altında ciddi hak ihlalleri olduğuna, bu ihlallerin en çok da mültecilere ve yabancılara yöneldiğine dikkat çekti...⁹⁶

11 Eylül’ün ardından özellikle Ortadoğu kökenli göçmenleri cendereye alan Washington yönetiminin, ABD’de yasadışı bulunan kaçaklara karşı “tehçiri” andıran bir uygulamaya gidiyor...⁹⁷ New York Post gazetesinin, Göç ve Yabancılar Dairesi (INS) kaynaklarına dayandığı haberine göre, ABD’de bulunduğu tahmin edilen, çoğu Kaide örgütünün faaliyette olduğu Ortadoğu ülkelerinden gelen 400 bin kaçağın sınır dışı edilmesi için

yakalama harekâtı başlatıldı. Gazete, INS'nin öğrenci vizesinin süresi dolan, sığınma başvurusu reddedilen ve suç teşkil eden eylemlere karışan 400 bin kaçak tespit ettiğini ve bunların en kısa sürede sınır dışı edileceğini yazdı...⁹⁸

Amerika'da yayınlanan politika dergisi The Progressive, 11 Eylül olayları ardından tutuklanan, turist vizeli, yeşil kartlı, ABD, Kanada, Fransız yurttışı Müslümanların tutukevlerinde sürekli olarak insanlık dışı davranış gördüğünü bildirdi. 6 ayda tutuklanan bine yakın Müslümandan ancak biri adalete sevk edildi. Gardiyanların ve hüküm giymiş Amerikalı sabikalıların saldırılarına uğrayanlar içinde, Muhammed Butt adlı Pakistanlı'nın kuşkulu biçimde can verdiği ve resmi kayıtlarda bu tutuklunun "kalp sektesi"nden öldüğü belirtiliyor...

Haklarında tek bir tutuklu dışında 6 aydan beri hiçbir dava açılmamış olan ve sayıları 1000'e yaklaşan Müslüman tutukluların durumunu yorumlayan Toronto Üniversitesi hukuk profesörü Bernard Dickens, "ABD kamuoyunda şimdiye kadar hukuk kurallarına uymayan devlete karşı olan hoşgörünün değişmeye başladığını ve tutuklananların çoğunluğunun masum olduğu kanısının büyüdüğünü" belirtti. Amerika Sivil Haklar Örgütü (ACLU) hukuk direktörü Steven Shapiro, "ABD Adalet Bakanı John Ascroft'un 6 ay önce ilan ettiği gizli tutuklamalarda, tüm soruşturmalara karşın elde hiçbir kanıt bulunmadığını ve terör soruşturmasının tüm hukuk kurallarını çiğnediğini" vurguladı...⁹⁹

ABD'de 11 Eylül sonrası baskıcı düzenlemeler kritik bir noktaya doğru

ilerliyor... Amerika'da sürekli gündemde tutulan "terör tehdidi" gerekçeyle yönetim olağanüstü yerel güvenlik önlemlerini yürürlüğe sokuyor. Son olarak da "iç tehdit" karşısında ordunun yetkilerinin artırılarak, orduya polis yetkisi verilmesi tartışılıyor.¹⁰⁰

ABD'de FBI'ın yeni standartlarıyla ajanlar hayatın her alanına girip "terörist" arama yetkisi aldı. Orwell'in romanındaki gibi 'özgürlüklerin' lafta kalacağı kaygısı hâkim... 11 Eylül saldırılarının ardından sivil hak ve özgürlükleri güvenliğinin gerisine atan Washington yönetimi, şimdi de bütün toplumsal hayatı "Biri Bizi Gözetliyor" yarışmasının setine çevirmeye soyundu. ABD'de ülke içi istihbarattan sorumlu Federal Soruşturma Bürosu'na (FBI), kamusal alanda tam hareket serbestisi tanındı...¹⁰¹

ABD Başkanı Bush, "Anavatan Güvenlik Bakanlığı" kurulacağını açıkladı...¹⁰² FBI Direktörü Robert Mueller, FBI'ın kökten değişmesi gerektiğini kaydetti. Mueller, "Öncelikli görevimiz ABD'yi korumaktır" dedi. ABD'deki Washington Post gazetesi de FBI'a, gizlice faaliyetleri izleme konusunda daha fazla serbestlik tanıncacağını yazdı. Haberde, yeniden yapılanan FBI'ın bundan böyle, halka açık internet sitelerine, kütüphanelere ve dini yerlere, elinde kanıt olmadan girebileceği kaydedildi. Gazeteye konuşan bir istihbarat yetkilisi, son değişikliklerin FBI'a, camilerdeki köktendinci faaliyetleri daha yakından izleme olanağı tanıyacağını söyledi...¹⁰³

Tüm bunların bir diğer artısı da şu: ABD Adalet Bakanlığı ile Göç ve Vatanışlık Hizmetleri Dairesi tarafından

ortak olarak hazırlanan “NSEERS” güvenlik programına göre, Amerika’ya giren Ortadoğu ve Müslüman kökenlilerin fotoğrafları ve parmak izleri alınacak...¹⁰⁴

ABD’de, 11 Eylül saldırılarının ardından bireysel özgürlüklerin kısıtlanması, Bush yönetimine yakın çevrelerde bile rahatsızlık yaratmaya başladı. Ülkedeki sol çevreler, güvenlik gerekçesiyle bireysel özgürlükleri kısıtlayıcı yeni yasaların çıkarılmasını, güvenlik önlemlerinin arttırılmasını ilk günlerden başlayarak eleştiri yağmuruna tutmuştu. Bu çevrelere son olarak ülkenin en çok satan gazetelerinden The New York Times’ın, Bush yönetimine yakınlığıyla tanınan yazarı William Safire de katıldı...¹⁰⁵

Olup biten karşısında Noam Chomsky, Edward Said, Martin Luther King III ve Gloria Steinem’in yanı sıra müzisyen Laurie Anderson ve Mos Def, aktör Ossie Davis ile Ed Asner, yazar Alice Walker, Russell Banks, Barbara Kingsolver ve Grace Paley gibi Amerikalı sol aydınlar da 11 Eylül sonrası dünya çapında “sınırı olmayan bir savaşa girişmek ve baskıcı sert düzenlemeler yapmakla” suçladıkları ABD yönetimini çok sert eleştiren bir bildiri kaleme aldılar. ABD’yi “açıkça emperyalist siyaset” izlemek, iç politikada ise insanların korkusuna yüklenerek sivil hakları tırpanlamaya çalışmakla suçlayan aydınlar ayrıca ABD basınına da yönetimin dümen suyunda gitmekle eleştirdiler!¹⁰⁶

III.3-) Yalancı, sansürcü despotizm!

“Sözler ruhun soluklarıdır.”¹⁰⁷

ABD Savunma Bakanlığı’nın, dost ve düşman ülkelerde kamuoyunu ve siya-

setçileri etkilemek amacıyla, yabancı basın kuruluşlarına uydurma haber dahil her türlü enformasyon sağlanmasını öngören bir plan üzerinde¹⁰⁸ çalıştığı öne sürüldü...¹⁰⁹

ABD Savunma Bakanlığı Pentagon’un, 11 Eylül’den sonra özellikle popüler hale gelen savaş filmlerinde,¹¹⁰ orduyu kötü gösteren sahneleri sansürleme karşılığında, bütün askeri imkânları Hollywood yapımcılarının emrine sunduğu ortaya çıktı...¹¹¹

Dünya sinema endüstrisinin kalbi Hollywood, 11 Eylül’den sonra ABD yönetimiyle kurduğu ortaklığın bedelini ödüyor. “Terörizme” karşı açtığı savaşta popüler kültür ürünlerinin etkisinden yararlanmak isteyen ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon) savaş filmlerinde teknik olanaklarını sunma karşılığı sansürcülüğü iş edindi. Bunun son örneği, MGM şirketinin yönetmenliğini John Woo’nun yaptığı, başrollerini Nicholas Cage, Christian Slater ve Adam Beach’in paylaştığı “Windtalkers/ Rüzgâr Konuşmaları” adlı film oldu. Windtalkers’in senaristleri, Pentagon’un her tür teknik yardımını kullanmak uğruna orduyu kötü gösteren bazı sahneleri çıkarmakla kalmayıp, ana temayı bile değiştirmeye razı oldu...¹¹²

Farklı coğrafyalardan 11 yönetmenin çektiği Fransız yapımı 11 Eylül filmi “11’09’01”in ABD’de dağıtımçı bulması zor görünüyor. Özellikle Mısırlı yönetmen Yusuf Şahin’in filmi açıkça Amerikan karşıtı bulunduğu için...¹¹³

Dalga dalga sansür... 11 Eylül sansüründen etkilenmeyen kaldı mı? Herhalde kalmadı: Arnold Schwarzeneger’in teröristlerle mücadelesini konu alan

“Collateral Damage” filminin gösterime girmesi de 11 Eylül’den sonra süre belirtilmeksizin ertelendi. Firma sözcüsü Barbara Brogliatti, “Trajedide hayatını kaybedenlerin anısına duyduğumuz saygıdan dolayı stüdyomuzu da bir süre için kapatıyoruz” açıklamasını yaptı... Hollywood’un diğer devlerinden Touchstone Pictures da, “Big Trouble” adlı filmin 21 Eylül’de başlayacak olan gösterimini erteledi. Tim Allan’ın oynadığı bu filmde, gizemli bir bavulun bulunmasıyla, bir nükleer bombanın kullanılacağı terör eyleminin çıkması anlatılmaktaydı... Amerika’nın önde gelen radyo kuruluşu Clear Channel, yasta olan ülkenin tüm radyo istasyonlarına “çalınmaması” gereken şarkıların listesini gönderdi. Gerekçe: “Amerikan halkının acısına anlayış gösterilecek”. Yasaklı kabul edilen parçalardan bazıları: AC/DC’nin “Shot Down in Flames/ Alevler İçinde Vuruldu”, U2’nun “Sunday Bloody Sunday/ Kanlı Pazar”, Steve Miller Band’in “Jet Airliner/ Jet Uçağı”... Amerikan hükümetinin finansmanını sağladığı Voice of Amerika (VOA-Amerika’nın Sesi) radyosunun, Afganistan’daki Taliban lideri Molla Ömer ile yaptığı bir röportaj da ABD Dışişleri Bakanlığı’nın müdahalesiyle yayından çıkarıldı. The Washington Post’a göre Ömer röportajda, “Amerika, kendisine saldıran kötülüğü kendi yarattı. Eğer ben ölürsem, Usame ölürse veya başkaları ölürse de, bu kötülük kaybolmayacak ve artarak devam edecek” değerlendirmesini yapmıştı. VOA çalışanları ise Dışişleri Bakanlığı’ndan gelen talebe tepki göstererek, “Bu sansür güvenilirliğimizi emsalsiz şekilde zedelemektedir” düşüncesinde oldukla-

rını açıkladı... ABD’de yaşayan “chatshow”cu Bill Maher’in başına da sansür bağlamında bir talih kuşu kondu. Maher, bir programında ABD’nin uzak yerlere askeri saldırı düzenlemesi için “korkakça” sıfatını kullandı ve “Binaya çarptığında uçağın içinde kalan biri için ne dersiniz deyin ama korkak denemez” diyerek duygularını açıkladı. Ertesi gün, Beyaz Saray sözcüsü Ari Fleischer dünyanın her tarafından milyonlarca insanın izlediği basın toplantısında Maher’in show’unu “dehşet verici ve garip” bulduğunu açıkladı ve “Bunlar Amerikalılara ağızlarından çıkana ve yaptıklarına dikkat etmeleri için bir uyarıdır” demekten geri durmadı...¹¹⁴

Bir şey daha: ABD’de 11 Eylül saldırılarının hemen ardından ortaya çıkan ve 5 kişinin ölümüne yol açan şarbonlu mektupları yollayan kişinin ABD’de hükümete çalışmış bir bilim adamı olduğu yolundaki savlar kesinlik kazanıyor...¹¹⁵

III. 4-) ABD adaleti (mi?)!

“Söylem, düşüncenin yüzüdür.”¹¹⁶

ABD, Guantanamo’daki esirleri, sıkı yönetimden daha ağır yasal şartlarda yargılayacak. Kesinleşen prosedürde temyiz hakkı sınırlı, delil tanımı ise çok geniş... ABD’nin Guantanamo Üssü’nde ve Afganistan’da tutuklu bulundurduğu savaş esirlerinin yargılanacağı askeri mahkemelerin işleyiş tarzı netleşti. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld’in açıkladığı üzere bu mahkemelerin sıkıyönetim mahkemelerine benzer, ancak sanıklara daha az hak tanınan bir yargı süreci ile işlemesi tasarlanıyor. ABD Başkanı George Bush’a geniş yetki tanıyan bu

düzenlemeler, Washington'ı "hem yargıç, hem savcı" kıldığı için insan hakları örgütlerince eleştiriliyor...¹¹⁷

ABD'nin teröre karşı eğittiği Filipinler ordusu, masum Müslümanlara karşı sistemli zulüm uyguluyor... Terörle savaşta "her yöntem mübahtır" görüşünü benimseyen ABD, Filipinler'de hükümet güçleriyle Ebu Sayyaf örgütü arasındaki çatışmalara müdahil olarak kirli bir savaşa daha karıştı...¹¹⁸

ABD'nin eski Türkiye Büyükelçisi Mark Parris, 11 Eylül saldırılarının da etkisiyle, ülkesinde son dönemde etkin ve müdahaleci bir dış politika yaklaşımının öne çıktığını belirterek "Eğer bir kamuoyu araştırması yapılırsa, Amerikan halkının yüzde 80'inin, Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'in devrilmesi için düzenlenecek bir operasyona destek verdiği görülür" dedi...¹¹⁹

ABD'nin Los Angeles kenti yakınlarındaki Inglewood beldesinde geçen hafta 16 yaşındaki siyah bir gencin beyaz bir polis memuru tarafından dövülmesinin ardından başlayan ırkçılık tartışmaları, dinmek bir yana, 11 Eylül sonrası ortaya çıkan şartları yargılayacak şekilde giderek alevleniyor... Afro-Amerikalı lider Martin Luther King'in adını taşıyan oğlu da babasının öldürülmesinden beri hiçbir şeyin değişmediğini belirtti. Martin Luther King 3 "30 yıldır aynı yoksulluk, ırkçılık, şiddet ve polis zulmü sorunuyla uğraşıyoruz. Tam bu şiddetin hakkından geliyorduk ki 11 Eylül oldu. Terörle savaş sayesinde yeniden aşırı yetkiyle donatılan polis, insanları dövüyor" dedi. Aziz Luke Kilisesi rahibi Charles Moore, "Polisler 11 Eylül'den beri her şeyi yapmaya yetkileri oldu-

ğunu sanıyor" diye konuştu...¹²⁰

Büyük şirketlerde art arda patlak veren skandalların ucu Beyaz Saray'a uzanıyor. Başkan Bush ile Başkan Yardımcısı Cheney'nin eski işleri başlarına dert oldu...¹²¹ ABD yönetiminin kilit isimlerinin karıştığı yolsuzluk skandallarına bir yenisi eklendi. New York Times gazetesi, ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin bir zamanlar başkanı olduğu ve bu dönemdeki muhasebe yolsuzlukları yüzünden hakkında soruşturma açılan Halliburton şirketine bağlı KBR firmasının terörle mücadeleden doğrudan kâr ettiğini yazdı. 11 Eylül sonrasında işleri açılan KBR, Afganistan harekâtında esir alınıp Küba'da Guantanamo Üssü'nde tutulan mahkûmların hücrelerinin inşasından, Özbekistan'daki Amerikan askerlerinin beslenmesine kadar Pentagon'un açtığı bir dizi ihalenin gözde firmasıydı...¹²²

Ve bir şey daha: 1862'de Küba'da kurulan ve ürettiği meşhur romlarla dünyanın dördüncü büyük içki şirketi haline gelen Bacardi'nin, Küba lideri Fidel Castro'yu devirmek için on yıllardır elinden geleni yaptığı iddia edildi. Kolombiyalı gazeteci Hernando Calvo Ospina'nın 'Bacardi, Gizli Bir Savaş' adlı kitabına göre, 1959 devriminden sonra malvarlığı kamulaştırılan şirket, sosyalist rejimi devirecek bir karışıklık çıkarmak için petrol rafinerilerini bombalamayı planladı. Ancak 1960'teki bu gizli plan, hatta bombardımanı yapılacak uçağın fotoğrafı basına sızdırılınca, operasyondan vazgeçildi. Bacardi, CIA'nin mafyadan tetikçiler kiralayıp Castro, kardeşi Raul ve Che Guevara'yı öldürme planının da sponsoruydu. 1964'teki bu plan için gere-

ken 150 bin doların 100 binini, Bacardi verdi. Ancak bu plan da işe yaramadı...¹²³

III. 5-) Subjektif keyfiyet!

“İsa'nın yaşamı yazılırken insan sadece gerçekleri ileri sürmekle yetinseydi, o zaman ancak birkaç satırla yetinmek zorunda kalırdı.”¹²⁴

Washington yönetimi tüm dünyayı “terörle savaş” kisvesiyle cehenneme çevirme niyetini uluslararası tepkilere rağmen açıkça ortaya koyarken, ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell’ın ülkesinin “askeri müdahaleler” siciline dair yorumu herkesi şaşırttı. Powell, MTV’de yedi ülkeden gençlerin telefonla katıldığı bir programa çıkarak, hem Irak’ta rejim değişikliğinin gereğini vurguladı, hem de olası bir Irak harekâtını “meşru kılacak” tarihsel örnekler verdi. Powell, ABD’nin son asırdaki deniz aşırı askeri müdahalelerinin “iyi yürekliliğinden” kaynaklandığını savundu!¹²⁵

Silah Kontrolü ve Uluslararası Güvenlikten Sorumlu ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı John Bolton, yaptığı açıklamada, Bush’un ilk açıkladığı şer eksenli ülkelerinin yanı sıra başka “haydut” devletlerin de özellikle biyolojik silah peşinde olduğunu belirtip; Havana, Şam ve Trablus yönetimlerinin (Küba, Suriye ve Libya’yı) şer ekseninin bekleme listesinde bulduklarının altını çizdi...¹²⁶

ABD Başkanı George W. Bush’un, “şer mihveri” saptamasından beri Irak’a yönelik en sert ifadeleri kullanması üzerine, Washington Post gazetesi, “Bush, kitle imha silahı kullanmakla tehdit eden ülkelere karşı nükleer

silahlar dahil tüm seçeneklerin masada olduğunu duyurarak, Saddam’ı devirme planlarıyla ilgili en güçlü uyarıyı yaptı” dedi...¹²⁷ Bush’un kitle imha silahına sahip olduğunu iddia ettiği ülkeleri nükleer silahla vurabileceklerini ilan etmesi dünyada kaygı yaratırken,¹²⁸ ABD’nin nükleer denemelerle ilgili uluslararası moratoryumdan çekilmesi gündemde...¹²⁹

ABD yönetiminin, hazırlık aşaması üç yıl sürecek olan, tahrip ve isabet oranı yüksek nükleer başlıklar geliştirilmesini öngören yeni bir nükleer silah programını onayladığı bildirildi. İstihbarat kaynaklarına yakınlığıyla bilinen Washington Post gazetesine göre Beyaz Saray, Savunma ve Enerji Bakanlığı yetkililerinden oluşan Nükleer Silah Konseyi’ne yeraltı hedefleri vurma kapasitesine sahip yeni kuşak nükleer silahların, 3 yıllık bir sürede geliştirilmesi için araştırma emri verdi...¹³⁰

ABD Savunma Bakanlığı’nın Çin, Rusya, İran, Irak, Suriye, Libya ve Kuzey Kore’ye yeni tipte atom bombalarıyla saldırı olasılıklarını sıralayan raporu dünyada sert tepkilere neden oldu. ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, ABD’nin bu tür silahlar kullanmayı hiçbir zaman göz ardı etmediğini belirtti. Ulusal Güvenlik Danışmanı Condolezza Rice ise, “ABD’ye karşı kitle imha silahı kullanmak isteyenlere yıkıcı bir cevap alacakları yönünde güçlü bir mesaj gönderiyoruz” derken, bu ülkeler verilecek cevabı belirlemenin ABD Başkanı’nın hakkı olduğunu öne sürdü!¹³¹

Ve bir kaç şey daha: Bush, Saddam’ı devirme planlarını CIA’ye Irak liderinin

öldürülmesi emrini verecek denli genişletti!¹³² Beyaz Saray'ın, Arap ve İslâm dünyasındaki tüm rejimleri değiştirmek istediği belirtiliyor... Newsweek dergisinde yayımlanan haber yorumunda, Bush'un Arafat'ı saf dışı bırakma niyeti hatırlatılarak hedefleri arasına İran, Suudi Arabistan, hatta Mısır ve Suriye'yi katabileceği öne sürüldü!¹³³

ABD uçakların "yanlışlıkla" bombaladığı düğünde çoğu kadın ve çocuk 40 kişi öldü... Taliban lideri Molla Ömer'in izini süren ABD'nin yüksek teknoloji savaşı uçaklarının sivilleri vurması dikkat çekiyor. ABD ise sivil kayıplarla değil, attığı bomba sayısı ile ilgileniyor!¹³⁴

ABD, savaş suçları, soykırım ve insan hakları ihlallerinden suçlanan kişilerin yargılanmasını sağlayacak Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin (UCM) kurulmasını öngören anlaşmayı onaylamaya niyeti olmadığını BM'ye duyurdu. Dışişleri Bakanı Colin Powell, ABC televizyonunda katıldığı bir programda, "Onaylamaya niyetimiz olmadığı için UCM'nin amaçlarının artık bizi ilgilendirmediğini BM'ye bildireceğiz" diyerek, eski Başkan Bill Clinton'ın Aralık 2000 tarihinde imzaladığı anlaşmanın geçerli kabul edilmediğini, anlaşmanın hiçbir zaman Senato'nun onayına gönderilmediğinin altını çizdi!¹³⁵

Bunun üzerine UCM otoritesi ABD'nin diplomatik baskısı yüzünden tırpanlandı. Vatandaşlarının UCM'de yargılanmasını istemeyen ABD, tam dokunulmazlık verilmediği takdirde BM barış gücü operasyonlarını veto edeceğini kısıyasını getirince; BM Güvenlik Konseyi taviz verme yoluna gitti!¹³⁶ Özetle Amerikan askeri Ulus-

lararası Ceza Mahkemesi'nde yargılanamayacak! BM Güvenlik Konseyi, BM barış gücünde görev yapan ABD'li personelin, Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yargı yetkisi dışında bırakılmasını öngören yasa tasarısını kabul etti. Oybirliğiyle benimsenen tasarı, BM barış misyonlarının sürmesini güvence altına aldı!¹³⁷

III. 6-) Terörist ABD!

*"Aşılmasına imkân olmayan hiçbir duvar yoktur."*¹³⁸

Dünya jandarması ABD'nin Başkanı Bush, ilk ulusa seslenişinde Irak, İran ve Kuzey Kore'yi tehdit etti. Dünyaya "Ya benimlesin ya işin bitik" mesajı verdi!¹³⁹ Bush,¹⁴⁰ yıllık "Birliğin Durumu" konuşmasında, terörle savaşımın yeni başladığını söyleyip, Irak, İran, Kuzey Kore ve "terörist müttefiklerini" "şer odağı" olarak tanımladı!¹⁴¹

ABD, Münih'teki 38. Dünya Güvenlik Konferansı'nı, Bush yönetiminin "şer mihveri" olarak nitelediği ülkelere savurduğu tehditleri tekrarlama zeminine çevirdi!¹⁴² ABD yönetimi, "şer mihveri" diye nitelediği İran, Irak ve Kuzey Kore'ye yüklenmeyi sürdürürken, bu duruma tepki gösteren tüm dünyaya meydan okuyor. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, İran'ı¹⁴³ üst düzey Taliban ve Kaide üyelerinin sığınmasına göz yummakla suçladı!¹⁴⁴

Rumsfeld Bush'un konuşmasının altını kalın çizgilerle çizip, "Şer mihverindeki İran, Irak ve Kuzey Kore'nin bundan sonra ne yapacağını bekleyip göreceğiz" derken, teröristlere destek sağlayan ve kitle imha silahları geliştirdiğini iddia ettiği bu üç ülkeye hoşgörü gösterilmeyeceğini kaydetti!¹⁴⁵

Savunma Bakan Yardımcısı Wolfowitz, ABD'nin, Irak'ı vurmak için Saddam Hüseyin'in kitle imha silahı kullanacağını kanıtlamaya ihtiyaç duymadığını bildirdi!¹⁴⁶ Oysa ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld, Saddam'ın kitle imha silahları olduğu iddiasını yinelerken Washington Post, "Uzmanlar uyduyla tesisleri arıyor ama sonuç elde edemediler" diye yazıyordu...¹⁴⁷

Bundan başka kitle imha silahları geliştirdiği gerekçesiyle Irak'a harekât planları yapan ABD'nin, bir dönem çıkarlarına uygun düştüğü için Saddam Hüseyin'in kimyasal silah geliştirmesine yardım ettiği ve kullanmasına göz yumduğu ortaya çıktı. New York Times, ABD'nin Saddam'ın 1980-88'deki İran-İrak Savaşı'nda İran askerlerine karşı kimyasal silah kullanımına göz yumduğunu yazdı. Habere göre, dönemin ABD Başkanı Ronald Reagan Irak'ın yenilgiye uğraması ve İran'ın İslâm Devrimi'ni Körfez'deki diğer petrol zengini ülkelere yaymasından korkarak, Saddam'a çok ihtiyaç duyduğu askeri istihbaratı sağladı. Bu bilgilerle Irak'ın kimyasal saldırı düzenlediği bilinmesine rağmen istihbarat akışı kesilmedi...¹⁴⁸

Özetle ABD'nin küresel ölçekte "terörle mücadele" kampanyasının boyutları giderek Gürcistan, Azerbaycan, Filipinler, Kolombiya, Sudan vd'lerine uzanırken,¹⁴⁹ Pasifik Kuvvetleri Komutanı Dennis Blair, Endonezya ile askeri işbirliği konusundaki kısıtlamaların kaldırılmasını ve terörle mücadele için 5 bin uzmanın daha görevlendirilmesini istedi!¹⁵⁰

III. 7-) Çok standartlı ABD!

*"Cehalet, egemen sınıfların silahıdır."*¹⁵¹

Dünyanın güvenliğini ön planda tuttuğunu, teröre karşı acımasız bir mücadele başlattığını söyleyen ABD, özellikle uluslararası sözleşmelere karşı aldığı tutumla barışı sabote eden "yasa tanımaz" bir devlet kimliğinde ortaya çıkıyor. ABD, barış ve çevre için yapılan uluslararası sözleşmeleri baltalıyor, insanlığın geleceğini tehlikeye atıyor...¹⁵²

ABD Savunma Bakanlığı, istediği ülkelere veya silahlı gruplara, milyonlarca dolarlık askeri yardım yapabilmesine olanak tanıyan ve Kongre ve Dışişleri Bakanlığı'nı devre dışı bırakacak bir tasarımı kabul ettirmeye çalışıyor!¹⁵³

Hollanda'da hükümetin istifasına neden olan Srebreniça katliamıyla ilgili soruşturmanın sonuçlarına göre, ABD Savunma Bakanlığı, Bosna Savaşı sırasında İslâmcı gruplarla işbirliği yaparak "kirli savaş" yöntemlerini uyguladı!¹⁵⁴

Afganistan'da Sovyet işgali döneminde ABD'nin çocuklara "cihat" öğreten sayısız ders kitabı dağıttığı anlaşıldı!¹⁵⁵

Taliban militanlarına tanınan savaş esiri statüsü,¹⁵⁶ El Kaide üyelerine verilmedi!¹⁵⁷

ABD yönetimi, uluslararası toplumun üzerinde uzlaştığı bir anlaşmayı daha baltalama yoluna girdi. Son olarak Amerikan vatandaşlarına dokunulmazlık verilmesi ısrarıyla küresel adaletin köşe taşı olarak görülen Uluslararası

Ceza Mahkemesi'ni amacından saptıran Bush yönetiminin yeni hedefi, BM'nin işkenceyle mücadele belgesi. 10 yıl önce çıkarılan işkenceyle mücadele sözleşmesini daha güçlü kılmak için nisanda hazırlanan tercihli protokolün, BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nde oylanması öngörülüyordu. Ancak ABD'li diplomatlar ve insan hakları savunucuları, Washington'ın oylamayı engellemeye çalıştığını kaydetti. ABD'nin protokole karşı çıkma nedeni, Amerikan hapishaneleriyle "terörle savaş"ta yakalanan zanlıların tutulduğu Küba'nın Guantanamo Üssü'ndeki hapishaneyi uluslararası heyetlerin bağımsız teftişlerinden azade kılmak. Protokol, hapishanelerde işkence yapılmamasını garantilemek için tutukluların bulunduğu tüm tesislerin bir uluslararası teftiş sistemine bağlanmasını öngörüyor!¹⁵⁸

III. 8-) Yerkürenin katili

*"Dünya ile arandaki savaşta dünyanın yanında ol."*¹⁵⁹

Küresel ısınma ve iklim değişimini¹⁶⁰ kontrol altına almak üzere, 97'de Japonya'nın Kyoto kentinde imzalanan anlaşma onaya sunuldu. Atmosferdeki gaz emisyonunun en büyük pay sahibi ABD'nin imzalamayacağını bildirmesi Kyoto'nun aritmetiğini daha başlama-dan bozdu...¹⁶¹

Kyoto anlaşmasını "zararlı" bulan ABD yönetimi alternatif bir politika belirledi. ABD Başkanı George Bush'un açıkladığı "alternatif" iklim politikası tepkilere neden olacaktı. Kyoto İklim Sözleşmesi'ne "Amerikan ekonomisine zarar verdiği" gerekçesiyle karşı çıkan Bush, sera etkisine yol açan gazların azaltılması yolundaki

hedeflerin, bağlayıcı hükümler yerine "gönüllülük esası ve vergi teşviki"ne bağlanmasını istedi...¹⁶² ABD Başkanı Bush tarafından açıklanan ABD iklim politikasının, petrol devi Exxon Mobil'in imzasını taşıdığını ve Kyoto İklim Sözleşmesi'ne ait seragazi azaltım hedeflerini yüzde 36 oranında arttıracığını ortaya koydu...¹⁶³

ABD, atmosferin ısınmasına yol açan sera etkisinin azaltılmasını amaçlayan Kyoto Protokolü'ne sırt çevirirken BM'ye gönderdiği bir raporda, küresel ısınmanın Amerikan ekolojik sistemini etkilediğini kabul etti...¹⁶⁴ Sanayi uğruna çevreyi korumayı gözden çıkaran politikalar güden Bush yönetimi, ilk kez küresel ısınmanın temel nedeninin insanın yol açtığı kirlilik olduğunu kabul etti. ABD Çevreyi Koruma Bürosu'nun (EPA) BM'ye gönderdiği 268 sayfalık raporda, küresel ısınmanın varlığı kabul ediliyor, başta gelen nedenleri olarak petrol rafinerileri, enerji santralleri ve otomobillerin gaz salınımı gösteriliyor ve bunun çevre şartlarını değiştireceğine işaret ediliyordu...¹⁶⁵

Afrika'yı etkisi altına alan ve milyonlarca insanın açlıktan ölmesine yol açan kuraklığın, Kuzey Amerika ve Avrupa'daki enerji santralleri ile fabrikaların saldırdığı zehirli gazlardan kaynaklandığı öne sürüldü. New Scientist dergisinin haberine göre, dünyanın 1980'lerde gördüğü ve Etiyopya gibi ülkelerin açlıktan kırılmasına yol açan kuraklığın gerisinde, gelişmiş ülkelerin muazzam fosil yakıt kullanımı yatıyor.

Sahra Çölü'nün güneyindeki Senegal, Moritanya, Mali, Burkina Faso, Nijer, Nijerya, Çad, Sudan, Etiyopya ve So-

mali'yi içine alarak Afrika'nın orta kuşağını oluşturan sahil bölgesi, 40 yıldır görülen en uzun kuraklığı yaşıyor. Yağmur oranı yüzde 20-50 azaldı. Kuraklığın en şiddetli olduğu 1972-75, 1984-85'te 1 milyon insan açlıktan öldü...¹⁶⁶

IV-) “Sonuç yerine”

“Umut tek silahımız!”¹⁶⁷

“İnsanlık durumu” ve “İnsan hakları” konusuna ilişkin tablo -en kaba haliyle- bu... Değişmedikçe, ezilenler, açlar, ekmezsizliğe, havasızlığa, susuzluğa mahkûm kılınanlar lehine köklü bir değişikliğe uğratılmadıkça, “insan hakları”ndan söz etmenin göz boyamaktan öteye geçmeyeceği aşikârdır! Bir başka deyişle, “insan hakları mücadelesi”, “YDD” cinnetinin yarattığı bu cehennem hedef almadıkça laf-ı güzafan ibaret kalmaya yazgılıdır!

Bu durumun anımsattığıysa: Franz Kafka'nın ünlü romanı “Dava”nın “Tutuklanma” başlıklı ilk bölümüdür. O bölüm ise şu yalın cümleyle başlar: “Biri Josef K.’ya iftira etmiş olmalıydı, çünkü kötü bir şey yapmamış olmasına karşın bir sabah tutuklandı.”

Romanın sonrasında, Josef K. neden tutuklandığını hiçbir zaman tam olarak anlayamaz. Hatta dava edilen gerçekte kendisi midir, bu bile karanlıkta kalır. Bu serüvenin en tuhaf yanı ise nedeni ve öznesi bilinmeyen bu davadan tek kurtuluş çaresinin, Josef K.’nin kendisini mahkûm ettirmesi oluşudur. Mahkûmiyetin engellenmesi, aklanmanın engellenmesiyle eşanlı olunca, tutuklanana tutukluluktan kurtulabilmesi için kendini mahkûm ettirmekten başka çare kalmamaktadır.

Kafka, “Dava” adlı romanında, görünüşte işleyen bir toplumsal mekanizması bulunan, ama gerçekte bu mekanizma içerisinde yer alan hiçbir bireyin hiçbir şeyden emin olamayacağı bir ortamı betimler...

Albert Camus, 1946 yılında Combat gazetesi için yazdığı “Ne Kurban, Ne Cellat” adlı denemesinde, XX. yüzyılın bir “korku çağı” olduğunu vurgularken, şöyle der: “Korku tek başına ele alındığında her ne kadar bir bilim sayılamaz ise de onun bir teknik olduğundan kuşku duyulamaz...”

Burada sözü edilen, insanları, toplumu yıldırma tekniğidir. Gerçek anlamda uygarlık düzeyini yakalamış olan toplumlarda devlet, toplumu güvence altında tutma işlevini hukuk düzenine en ileri düzeyde işlerlik ve inandırıcılık kazandırarak yerine getirir. Hukukun -görünüşte var olan tüm yasalara ve kurumlara karşın- henüz göstermelik olduğu ortamlarda ise iktidarlar, bir yıldırma aracı olarak korkuya kimi zaman hukuk düzenininkini aşan bir geçerlik tanırırlar. Böyle ortamlarda sağlam bir hukuk düzeninin ve özgürlükleri güvence altına alan kuralların varlığına rağmen, ortaya kimi zaman hukukla radikal bir biçimde çelişen sopalardan ortaya çıkarılması, devletin doğal tutumlarından sayılmak gerekir.

Kafka ve Camus’ü bire bir doğrulayan Postmodern durumun Türkiye’de; “insan hakları”, “demokrasi”, “özgürlük”, “eşitlik” mücadelesi “kiç” özellikler kazanmıştır. Yeri gelmişken anımsatayım: Toplumsal muhalefeti örgütleyici yollar aramak (yani siyaseti toplumsallaştırmak) yerine kendi sağından medet umarak, olmayan şeyler-

de hiç rastlanmayan “erdemler”i aramak gibi ıvır zıvırla uğraşmanın da kiç’ten başka bir anlam taşıdığını bilmeyen var mı?

Kiç’in egemen görüngü halini aldığı Türkiye, giderek çözülmeye uğrayan bir toplum görüntüsü verirken; Georg Lukacs’da bu tablonun tümleyeni olan “kiç insanı”nın özelliklerini de şöyle özetler: Kiç insanı “Yalanı temel alır: İnsanın toplumsal gerçeklikle olan bağlantısına, sınıfı karşısındaki tutumuna, bu sınıf içerisindeki yazgısına, buna bağlı olarak da kendi kişiliğinin yapısına ve bu yapıya uygun düşen yazgiya ilişkin tasarım, çoğunlukla bilincine pek varılmamış, çarpıtılmış, yanılmalara dayanan bir tasarımdır.”

Özetle denilebilir ki yalan, gerçeklikten kopma, süreklilikte bir kesinti olarak düşünülürse; gerçeğe ve içinde yaşadığımız topluma, bu topraklara bağlılık eğiliminin azalması, her şeyi yıkıp yeniden yapma hastalığı bizi bir tür toplumsal yalana sürüklemektedir. Tahsin Yücel’in, “Kendi yarattığımız bir yalanın içinde yaşıyoruz,”¹⁶⁸ dediği o yalan, Nâzım Hikmet’in, “Ellerinizden geçinen/ ve ellerinizden başka her şey/ herkes yalan söylüyorsa eğer/(...) bu ölümlü, bu yaşanası dünyada/bu bezirgan saltanatı/bu zulüm bitmesin diyedir,” vurgusuyla betimlediği şeydir!

Ya da “yaşanan” alt başlığında sunulan “Biri Bizi Gözetliyor” benzeri “ödünc yaşamlar”la “çanların insanlık değerleri için çaldığı” yabancılaşma ve yalnızlaşmanın besleyip büyüttüğü paranoyaların tutsağı olmaktadır...

Bize “Türk’ün Türk’ten başka dostu yok!” dedirten o önyargılı¹⁶⁹ paranoya-

larladır ki: Hakem zaten satılmıştır... Devletin ve asker-sivil devletluların resmi görüşünden farklı düşünme cüretini gösteren haindir, işbirlikçidir... Uluslararası sorunlara, dış ilişkilerimize daha soğukkanlı, barışçı, yapıcı çözümler getirelim diyen devlet düşmanıdır, bölücüdür, vatan hainidir... İnsan haklarından söz eden bölücü eşkıyaya hizmet eder...

Ve de Türk’ün Türk’ten başka dostu yoktur... Çevremiz düşmanlarla doludur. Yunan kahpedir... Araplar bizi arkamızdan vurmuşlardır... Moskof ezeli düşmandır... Derin devletten, rejim üzerindeki militarist ağırlıktan, savunma harcamaları da dahil devletin tüm bütçe, kurum ve kuruluşlarının şeffaflaşması gereğinden söz edenler devlet, daha da vahimi ordu düşmanıdır; katli vaciptir ve hatta sevaptır...

Evet, “insanlık durumu” ve “insan hakları” konusuna ilişkin tablo -en kaba haliyle- bu...

Her şey çok olumsuz... Hayır; hâlâ “**Apocalypse Now/Şimdi Mahşer Günü**” denilen noktada değiliz. Ama hızla oraya doğru ilerliyoruz... Bu gidişatta herşeye karşın “**Em Gelek Bi Hêvime /Umutluyuz**”...

Ve umutlu olmak zorundayız... Çünkü Kafka’nın “Dava”sındaki üzere, Camus’nün “Korku Çağı” betimlemesiyle uyum içindeki “YDD” koşullarında umut, ezilenlerin, mazlumların, ötekilerin yani “dünyanın lanetlileri”nin -bedeli mutlaka ödenmesi gereken- tek silahıdır!

Ankara, 9 Eylül 2002

MERCEK ALTINA GİREBİLME CESARETİ VEYA NASIL BİR İHD

Emir Ali Türkmen
İHD GYK Üyesi

"Aklın serinliğinde tartışılmamış, öğretici deneyimlerle ehlileştirilmemiş, zamanın içinden geçmemiş öfkeler, geriye sahibinin içini acılaştıran eskimiş hayatlar, esneklik kaybına uğrayarak, sakatlanmış kişilikler, kimsenin işine yaramayan posalar ve zehirli tortular bırakır."
Murathan Mungan

Tarihsel misyona sahip her örgüt yeni süreçler öncesinde tarihinin dökümünü çıkarmak, değişim sürecinin öyküsünü anlatmak ve ona bir tutarlılık kazandırmak için öncelikle kurumsal kimliğini oluşturmak zorundadır.

Çığlığın Sesi

1980 askeri darbesinden sonra insanlar işkencelerden geçirildi, asıldı, öldürüldü. Toplumsal muhalefet şiddet yoluyla sindirildi. Dernekler ve sendikalar kapatılarak baskı altına alındı. Basın özgürlüğü ve düşünce özgürlüğü ve örgütlenme özgürlükleri rafa kaldırıldı. Kürt coğrafyası kan gölüne dönüştürüldü. Ama 82 Anayasası kişi dokunulmazlığı, insan hakları gibi kavramlarla süslenerek piyasaya sunulmaktan geri kalmadı. Ama rejim muhalifleri için değişen hiçbir şey olmadı; insanlar

öldürülmeye, kaybedilmeye, topluca işkenceden geçirilmeye, sürgün edilmeye devam edildi.

İHD bilindiği gibi 12 Eylül 1980 askeri darbesinden sonra bütün demokratik kitle örgütlerinin kapatıldığı, siyasal partiler ve derneklerin yasaklandığı, binlerce insanın hapisanelere atıldığı, işkencelerden geçirildiği, siyasi takibat sonucu canlarını kaybettiği, sürgüne gönderildiği bir atmosferde sol görüşlü tutuklu yakınlarıyla bir grup aydınının bir araya gelmesiyle 1986 yılında oluşturulmuştur. Büyük acıların yaşandığı 12 Eylül yıllarında çocuklarını arayan anaların, cezaevlerinin, mahkemelerin önlerinde toplanarak yakınlarına destek veren ve insan hakları ihlallerini kamuoyu önünde teşhir etmeye çalışan tutuklu yakınlarıyla çok sayıda aydınının bir araya gelmesiyle

oluşmuş özgün bir örgüttür.

Bu konumu İHD'yi ne bir kitle örgütü ne de profesyoneller örgütü haline getirmiştir. İHD zamanın ihtiyaçlarına yanıt verebilmek ve tutuklu ailelerinin örgütlü sesi olmak iddiasıyla, önceleri daha çok ilgi alanları cezaevleri olan ve 12 Eylül'ün mağdur insanlarının yakınlarını bir araya getirmek için kurulmuştu. İHD, 1986 yılı koşullarında yaşamın dayattığı ihtiyaçları karşılamak, insanların çığlıklarına tercüman olma, insan onuruna sahip çıkma çabasının bir ürünüdür. Bundan dolayıdır ki İHD, kuruluşunun ilk yıllarında ağırlıklı olarak faaliyetini cezaevleri ve işkence alanlarında yoğunlaştırmıştır. Bu süreçte yürüttüğü genel af ve idama karşı kampanyaları, 12 Eylül'e tepki duyan siyasal çevreler ve devletin liberalleşmesini isteyen kesimlerden önemli destek bulmuştur. 12 Eylül'ün yarattığı toplumsal depremin altında kalan sol, temel hak ve özgürlükleri savunmak için bütün renkleriyle çatısı altında bulunduğu İHD, bir anlamda çatı vazifesi görmüştür. Farklı imkanları olmadığı için İHD'ye gelen politik çevreler 86'lı yılları takip eden süreç sonunda politik atmosferin yumuşamasıyla ve yükselen mücadeleyle paralel olarak farklı alanlara yönelmiştir. Yani deyim yerindeyse kendi öz örgütlü yapılarına dönmüşlerdir. Bu arada dönüşü sağlayamayanlar ise İHD'ye parti işlevi yükleyerek yeni bir muhalefet dalgası oluşturmaya başlamışlardı. Kısa zaman sonra İHD içinde yaşam bulamayan bu anlayış doğal olarak müzmin muhalif konumunda kalmıştır. İHD'nin birçok üyesi aktif siyasal mücadelesini farklı alanlarda yürütmeye başlamıştır. Kendi öz örgüt-

lenmelerine dönüş, bu yıllara rastlar. Pratik ihtiyaçları karşılamak için kurulan İHD de bu süreçte insan hakları mücadelesinin bir bütünsellik teşkil ettiğinin bilincine varmaya başlamış ve insan hakları mücadelesinde bütünlüklü bir mücadele vermeye çalışmıştır. Bu dönemde yaya haklarından, genel affa, işkenceden çevre sorunlarına uzanan bir eksenle mücadele yürütmeye çalışmıştır. Bu bir anlamda alan geliştirme olarak da algılansa, üye profilini tatmin etmekten uzak bir tespit olarak görülmüştür. Yükselen mücadele beraberinde, devletin kitleler üzerine ve sivil toplum örgütlerine saldırısını da gündeme getirdi.

12 Eylül'ün karanlık günlerinden bugüne kadar yaşananlara bakınca bu toplumda 12 Eylül şiddetinin toplumsal bir travma yarattığı görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasal kültürü potrimonyal bir devlet anlayışının güçlü etkisi altındadır. Türkiye'de egemen zihniyet ve devlet kadroları, yıllardır bu toplumdaki insan hakları ihlallerini inkar etmekte, devletin mutlak iktidarı, sorgulanamayacağını düşünmekte, insan hakları sorunlarının tartışılmasını önlemekte, "milli birlik ve bütünlüğümüzü" bozmak isteyen "iç ve dış düşmanlar" tarafından abartıldığını ileri sürmektedir. Darbenin yaratmış olduğu travma sonucunda toplum kesimleri, üzerinde bunca baskı, şiddet ve otorite olmasına rağmen suskunluğu ve tepkisizliği kabullenmiş, sorunlarına sahip çıkamamış, yaşadığı travmayla yüzleşememiştir. Bu tarihe kadar insan hakları savunucularının ve demokrasi güçlerinin 12 Eylül'ün yarattığı travmayla hesaplaşmak için yeterli çabayı ve mücadeleyi

vermedikleri bir gerçektir.

İHD'nin Önemli Dönüm Noktaları

“İnançların kırık parçalarından başka bir şey yapmak istiyorsun. Ama bu mümkün değil! Parçaların eski biçimleri nasılsa öyle birleşir.”

A. Ribakov-Arbat Çocukları

İHD, 16 yıllık mücadelesinde kendi örgütsel tarihi açısından hak ve özgürlükler savaşımında yanılırları ve eksikleriyle yürüyen, enerjisini mağdurlar ve onların çevresinden alan bir örgüt olmuştur. Mücadele içinde önemli değişim ve kırılmalara uğramış, savunduğu ilkesel değerlerini, verdiği mücadeleden çıkarmaya çalışmıştır. Bu süreçlerde İHD önemli değişimlere ve kırılmalara uğrayarak bugüne dek gelmiştir.

İdeolojik Farklılaşma

Solun 70'lı yıllarda izlemiş olduğu devrim yoluyla iktidarın alınması hedefi 12 Eylül'le birlikte önemli hasara uğramıştır. Sosyalist solun askeri darbeden sonraki uzun hapis ve sürgün yılları kendi siyasal geçmişleri ve ideolojik yaklaşımları konusunda eleştirel düşünme ve sorgulama vesilesi ve imkanı sunmuştur. Bu süreçte soğuk savaşın bitmesi ve reel sosyalizm deneylerinin fiilen ortadan kalkmasından sonra önemli ölçüde eski paradigmaları yıkılmıştır. İnsan hakları mücadelesine araçsal bakan solun önemli kesimi bu yaklaşımını sorgulamaya ve insan hakları mücadelesini önemsemeye başlamıştır. Bu tartışmalar İHD tabanında önemli tartışmalara neden olmakla kalmayıp, İHD tabanında ve yönetim organlarında farklı düşünenlerin ayrışması haline bile

hizmet etmiştir. Ölüm cezası, işkenceye karşı çıkmak, sol içi şiddet, barış hakkı, sivil toplum örgütlerinin işlevi, insan haklarının evrenselliği vb. konularda tartışmalar yaşanıp fikri farklılıkların altı çizilmeye ve yönelimler oluşmaya başlamıştır. İHD'de bu tartışmalar sonucunda, 'ezilen cins, ezilen birey ve ezilen sınıftan yana taraf olmak' mağdurla özdeş olmamak, ama mağdurun hakkını savunmak bakışı bu süreçte şekillenmiştir. Bugün bütün siyasal kesimlerin literatürüne girmiş olan sivil toplum kavramı, solun 12 Eylül 1980 askeri darbesi karşısında aldığı yenilgi sonrası kendi toplumsal temelini sorgulama sürecinde sivil toplum kavramı tartışılmaya ve siyasal gündemlerinde yer almaya başlamıştır. İnsan hakları aktivistleri de sivil toplum tartışmalarıyla beraber uluslararası ilişkileri önemsemeye ve dünyanın başka noktalarındaki -özellikle Avrupa- insan hakları kurumlarını yakından izlemeye ve ilişki kurmaya başlamıştır.

Bu tartışmalar sürecinde İHD'de kabaca iki farklı yaklaşımın biçimlendiğinden bahsedilebilir. Birincisi insan haklarının gelişmesi ve korunması için insan hakları savunucularının çifte standarttan arınmış, insan haklarının yalnızca hukukî olarak değil, aynı zamanda etik bir değer olarak 'her zaman, her yerde, herkes için' savunulması gerektiğini söyleyen yaklaşımdır. İkinci yaklaşımsa insan haklarını 'burjuva ideolojisi' olarak niteleyen ve insan hakları mücadelesine araçsal bakan yaklaşımdır... Bu yaklaşım düşünce olarak kendisiyle hesaplaşmayan ve ideolojik paradigmasında önemli değişim olmayan, politika yapma anlayışı, örgütlenme biçimleri itibarıyla

eski olan ve otoriter karakterler taşıyan bakıştır. Bu yaklaşım açısından İHD kimi zaman bir sendika, kimi zaman bir siyasal parti gibi algılanmıştır. Veya onların işlevlerinin bir kısmını yerine getirmesi beklenmiştir.

İHD'nin tarihinde birinci fikriyat dernekte ağırlıklı görüş haline gelmiş olmakla birlikte, yeterli derinlik ve açılım sağlayamamıştır. Bunun nedeni bu eksende duran ama önemli farklı yaklaşımlar taşıyan tüm kesimlerin insan hakları mücadelesinin aslen isimsizler mücadelesi olduğu bilincine varan, özgürlükçü ve kolektif yaratıcılığı önemseyen bütünlüklü bir bakışa sahip olmamalarıdır. Aslında bu görüşü savunanların birlikteliği yan yana durmanın ötesine geçmemiştir. Önemli ve farklı anlayışları barındıran bu görüşün savunucuları arasında ileride belirecek ayırım, İHD tarihinde belki de önemli bir ayırım noktası olarak tarih yazmak isteyenlerin ara değil ana başlığını oluşturabilir.

Kürt Sorunu – Turnusol Kağıdı

İHD de en önemli ayrışma konusu bu mesele üzerinden olmuştur. Derneğin kuruluşundan sonra Kürt aydınları ve tutuklu ve hükümlü yakınları İHD'ye ilgi göstermeye ve aktif katılmaya başlamışlardır. Olağanüstü Hal Bölgesi'ndeki bir çok ilde İHD'nin şubelerini açmışlardır. Özellikle 89'da Türkiye sosyalist hareketinin hapishanelerde yatan bireylerinin şartlı salıverme yasasının bir sonucu olarak özgürlüklerine kavuşmaları, derneğin kurulmasında önemli caba göstermiş olan ve ağırlıklı kentli olan tutuklu ailelerini aktif mücadeleden uzaklaştırmıştır. Bu süreçte bölge şubelerinden gelen basınç İHD

merkez yönetimini etkilemeye başlamıştır. Özellikle Vedat Aydın'ın 90 yılındaki İHD genel kongresinde Kürtçe konuşması örgüt için dönüm noktası olmuştur. Salonda bulunan İHD delegelerinin Türk kökenli önemli bir kısmı, genel yönetim organları, orada bulunan bütün aydınlar salonu terk etmişlerdir. Arkasından da bu tutuma tepki göstermişlerdir. Oysa bu konuşma İHD'deki ve Türk solunun önemli kesimlerindeki Kemalist modernleşme ideolojisinin bir parçası olarak kök salmış olan Türk milliyetçiliğini açığa çıkarmıştır. Savaşın yüklediği bu dönemde İHD'de bulunan aydınların önemli bir kısmı ve modern kentli kesim, dernekten uzaklaşmıştır. Hatta ayrılan kimi aydınlar devlet destekli vakıflar kurmuşlardır. Bu dönemde sosyal demokrat solun durumuysa içler acısıdır. Kuruluşundan sonra derneğe ilgi göstermelerine rağmen Kürt problemi gündeme geldikten sonra dernekten tümüyle çekilmiş, İHD'yi PKK'nin yan kuruluşu gören otoriter zihniyetlerle buluşmuş, devlet partisi olduklarını dosta düşmana ispatlamışlardır. En vahimiyse bu coğrafyada devlet eksenli en yaygın insan hakları ihlalleri, sosyal demokratların iktidarın yamağı olduğu dönemde işlenmiştir. Bundan sonraki süreçte İHD Kürt sorununda kimi kısmi hatalarıyla beraber doğru bir hat oluşturmuştur. Siyasal rejimin dayattığı, Kürt sorununun silah ve şiddet yoluyla çözümüne karşı çıkmış, barışın ve halkların kardeşliğinin sesi olmaya çalışmıştır. Bu dönemde İHD bütünlüklü insan hakları mücadelesinden önemli ölçüde uzaklaşmıştır. Bunun nedeni yalnızca İHD'den kaynaklanan bir durum de-

ğildir. Savaşın yoğunlaştığı bu dönemde bütün farklı yaklaşımlar devlet tarafından tasfiyeye uğratılmıştır. Rejimin yürüttüğü ‘düşük yoğunluklu savaş stratejisi’ ekseninde bütün demokratik kitle örgütleri ‘ya bendensin veya düşmanımsın’ hattına zorlanmıştır.

Kuşkusuz baskıcı rejimlerin sevmediği kurumlar insan hakları örgütleridir. Siyasal baskı yoğunlaştıkça insan hakları savunucuları hedef haline getirilmiştir. Bundan dolayı da İHD, savaş döneminde büyük bedeller ödemiş, şubeleri kapatılmış, üyeleri faili meçhul cinayetlere kurban olmuş, “andıç”ları yaşamış, bilfiil devletin baskı ve şiddetiyle yüz yüze gelmiştir. Bütün bu baskılara rağmen bu dönemde kayıplara ve faili meçhul cinayetlere karşı önemli kampanyalar yürütmüştür. Aynı zamanda gerek insancıl hukuk, gerekse Yokohama Bildirisi üzerinden anlamlı tartışmalar yapmış ve devletler dışında farklı toplumsal hayatı savunan siyasal çevrelerce insan hakları ihlalleri konusunda tutum geliştirilmesi gerektiği fikriyatına ulaşmıştır.

İHD’nin Kürt sorununda kimi eksiklikleri ve yanlışları olmuştur. Öncelikle kendine ait bir dil oluşturamamıştır. Bu coğrafyada yaşanan savaşa karşı, “savaşa hayır! barış hemen şimdi” deme çabasına rağmen savaşan tarafların dışındakilerden oluşan güçlü bir barış hareketi örgütleyememiştir. Bunu becerememesinin iki nedeni vardır: Birincisi; İHD militarizme ve içerisinde yaşadığımız toplumsal sistemin ürettiği yapısal şiddete karşı mücadele perspektifine sahip değildir. İkincisiyse öngörüsüzlüğü sonucu örgütün temel ilkelerini çiğneyen ve objektifliğini zedeleyen tutumudur. 95 genel seçim-

lerinde İHD yöneticilerinin izinli sayılarak partilerden milletvekili adayı olmaları, İHD’nin güvenilirliğini ve inandırıcılığını tartışma konusu yapmıştır. İHD’nin temel ilkelerinden biri olan devletlerden, hükümetlerden, siyasi partilerden bağımsız olmak ilkesi zedelenmiştir. Hakları ihlal edilen Kürtlerin mağduriyetini dile getirmek ve toplumun tüm kesimlerine anlatmak başka şey, kendini mağdurun yerine koymak ve onların siyasi sözcüsü olmak başka şeydir. Söz konusu kişilerin öznel niyet ve düşünceleri ne olursa olsun nesnel olarak bu tutum İHD’nin güvenilirliğini ve objektifliğini zedelediği gibi mağdura da bir katkısı olmamıştır. İHD yöneticilerinin herhangi bir partiden milletvekili adayı olması ve daha sonraki aşamalarında ise seçim sistemi hakkında açıklamalarda bulunması ne kadar inandırıcı olabilir?..

Yeni Alanlar ve Yeni Özneler

İHD’nin uzun sayılacak geçmiş tarihinde beceremediği veya yeterli çaba göstermediği alanlardan biri de yeni toplumsal hareketlerle buluşamaması ve onlarla ortaklaşamamasıdır. Kimi dönem kadın, çevre vb. alanlarda girişimleri olmuş ancak verimli bir sonuç üretmemiş ve bunu kalıcılaştıramamıştır. Bunun nedeni İHD aktivistlerinin önemli kesiminin klasik insan hakları sınırını aşamaması ve geleneksel yaklaşım tarzına sahip olmasıdır. Bir dönem İHD’de komisyon kurup sorunlarını dile getirmek isteyen gaylara karşı insan hakları savunucularının bir kısmının yaklaşımı ve tutumu buna örnektir. Bu tutumla yüzleşmeden yeni toplumsal hareketlerle buluşamaz. İHD üyelerinin önemli kesiminin bu yaklaşımla hesaplaşma-

dığı için son dönem oluşan anti küresel hareketlerle ilişki geliştirememiş ve onlarla buluşmamıştır. Oysa küreselleşmenin sonuçları, insan haklarının evrensel olarak gerçekleşmesine engel teşkil etmekte, hatta neoliberalizm insan ve insani değerleri ihmal etmekte, temel haklar arasında bulunan beslenme, barınma, sağlık ve eğitim haklarını, temel haklar kategorisinin dışına sürme çabası içindedir.

İHD, solun ideolojik bakışı açısından olmazsa olmaz olarak görünen kimi sorunların üzerine cesaretle gitmiştir. Tabu sayılan belli konularda kimi sol kesimlerin ufkunun değişmesine önemli katkı sağlamıştır. İnsan hakları savunucuları işkenceye karşı tutum alırken, işkencecinin de kötü muamele görmesine karşı çıkmıştır. İnsan hakları ihlalleri her alanda yaygın biçimde sürmesine rağmen, ülkede farklı toplum kesimleri mağdur olarak yalnızca kendilerini sanmakta, diğer kesimlerin hangi sorunlarla karşılaştığını bilmekte hatta her kesim kendi sorununun çözümlenmiş olacağına ilişkin safça bir inanç taşımaktadır. İHD belirli bir dünya görüşünü ve yaşam biçimini temel alarak ötekinin dışlanması yaklaşımının dışına çıkmaya çalışmıştır. Gerek başörtüsü meselesindeki demokratik laiklik yaklaşımı, gerek 28 Şubat'a karşı aldığı tutumu ve gerek de bütün eleştirilere rağmen Mazlum Der'le kurduğu dayanışmacı ilişki, yetersiz olmakla beraber övgüye değerdir. İHD'nin gerek Kürt sorunundaki gerekse laiklik konusundaki bakışı, Kemalist çevrelerle ideolojik olarak ilişkilerini zayıflatmıştır. Bütünlüklü bir kopuş olmamakla beraber otoriter

bakışlarla hesaplaşmaya çalışmak insan hakları mücadelesini güçlendirecektir.

Bu coğrafyadaki yirmi yıllık toplumsal mücadelelere bakınca bütün eksikliğine rağmen, İHD önemli bir misyona sahiptir. Bugüne kadar insan hakları mücadelesinde katettiği aşamaları, mücadele birikimini, kazanımlarını hiç kimse yok sayamaz. İHD 16 yıllık geçmişiyle bu toplumda bilfiil insan hakları ve demokrasi mücadelesinde en ağır bedel ödeyen örgütlerin başında gelir. Birçok üye ve yöneticisi bu mücadelede yaşamını yitirmiş, yöneticileri DGM'de, sivil yargıda, askeri mahkemelerde yargılanmış, silahlı saldırılara uğramış, rejimin yoğun baskısıyla yüz yüze kalmıştır.

Bir Dönem Sona Erdi Şimdi Değişim Zamanı

“Kıyıyı gözden kaybetmeye cesaret edemeyen insan, okyanus keşfedemez.”

Andre Gide

Kötü bir bellek, bizi şimdiki zamana bağlayarak aldatıcı görüntüler verir. Bu bize yeni perspektifler kazandırmayacağı gibi en yakınımızda bulunan şeyleri de bizden uzaklaştırır. Anlatacaklarımız gerçeklerdir. Öyleyse neden anlatıyorsun? dersiniz; İki tür dünya vardır. Biri gerçek dünya, onu görmek için üstüne çokça söz söylemeye gerek yoktur. O yaşadıklarımızdır. Ötekiyse, hakkında konuşulması gereken gelecek dünyadır. Gelecek üstüne konuşmak gerekir. Çünkü konuşulmazsa var olmaz. Bundan hareketle İHD'nin geleceği üstüne konuşalım.

Bu coğrafyadaki yirmi yıllık insan hakları ve demokrasi mücadelesine bakınca bütün eksikliğine rağmen İHD

önemli bir misyona sahiptir. Bugüne kadar katettiği aşamaları, mücadele birikimini, kazanımlarını yok sayamayız. Yalnız şunu da görmezden gelemez.

İHD geldiği yer itibarıyla bir tıkanıklıkla karşı karşıyadır. Son dönemlerde misyonunda önemli aşınmalar oluştuğu, niteliksel olarak önemli ölçüde zayıfladığı hatta marjinalleşmeyle karşı karşıya kalabileceği bir eksen oluşmuştur. Bu durumu da yalnızca toplumsal mücadelelerin zayıflığına ve insan hakları bilincinin yetersizliğine bağlayamayız. Bu çok kolaycılık olduğu gibi kendimizi sorgulamamızı ve yenilememizi engelleyici bir yaklaşımdır.

İnsan Hakları Derneği'nin içinde bulunduğu problemler yapısaldır.

İHD'nin, 16 yılını geride bırakırken en zayıf olduğu eksen kolektif kimliğidir. İnsan hakları savunucuları "kol kırılır yen içinde" yaklaşımına sahip olamazlar. Hayallerimizle gündelik hayattaki duruşumuz arasındaki açığı çok büyümüştür. Zira en demokratik örgüt olması gereken İHD, içinde demokratik işleyişe sahip olmayan, katılımı önemsemeyen, karar alma süreçlerinde eleştirdiğimiz ama değiştirilmeyen bürokrasiye savrulmuş çalışma tarzıyla uzun yol alamaz.

İHD bu zamana kadar kolektif çalışma tarzını üretememiştir. Kurumsallaşmış bir örgüt kimliğinden çok uzaktır. Kendine özgü politikalar oluşturmaya çalışırken, insan hakları mücadelesine ağırlıklı olarak reddiyeci bir eksenden bakmaktadır. İnsan hakları ihlalleri olurken İHD'de genişletici ve bütünlüklü bir hak mücadelesi yerine daha

çok o günün talepleri üstünden ve savunmacı bir anlayış hakim olmuştur. Yeterli düşünce üretilmemiş, insan hakları alanında entelektüel zenginliği çoğaltmaya dönük bir çalışma yürütülmemiştir.

Bugün statükocu bir yaklaşımın örgütte zayıf olduğunu söylemek mümkün değildir. Tam tersine bugün örgütte değişimin önünde direnen tutucu fikriyatlar ve bireyler mevcuttur. İHD'nin üslenmiş olduğu misyonu yerine getirmek ve insan hakları mücadelesinin meşruluk kanallarını çoğaltmak, ileriye doğru yeni hamleler yapmak için, öncelikle bütünlüklü bir toparlanma ve yeniden kurma hamlesine ihtiyaç vardır. Bu da ancak Goethe'nin "herkesin önünden kaçmak için can attığı kapıları sen zorlayıp açmak cesaretini göster." yaklaşımıyla mümkündür.

Kongreye doğru gidilen süreçte, İHD genel kurulları için anlamlı ve iyi şeyler söylemek pek mümkün görünmüyor. Genel kurullar İHD'de, iktidar olma duygusunun ağır bastığı, ilkelerin ve özgünlüğün ikinci plana atıldığı, örgüt içindeki farklı siyasal eğilimlerin baskısının hissedildiği, iktidar olmak için ilkesiz ve amaçsız birlikteliklerin ve ittifakların yapıldığı, yetersiz ve amaçsız organların oluştuğu, fikirlerin değil isimlerin, kişilerin tartışıldığı, insan hakları örgütünden çok siyasal partilerin üstleneceği işlevlere dair önerilerin oylandığı işlevsiz toplantılardır.

İHD on beş yıldır bu tarzı denemiş istenilen sonuca ulaşamamıştır. Bu tarz İHD'de kurumlaşmadan çok keyfiyeti ve kişilerin vazgeçilmezliğini üretmiştir. Hepsinden vahimiyse bütün bunları "içinde bulunduğumuz örgütün realite-

si bu” diye değerlendiren bir yönetici elitin oluşmasıdır.

Öncelikle genel kurulların amacı, örgütün problemlerinin tartışıldığı, yönetici organların sorgulandığı, yeni perspektiflerin tartışıldığı, sağlıklı ve fonksiyonlu organların oluşmasına hizmet edecek yeni bir dönemin başlangıcı olmalıdır. Bunların hayat bulması için genel kurulların işlevi değiştirilmeli, delege sistemi sorgulanmalıdır.

On altı yıldır oluşturulmuş olan çalışma tarzı bugünün ihtiyaçlarına yanıt vermemekte ve insan hakları mücadelesinin sorunlarını çözmeye yetmediği görülmektedir. Eskimiş, bürokratikleşmiş, ihtiyaçlarımıza yanıt vermeyen bu statükocu tarzda inat etmek anlamsızdır.

İHD'nin süregelen çalışma tarzının koordinatlarını bugünkü hayatımıza yanıt verecek biçimde yeniden tarif etme zamanı gelmiştir. Biraz ışık lütfen.!

Bugün bu ülkede siyasi partilerin ve demokratik kitle örgütlerinin içinde buldukları krizin nedenlerinden birisi de eskimiş örgüt modelleridir. İHD'de maalesef üye, delege, komisyon, yönetim eksenli oluşan örgütlenme modeli eskimiştir. Üyeye örgütün ilişkisi yok denecek kadar zayıftır. Şubelerle merkez arasında ilişki ve koordinasyon olmadığı gibi, her şube kendi eğilimine göre fikir belirlemektedir. İHD, bir bütün olarak merkezi düzeyde bir kampanya yürütemez duruma gelmiştir. Hayata yanıt vermeyen siyasi partilerin örgütlenme modeli kullanılarak bu bunalımdan çıkılamaz. İHD; üyeden en üst organa kadar elekten geçirilmeli, yeni kriterler konulma-

lıdır. Nietzsche'nin dediği gibi “deri değiştirmeyen yılan ölmeye mahkumdur.”

Bugün attığımız her adım bizim yarınki yaşamımızdır. Yarınlarda güçlü olmak, İHD'nin kurumlaşmış alanlar ve iş bölümleri üzerinden koordine edilen, kolektif örgüt kimliğini güçlendiren, örgütün kendi etiğini yaratmaya çalışan, mücadele alanlarının işlevlerine ve özgünlüğüne uygun politikalar ve ilkeler oluşturan, oluşturduğu ilkelere taviz vermeyen, kendi iç hayatında iktidar mücadelesi üreten değil, iktidarsızlığı savunan, çalışma alanları üzerinden uzmanlaşmış bir örgüt inşa etmekten geçmektedir.

İnsan hakları mücadelesinde sonuç elde etmenin en önemli ayaklarından bir tanesi ideolojik mücadele alanıdır. Oysa örgütümüz bu alanda da önemli ölçüde zayıflamıştır. Tüm toplumu insan hakları mücadelesinde duyarlı hale getirmek, insan hakları derneklerine ihtiyaç duyulmayacak bir toplumsal duyarlılığın yaratılması hedefine ulaşmak için en önemli mücadele araçlarından bir tanesi ideolojik hegemonyadır. Oysa örgütümüz bu alanda da önemli ölçüde kan kaybetmiştir. Bu alanda başarılı olmak için İHD yeni mücadele araçları geliştirmeli, ayrıca savaş sürecinde, ilişkilerinde mesafelerin olduğu aydınlarla ve kentli kesimlerle yeniden buluşmalıdır.

İHD bu sürece kadar sorunlar karşısında planlı ve uzun soluklu bir mücadele perspektifi tasarlamamıştır. Daha doğrusu insan hakları ihlallerine reddiyeci bir perspektiften baktığı için uzun soluklu mücadele yürütmesinde zaafı oluşmuştur. Buna en somut örnekse,

cezaevi sorunları ile ilgili mücadeleyi yürütecek araçları oluşturamamış olmasıdır. En ilginç yanıysa bu örgütte önemli ölçüde kendi öz gücüne güvenmeden, başka kurumlara yaslanarak sorunları çözmeye yaklaşımı bu sorun karşısında su yüzüne çıkmıştır.

İnsan hakları mücadelesi ucu açık ve dinamik bir süreçtir. İHD insan hakları mücadelesinde faaliyet alanını yeniden ve net tarif etmelidir. Bugün örgütün faaliyet alanı daralmış, faaliyet yürüttüğü alanlarda da gündem oluşturmak konusunda yetersiz kalmıştır. İHD'nin paradigma konusunda hepimizin üzerinde asgari ölçüde anlaştığı net bir tarif yapma zamanı gelmiştir. İnsan hakları ideolojik olarak bir kalkınma reçetesi değildir. Bir bölüşüm teorisi de değildir. Toplumsal hayatın özgürleşmesi için tarihsel koşulları irdeleyen ve değiştirmek isteyen bir özgürlük felsefesidir. Onun için bu örgütte idamı savunanla savunmayan, insan hakları mücadelesinin ilkeleri konusunda taban tabana zıt düşünen insanlarla birlikte bir insan hakları mücadelesi yürütülemez.

Son dönem İHD'de Avrupa merkezli bir bakış açısı güçlenmiştir. Dünyanın içinde yaşadığımız şu karmaşık, belirsiz, yönsüz karanlığına hepimizin az çok kapıldığı bu dönemde, en çok ihtiyacımız olan şey, egemen ideolojilere karşı eleştirel sezgilerimizi canlı tutmaktır. İHD'nin uluslararası ilişkilerde önemli yol katettiği gerçektir. Bu ilişki biçimi kendi yapısında önemli problemler taşımakla beraber, kazanımdır. 11 Eylül sonrası başta Amerika ve Avrupa olmak üzere insan haklarının uluslararası düzeyde korunması umudu hasar görmüştür. Ne yazık ki bugün

insan haklarını uluslar arası düzeyde koruma sağlayabilecek samimiyette her hangi bir organ görünmemektedir. 11 Eylül sonrası dünyada insan hakları ihlallerinin önemli ölçüde küresel bir ekseninin mevcut olduğu açığa çıkmıştır.

İHD dünyanın başka bölgelerindeki insan hakları ihlalleri karşısında dayanışmacı bir ilişki geliştirememiş, ihlaller karşısında ortak mücadele etmek için yeterli basireti gösterememiştir. Oysa hemen yanı başımızdaki İsrail devletinin Filistinlilere yaptığı katliamlar karşısında İsraili ve Filistinli savaş karşıtlarıyla ortaklaşarak bölgesel bir insan hakları hareketi oluşturmamak için hiç bir neden yoktur. Önümüzdeki dönemde dünyanın belirli coğrafi bölgelerinde yaşayan, insan hakları sorunlarının benzerlik gösterebileceği gerçeğinden hareketle bölgesel hareketler oluşturulmaya çalışılmalı, mücadele için karşılıklı bilgi alış verişinde bulunmalı, insan hakları ihlalleri karşısında ortak tutum almanın yolları aranmalıdır.

Dünya nüfusunun yüzde 7'si dünya nimetlerinin yüzde 50'sinden yararlanırken, dünya nüfusunun yüzde 93'ünün, geride kalan yüzde 50'yi paylaştığını düşünecek olursak, gelecek dönem küreselleşen dünyada, ekonomik kaynakların dünya çapında adil bir biçimde yeniden paylaşılması talebiyle, insan hakları için mücadele etmek çabası yan yana yürümelidir.

Bütünlüklü Yaklaşım Kolektif Örgüt

Bir zamanlar edindiğimiz düşüncelerin sağlamlığından kuşku duymadan uzun zaman geçiririz. Bizi yeniden onları gözden geçirmeye düşündüren şey,

eksiklerimiz, başarısızlıklarımızdır. Başarısızlıklarımızı, yenilgilerimizi anlamak kabullenmek için bile, kendimize belli bir mesafeden nesnellikle bakabilme cesaretimizin olması gerekir. Yenilgilerimiz bir yanda, biz bir yanda, hiçbir şey olmamış gibi yine hep başkaları hatalı, yanlışlıkları hep başka yerde sanarak sanal bir hayat yürütülemez.

İHD geldiği yer itibariyle bir dönemeçte bulunuyor. Dönüm noktaları hangi yöne gidileceğine dair kararlar gerektirir. Önümüzde, kalıcı ve etkin bir mücadele için örgütlülüğün güçlendirilmesi ve yeni perspektiflerin kazandırılmasını hedefleyen bir çizgi geliştirme görevi bizi beklemektedir.

Yirmi birinci yüzyılda İHD'nin, bu coğrafyada özgürlüğün, demokrasinin, umudun, dayanışmanın, barışın sesi

olması, öncelikle kurumsal yapısını kurmasından geçmektedir. İHD'nin güncel ve global insan hakları sorunları karşısında çifte standarttan uzak, enternasyonalist yaklaşım tarzı geliştiren bir fikriyata ihtiyacı vardır. Klasik insan hakları mücadelesinin sınırlarını aşmış, farklı politik alanlara yayılabilme refleksi ve becerisi üreten bir örgüt örmek zamanı gelmiştir.

Her zaman her yerde herkesin özgürlüğünü herkese karşı savunmaya çalışan, kendisini her türlü iktidar aygıtları karşısında konumlandıran, toplumdaki özgürleşme alanlarını genişletmeye çalışan, insanlığın tüm yabancılaşma kurumlarından arınmasını ütopya olarak kabul eden egemen ve ırkçı kültürün yerine alternatif, barışçı ve özgürlükçü yeni bir kültürün oluşmasına caba harcayan bir insan hakları örgütü inşa etmek mümkündür.

Dipnotlar

---

¹ Ece Ayhan.

² Varlık Özmenek, Sanat ve Hayat Dergisi, No:1, Haziran - Temmuz 2002, s.158.

³ İnsan hakları konusunda bkz: "İnsansız İnsan Hakları", Hukuk Gazetesi, No:1, Nisan 2002, s.10; Cem Duran, "Liberal İnsan Hakları", Tezkire Dergisi, Yıl:11, No:24, Ocak/Şubat 2002, s.139-143; Cemalettin Haşimi, "İnsan Hakları ve Liberalizmin 'Evrensel' Suskunluğu", Tezkire Dergisi, Yıl:11, No:24, Ocak/Şubat 2002, s.124-138; İzzettin Önder, "Ekonomi ve İnsan Hakları", Türkiye İnsan Hakları Hareketi, I. ve II. Konferansları 1998-1999 Bildirileri, Yayına Hazırlayan: Gül Erdost, TİHV Yayınları:26, 2001, s.41-44; Turgut Tarhanlı, "İfade Etmek ya da Edememek", Radikal, 29 Ocak 2002, s.8; Yasemin Özdek, "Evrensel Bildiri'nin Sınırları, İnsan Hakları Emperyalizmi ve Karşı-Mücadele", Türkiye İnsan Hakları Hareketi, I. ve II. Konferansları 1998-1999 Bildirileri, Yayına Hazırlayan: Gül Erdost, TİHV Yayınları:26, 2001, s.23-37; Fikret Soydan, "Emperyalistlerin Modern İncir Yaprağı: Demokrasi ve İnsan Hakları", Kaldıraç Dergisi, No:25, Ocak 2002, s.24-25; Kerem Kaan Sözer, "(D)uyuyor musunuz? İşkence Bilinçli Bir Politikadır", Haksöz Dergisi, No:127, Ekim 2001, s.49-50; Christopher Brewin, "Genişleme Sürecinde AB İnsan

---

Hakları Politikası”, Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 6, No:24, Güz 2001, s.117-122; Yasemin Özdek, “İnsan Hakları Bakımından Globalleşme Problemi”, Türkiye İnsan Hakları Hareketi, I. ve II. Konferansları 1998-1999 Bildirileri, Yayına Hazırlayan: Gül Erdost, TİHV Yayınları:26, 2001, s.235-234; Aysen Uysal, “Devlet Güvenliği ve Toplumsal Muhalefet Eylemleri: ‘Kalemler Çete’ Örneği”, Birikim Dergisi, No:146, Haziran 2001, s.64-84; Aryeh Neier, “Dünya İnsan Hakları Savunuculuğu: 80’ler, 90’lar ve Ötesi”, Defter, Yıl:14, No:43, Bahar 2001, s.201-214; Aydın Erdoğan, “Neden Adil Yargılama Hakkı”, Çağdas Hukuk Dergisi, Yıl:5, No:59, Aralık 1997, s.4-11; Hakan Karakuş, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları ve Karşı Oylarında Türkiye, İstanbul Barosu Yay., 2001; Yılmaz Çamlıbel, “Lozan Azınlık Hakları ve Kürtler”, Deng Dergisi, Yıl:10, No:56, Mayıs-Haziran-Temmuz-Ağustos 2000, s.2-16; Nurhayat İşıyapan, “Kişi Dokunulmazlığı ve Yaşam Hakkı”, Savunma, No:5, Mayıs-Haziran 2001, s.17-19; Mustafa Erdoğan, “Demokratik Toplumda İfade Özgürlüğü: Özgürlükçü Bir Perspektif”, Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 6, No:24, Güz 2001, s.8-13; Eralp Özgen, “Adil Yargılama Hakkının Boyutları”, Çağdas Hukuk Dergisi, Yıl:5, No:59, Aralık 1997, s.12-21; Sami Selçuk, “Yargı Bağımsızlığının Durumu Yürekler Acısı”, Çağdas Hukuk Dergisi, Yıl:5, No:59, Aralık 1997, s.28-34; İpek Gürkaynak-Tufan Erhürman, “... ‘Uydurmaca’ İnsan Hakları”, Radikal, 5 Mart 2002, s.11.

⁴ Levinas.

⁵ “Belçika, Lumumba İçin 40 Yıl Sonra Özür Diledi”, Cumhuriyet, 7 Şubat 2002, s.10.

⁶ “Taliban Katliamı Mercekte”, Radikal, 20 Ağustos 2002, s.11.

⁷ “Çeçenya’da İşkence”, Radikal, 25 Temmuz 2002, s.11.

⁸ Filistin ve İsrail Siyonizmi konusunda bkz: Deniz Adalı, “21. Yüzyılın İlk Soykırımı”, Kaldıraç Dergisi, No:28, Haziran 2002, s.10-12; “Filistin Tarihinden Bir Sayfa”, Atak Dergisi, Yıl:3, No:17, Haziran 2002, s.6-7; A. Şehmuz Demir, “Filistin’in Etrafı Dikenli Teller”, Fıratta Yaşam, Yıl:4, No:154, 24 Haziran 2002, s.7; S. Zeki Tombak, “Filistin Sorunu İsrail Devletinin Ortadan Kalkmasıyla Çözülecektir”, Fabrika Dergisi, No:53, Haziran 2002, s.15-20; Mesut Karasah, “Filistin Uluslararası Hukuk Mezarlığı”, Umran Dergisi, No:93, Mayıs 2002, s.50-55; Can Cemal, “Kanayan Yara Yerim; Filistin!”, Uzun Yürüyüş Dergisi, No:58, Mayıs-Haziran 2002, s.4-5; “Filistin’e Nazi Kampları”, Kızıl Bayrak Gazetesi, No:2002/24 (64), 22 Haziran 2002, s.11; Sinan Dervişoğlu, “İsrail, Doğu Halkları ve Dünya Solu”, Fabrika Dergisi, No:53, Haziran 2002, s.5-14; “90 Sonrası Türk Dış Politikası Ekseninde Türk İsrail İlişkileri”, Özgür Düşün Dergisi, Yıl:1, No:2, 15 Mayıs 15 Haziran 2002, s.5-10; “Siyonizme Karşı Filistin Halkı Direniyor Savaşıyor”, Özgür Düşün Dergisi, Yıl:1, No:1, 1 Nisan 2002, s.8-12; Fatma Şenden, “Filistin”, Ürün Dergisi, No:10, Nisan-Mayıs 2002, s.25-26; A. Şehmuz Demir, “İsrail’in Zulmü Sürüyor”, Fıratta Yaşam, Yıl:4, No:153, 17 Haziran 2002, s.7; Devrim M. Tekin, “Geçmişten Bugüne Filistin Sorunu-1”, Uzun Yürüyüş Dergisi, No:58, Mayıs-Haziran 2002, s.25-33; Ebu Firas, “Nazizm ve Siyonizm”, Fabrika Dergisi, No:53, Haziran 2002, s.37-39; Roger Garaudy, “İsrail Terörünün Anatomisi: ABD’nin İsrail’le Son Tangosu”, Umran Dergisi, No:93, Mayıs 2002, s.80-82; Amnon Kapeliouk, “Filistin Kan Revan İçinde: Cenin’de Bir Savaş Suçu Tahkikatı”, Le Monde Diplomatique-Türkiye, No:3, 15 Mayıs-15 Haziran 2002, s.14-15; “Zafere Kadar İntifada! Zafere Kadar Devrim!”, Partizan Dergisi, No:44, Mayıs Haziran 2002, s.8-14; Mete Çubukçu, “Filistin: İşgalden Enstantaneler”, Birikim Dergisi, No:158, Haziran 2002, s.15-19; Noam Chomsky, “ABD-İsrail-Filistin”, Özgür Hayat Gazetesi, Yıl:1, No:1, 26 Nisan 2002, s.3; Sinan Dervişoğlu, “İsrail, Doğu Halkları ve Dünya Solu”, Fabrika Dergisi,

---

No:53, Haziran 2002, s.5-14; Şemsettin Özdemir, “Vaadedilmiş Toprak Söylemi, Siyonist Mantığının Ürünü”, Umran Dergisi, No:93, Mayıs 2002, s.56-60.

⁹ Geçerken bir not: Başkent Ankara’da 70 bin ailenin “açlık yardımından” yararlanmak üzere valiliğe başvurduğu ortaya çıktı. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu’na yansıyan rakamlara göre, şu anda Ankara’da en az 350 bin kişi yaşamını sürdürülebilecek günlük beslenme imkânına sahip değil. Sayı 100 bini geçebilir. İşsiz kalan erkekler evi terk ediyor, kadın ve çocuklar perişan. (Fatma Sibel Yüksek, “Açlığın Başkenti Ankara”, Radikal, 28 Temmuz 2002, s.5.)

¹⁰ “Filistinli Çocuklar Aç”, Radikal, 28 Temmuz 2002, s.11.

¹¹ “Fuhuşun Alıcısı BM Askerleri”, Radikal, 30 Haziran 2002, s.11. Ayrıca bkz: “Modern Dünyanın Seks Köleleri”, Cumhuriyet, 5 Ağustos 2002, s.3.

¹² Abdülhadiz Halef, “4 Milyon İnsan Köle Gibi Kullanıldı”, Cumhuriyet, 8 Temmuz 2002, s.9.

¹³ “Modern Köleliğin Sosyal Psikolojisi-Kölelik: Sömürünün En Uç Noktası”, Cumhuriyet Bilim Teknik, No:789, 4 Mayıs 2002, 10.

¹⁴ Orhan Bursalı, “27 Milyon Köle”, Cumhuriyet, 2 Mayıs 2002, s.8.

¹⁵ René Char.

¹⁶ “Bask Siyasetine Pranga”, Radikal, 27 Haziran 2002, s.10.

¹⁷ “İspanya da Parti Kapatıyor”, Cumhuriyet, 6 Haziran 2002, s.11.

¹⁸ “Batasuna’ya İnfaz”, Radikal, 28 Ağustos 2002, s.11.

¹⁹ İngiltere’nin özel operasyonlar konusunda uzman SAS komandolarının 2001 yılında Boşnak-Hırvat Federasyonu’nun Mostar kentindeki bir bankaya baskın düzenleyerek kasalardaki parayı, bilgisayarları ve belgeleri kamyonlara doldurup “götürdükleri” bildirildi. The Times gazetesinin haberine göre operasyon, Bosna’da “Hırvat devleti” kurulması planını çökertmek amacıyla gerçekleştirildi. Operasyonun sonucunda bölgedeki Hırvat mafyası ile onların destek verdikleri bağımsız Hırvat devleti kurmayı planlayan grupların, sözü edilen bankadaki para aklama faaliyetleri engellenmiş oldu. (“SAS Banka Soymuş”, Cumhuriyet, 18 Haziran 2002, s.11.)

²⁰ “BBC’nin Aynasında Kuzey İrlanda”, Radikal, 20 Haziran 2002, s.10.

²¹ “Bir Terörle Mücadele Klasığı”, Radikal, 19 Mayıs 2002, s.12.

²² Akademik yaşamı daha çok medya ve söylem bilim üzerine yoğunlaşmış Tanya Reinhart bir İsrail vatandaşı. Özellikle İsrail-Arap savaşı üzerine makaleler yazıyor. Son dönemde yoğunlaşan İsrail saldırıları sırasında akademisyenlerin ve bilimcilerinin takınmaları gereken tutumu sorguluyor, son olarak dünya akademisyenlerini, İsrail üniversitelerini boykota çağırmasıyla şimşekleri üzerine çekti. Boykot kararına, akademik özgürlüğü engelleyeceği ve bilimin tarafsızlığına zarar vereceği düşüncesiyle karşı çıkan ve boykotu kınayan akademisyenlere verdiği yanıtta Reinhart, İsrail konumundaki bir ülkede akademik özgürlükten söz edilemeyeceğini belirtiyor. Akademik boykotun daha önce Güney Afrika Cumhuriyeti’ndeki ırk ayrımcılığına karşı yapıldığını ve bu kadar tepki toplamadığını, ama söz konusu İsrail olunca, İsraili bilimcilerinin “akademik özgürlüğe” sarıldığını belirtiyor. Uzun süredir Güney Afrika modeli bir ırkçılık uygulayan İsrail’in, insan haklarına hiçbir saygı göstermediği bu koşullarda, bir bilim insanı olarak İsrail ile ortak projede yer almanın aynı zamanda politik bir sorumluluk taşıdığını belirtiyor. İrkçı Güney Afrika Cumhuriyeti’nin kendi kendine son bulmadığını, Güney Afrikalıların yıllar süren mücadelelerinin yanı sıra, duyarlı çevrelerce yapılan profesyonel, ticari ve kültürel baskıların önemli bir rol oynadığını belirtiyor. Reinhart’a göre İsrail’in Güney Afrika Cumhuriyeti’nden farkı, izlediği

---

saldırgan politikayı Avrupa'ya barış girişimi olarak satması. Reinhart, İsraili akademisyenlerin 35 yıldır süren işgalle barışık yaşadığını vurguluyor. İnsan haklarının çiğnendiği ve etik prensiplere uyulmadığı bir durumda, üniversiteler taraf tutmazlar ve suskunluğu tercih ederlerse, işlenen suça ortak olurlar... (Sema Ögünlü, "İsraili Bir Akademisyen: Tanya Reinhart", Radikal İki, 30 Haziran 2002, s.7.)

²³ "BM 'Katliam' Demedi", Cumhuriyet, 2 Ağustos 2002, s.11.

²⁴ "BM: Cenin'de Katliam Yok", Radikal, 2 Ağustos 2002, s.11.

²⁵ "İsrail Filistinlileri Sürüyor", Cumhuriyet, 4 Eylül 2002, s.11.

²⁶ "Ha'aretz soruyor: 'Bizim hep kılıçla yaşayacağımızı mı söylüyorsunuz? Ariel Şaron yanıtıyor: 'Normal insanlar böyle sorular sormaz!'" (Ha'aretz'in Ariel Şaron ile röportajından, 4 Aralık 2001.)

²⁷ "Belçika Adaleti, Ariel Şaron'a Dokunamıyor", Radikal, 27 Haziran 2002, s.11.

²⁸ "Avrupa'da İrkçı Düzenlemeler", Cumhuriyet, 6 Haziran 2002, s.11.

²⁹ Bu konuda bkz: Sami Kohen, "Terör Havası", Milliyet, 23 Mayıs 2002, s.20; Turgut Tarhanlı, "Terörizm Raporu", Radikal, 23 Mayıs 2002, s.8; Amerika'nın her yıl bahar aylarında yayımladığı küresel terörizm raporu (Patterns of Global Terrorism 2001, <http://www.state.gov/s/ct/rls/pgtrpt/>)

³⁰ "Büyük Birader AB", Cumhuriyet, 10 Haziran 2002, s.10.

³¹ "Japonlar Numaralanıyor", Radikal, 6 Ağustos 2002, s.11.

³² "Bati'da Kirli Pazarlık", Cumhuriyet, 4 Eylül 2002, s.11.

³³ "Mülteci '11 Eylül'zede", Radikal, 8 Haziran 2002, s.13.

³⁴ "Özgürlük Bol Geldi", Radikal, 31 Ağustos 2002, s.10.

³⁵ "İki Amerikalı'dan Birinin Düşüncesi: 'Saddam Hüseyin Öldürülmeli'...", Cumhuriyet, 25 Haziran 2002, s.10.

³⁶ Bir Fransız filminden.

³⁷ Fransa, Le Pen ve neo-faşizm konusunda bkz: Ignacio Ramonet, "Neofaşizm", Le Monde Diplomatique-Türkiye, No:3, 15 Mayıs-15 Haziran 2002, s.1; Arif Işıldar, "Fransa'da Le Pen Vak'ası ve Avrupa'da Faşizmin Ayak Sesleri", Atak Dergisi, Yıl:3, No:17, Haziran 2002, s.10-14; Hasan Işık, "Yeni Ber Avrupa İrkçılığı", Fıratta Yaşam, Yıl:4, No:148, 13 Mayıs 2002, s.8; "Fransa'da Kim Kazandı ya da Hangi Demokrasi?", Özgür Düşün Dergisi, Yıl:1, No:2, 15 Mayıs 15 Haziran 2002, s.1-4; İhsan Çaralan, "Fransız Seçimleri ve 'Demokrasi' Tartışmaları", Özgürlük Dünyası, No:122, Haziran 2002, s.3-12; Engin Erkiner, "Fransa'da Sağın Yükselişi", Dema Nû, Yıl:2, No:28, 30 Nisan 2002, s.16; Nuray Sancar, "Maginot Hattı Delindi", Evrensel Kültür Dergisi, No:126, Haziran 2002, s.12-15; "Avrupa Sağa mı Kayıyor?", Çağrı Gazetesi, No:57, Haziran 2002, s.27; A. Şehmuz Demir, "Avrupa Tuhaflaşıyor", Fıratta Yaşam, Yıl:4, No:148, 13 Mayıs 2002, s.8; "Dünyanın Haline Fransız Kalmayalım", Direniş Gazetesi, Yıl:2, No:20, Mayıs 2002, s.16-17; "... 'Faşizme Karşı' Birleşik Chirac 'Cephe'si'!", Özgür Hayat, Yıl:1, No:2, 16 Mayıs 2002, s.1-3; Ömer Laçiner, "Avrupa'da Neo-Faşist Hareketlerin Yükselişi", Birikim Dergisi, No:158, Haziran 2002, s.3-9; Kemal İnal, "İrkçılık ve Azgelişmişlik", Evrensel Kültür Dergisi, No:126, Haziran 2002, s.16-17; M. Şehmuz Güzel, Fransa Seçimlerinde Le Pen Lekesi, Odak Kitaplığı, 2002; Mithat Dindar, "Fransa Seçimlerinin Düşündürdükleri", Umran Dergisi, No:93, Mayıs 2002, s.15-16; İsmet Akça-Ahmet Bekmen, "Yeni Sağdan Neo-Faşizme", Gelecek Dergisi, No:3, Haziran 2002, s.39-40; "Fransa'da Zaman Ayarı", Yeniden Atılım, Yıl:1, No:2002-09, 18 Mayıs 2002, s.3; "Fransa'da Faşizmin Ayak Sesleri ve Cumhurbaşkanlığı Seçimleri", İşçi-Köylü Gazetesi, Yıl:2, No:2002-10, 10-23 Mayıs

---

2002, s.14; Meliha Dalgi, "Avrupa'nın Üstündeki Hayalet", Eski Dergisi, No:7, Mayıs 2002, s.41-42; "Le Pen: Holocaust Tarihinin Bir Ayrıntısıdır", Artık Yeter, No:4, 11 Mayıs 2002, s.10; Ahmet İnel, "Fransa Seçimleri: Avrupa Asıl Şimdi Yol Ayrımında", Birikim Dergisi, No:157, Mayıs 2002, s.7-10; Mehmet Doğan, "Avrupa'da Irkçılık", Haksöz Dergisi, No:134, Mayıs 2002, s.50-51; Hasan Işık, "Yeni Bir Avrupa Irkçılığı", Fırat'ta Yaşam, Yıl:4, No:148, 13 Mayıs 2002, s.8.

³⁸ "Le Pen'den İnciler", Radikal, 27 Nisan 2002, s.10.

³⁹ Jean-Yves Camus, "Faşizmden Nasyonal Popülizme: Avrupa'da Aşırı Sağın Dönüşümleri", Le Monde Diplomatique-Türkiye, No:3, 15 Mayıs-15 Haziran 2002, s.2-3.

⁴⁰ "İtalya'da her kadına ortalama 1.18 çocuk düşüyor. İtalya dünyadaki en düşük doğum oranına sahip ülkelerden biri. Bu da yıl içinde doğumların ölümlerden daha az olduğu anlamına geliyor. Demograflar bu duruma 'İkame gücü düşük doğurganlık' adını veriyor. Bu koşullar altında nüfusun halihazırdaki durumu ancak kitlesel göçlerle korunabilir. İtalyan emeklilik sisteminin iflasın eşiğinde olduğuna dikkat çeken Roma Üniversitesi'nden demograf Antonio Golini, 'Ülkemiz ekonomik yükü kaldırmak için göçmenlere muhtaç hale geldi. Bu nedenle İtalyan kültürünün geleceği karanlık. İtalya artık İtalyanların olmaktan çıkacak. Bu da köklü bir toplumun yok olması anlamına geliyor' diyor." (Newsweek, 23 Nisan 2001.) Ayrıca bkz: "İrkçilik Konferansı: Dünün Köle Tacirleri, Bugünün Irkçılık Savunucuları", Ekim Gençliği, No:48, Ekim 2001, s.25; Erdinç Utku, "İrkçiliğin Şakası Yok, İrkçi Şakalar Var", Cumhuriyet, 28 Ocak 2001, s.10; Mustafa Erdemkol, "Kurbanına Sırttan İrkçi Katil", Cumhuriyet, 15 Nisan 2001, s.10.

⁴¹ "Öteki Le Pen'ler", Hürriyet, 24 Nisan 2002, s.16.

⁴² Hasan Hanefi, "Küreselleşme Görünmez Terörizmdir", Evrensel, 18 Şubat 2002, s.2.

⁴³ Emperyalist saldırganlık için bkz: Banu Helvacıoğlu, "Neo-Liberal Siyasi Ahlak: Beterin Beteri Vardır", Birikim Dergisi, No:158, Haziran 2002, s.44-49; "Kolombiya'ya Emperyalist Müdahale: Latin Amerika Planı Başladı", Devrim Dergisi, No:31, Nisan 2002, s.18-19; "Kolombiya'da Faşist Uribe Başkan Oldu", Sol Dergisi, No:186, 31 Mayıs 2002, s.24; R. Yalın, "Zoraki Bir 'Manifesto' Üzerine Değerlendirme: Peki Ama İmparator Kim?", Sosyalist Barikat Dergisi, No:2, Haziran 2002, s.52-58; Robert Skidelsky, "Güçler Dengesizliği", Foreign Policy Türkiye Baskısı, No:20, Mart Nisan 2002, s.42-50; H. Z. İlker, "NATO'nun Değişen Yapısı ve 'Acil Müdahale Kolorduları'...", Sosyalist Barikat Dergisi, No:2, Haziran 2002, s.44-51; Rabia Şengör, "Emperyalist Savaş Üzerine-I", Fırat'ta Yaşam, Yıl:4, No:136, 4 Şubat 2002, s.8; "Tanrı Koalisyonu Korusun", Radikal, 12 Mart 2002, s.11.

⁴⁴ "IMF gibi kuruluşların 200 milyar dolara varan sermaye stokunun büyük bölümü (ABD yüzde 18, Almanya yüzde 5.7, Japonya yüzde 5.7, İngiltere yüzde 5.1, Fransa yüzde 5.1) emperyalist devlere aittir." (R. Yalın, "Zoraki Bir 'Manifesto' Üzerine Değerlendirme: Peki Ama İmparator Kim?", Sosyalist Barikat Dergisi, No:2, Haziran 2002, s.55.)

⁴⁵ "Mutfaklara Zarar 'Yardım'...", Radikal, 9 Temmuz 2002, s.10.

⁴⁶ "IMF, Malavi'ye Mısır Stoklarını Sattırdı: Bir Ulus Açlığa Mahkûm Edildi", Cumhuriyet, 8 Temmuz 2002, s.1-8.

⁴⁷ Leyla İpekçi, "Küresel Vicdansızlık", Radikal İki, 4 Eylül 2002, s.8.

⁴⁸ Oscar Wilde.

⁴⁹ Nuray Mert, "Açlık ve Açgözlülük", Radikal, 20 Haziran 2002, s.6.

⁵⁰ Ceylan Orhun, "Su İçin 'Sulu' Politikalar", Radikal, 31 Ağustos 2002, s.9.

⁵¹ “Kambersiz Düğün Toplandı”, Radikal, 26 Ağustos 2002, s.22.

⁵² “BM Raporu: Afrika’da Yoksulluk Alarmı”, Cumhuriyet, 19 Haziran 2002, s.20.

⁵³ G-8 ülkeleri, Afrika’yı kavuran AIDS, tüberküloz ve sıtma hastalıklarına karşı mücadele ile kalkınma ve eğitim için üç yıl boyunca 580 milyon dolar yardım yapma kararı aldı. Belirlenen yardım miktarının BM’nin yalnızca hastalıklarla mücadele için öngördüğü 10 milyar dolarlık bütçenin yüzde 5’i oranında olmasına tepki gösteren yardım örgütlerinden sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü’nün sözcüsü James Orbinski, “Küresel fon bu haliyle ayakları yere basmayan bir parti balonuna dönüştü” dedi. (“Afrika Ölümüne Terk Edildi”, Cumhuriyet, 29 Haziran 2002, s.13.)

⁵⁴ “13 Milyon Afrikalı Ölümün Kıyısında”, Radikal, 8 Haziran 2002, s.13.

⁵⁵ Ahmet Kemerli, “Evrensel Değerleri Olmayan Küreselleşme: ‘Küre’imizin Cilasız Yüzü”, Radikal, 10 Temmuz 2002, s.11.

⁵⁶ “800 Milyon İnsan Aç”, Cumhuriyet, 11 Haziran 2002, s.10.

⁵⁷ “Yaşamları Kaçmakla Geçiyor”, Cumhuriyet, 20 Haziran 2002, s.20.

⁵⁸ Ergin Yıldızoğlu, “Göç Yolları Kapanıyor”, Cumhuriyet, 25 Haziran 2002, s.9.

⁵⁹ “Görmedim! Duymadım! Bilmiyorum!”, İlerici Gençlik Dergisi, No:1, Haziran 2002, s.3.

⁶⁰ Hilal Köse, “Kayıtsızlık Şiddeti Körüklüyor”, Cumhuriyet, 19 Temmuz 2002, s.6.

⁶¹ “800 Milyon İnsan Aç”, Cumhuriyet, 11 Haziran 2002, s.10.

⁶² YDD konusunda bkz: Stephen Filder, “Dünya Bankası’nı Kimler Yönetiyor?”, Foreign Policy Türkiye Baskısı, No:17-18, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2001, s.68-77; Gülten Kazgan-Eser Karakaş-Nail Satlıgan, “Dünya Ekonomisi Nasıl Yönetiliyor?”, İktisat Dergisi, No:416,Ocak 2002, s.3-16; N. Baykal, “Dünya Nereye Gidiyor?”, Kurtuluş Dergisi, No:11, Ekim 2001, s.6-14; Yalçın Yusufoglu, “Bir Kez Daha Söylem Üzerine”, Kızılılık Dergisi, No:10, Aralık 2001, s.39-44; Gülsün Gürkan Yay, “Chicago Okulu, Milton Friedman ve Monetarizm”, Liberal Düşünce Dergisi, Yıl: 6, No:24, Güz 2001, s.196-207; Michael Pettis, “Küreselleşme Gidici mi?”, Foreign Policy Türkiye Baskısı, No:17-18, Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2001, s.78-84; Fahrettin Yağcı, “Dünya Ekonomisi Nasıl Yönetiliyor?”, İktisat Dergisi, No:416,Ocak 2002, s.25-27; Gaye Yılmaz, “Daho’da Yeni Bir Raund Başlatıldı!”, Evrensel Kültür Dergisi, No:121, Ocak 2002, s.13-15; Yiğit Bulut, “Küresel-leş-leşme”, Radikal, 2 Temmuz 2002, s.15; Mahfi Eğilmez, “Enron Menron Derken”, 7 Temmuz 2002, s.13; Ünal Bilir, “Globalleşmenin Stratejisi”, Radikal, 8 Temmuz 2002, s.9; “13 Milyon Afrikalı Ölümün Kıyısında”, 8 Haziran 2002, s.13.

⁶³ “Sao Paulo’dan Al Haberi”, Radikal, 2 Haziran 2002, s.11.

⁶⁴ Bu konuda bkz: “Dünya Silahlanıyor”, Fıratta Yaşam, Yıl:4, No:153, 17 Haziran 2002, s.12; “Dünyada Silahlanma Hız Kazanıyor”, Kızıl Bayrak Gazetesi, No:2002/24 (64), 22 Haziran 2002, s.20; “Militarizm Güçleniyor”, Yeniden Atılım Gazetesi, Yıl:1, No:2002-14, 22 Haziran 2002, s.3.

⁶⁵ Pine, M.S. II. Yüzyıl.

⁶⁶ Kızılılık Dergisi, No:11, Şubat-Mart 2002, s.10.

⁶⁷ “Silah da İnternette”, Yeni Binyıl, 28 Haziran 2000, s.13.

⁶⁸ “Savaş, Sivilleri Vuruyor”, Cumhuriyet 17 Mart 2002, s.11.

⁶⁹ “Zengine Her Yol Mubah”, Radikal, 25 Haziran 2002, s.10.

⁷⁰ “Pentagon İhya Olacak”, Radikal, 5 Şubat 2002, s.11.

---

⁷¹ Murat Çelikkan, “Silaha Milyarlar”, Radikal, 15 Haziran 2002, s.4.

⁷² “Silahlanmaya Oluk Oluk Para”, Cumhuriyet, 14 Haziran 2002, s.11.

⁷³ “Aça Para Yok, Silaha Çok”, Radikal, 14 Haziran 2002, s.11.

⁷⁴ Engin Aşkın, “Aç Ülkeler Silah Alma Yarışında”, Cumhuriyet, 12 Ağustos 2002, s.13.

⁷⁵ Selami İnce, “Alman Askeri ve Silahı Her Yerde”, Cumhuriyet, 13 Mart 2002, s.17.

⁷⁶ Ergin Yıldızoğlu, “Silah Tacirleri Sevindi”, Cumhuriyet, 20 Temmuz 2002, s.1-8.

⁷⁷ “Küreselleşme bugün Amerika’nın gücüne güç katsa da zaman içinde tam tersi bir etki yaratması olasılığı güçlü.” (Joseph S. Nye Jr., “Bağımlı Dev”, Foreign Policy Türkiye Baskısı, No:20, Mart Nisan 2002, s.76.)

⁷⁸ Fransız Devrimi şarkılarından

⁷⁹ ABD için bkz: Yusuf Kaplan, “Eski Roma’dan Yeni Roma’ya: ‘Silahlı Barış’ ve ‘Paganizm’ Düzeni”, Umrans Dergisi, No:93, Mayıs 2002, s.34-38; Loic Wacquant, “Bir Baskı Modelinin Çıkmazları: Amerika Güvenlik Masalları”, Le Monde Diplomatique-Türkiye, No:3, 15 Mayıs-15 Haziran 2002, s.6-7; Ebru Ilgaz, “Rüyanın Ötesindeki Amerika”, Evrensel Kültür Dergisi, No:127, Temmuz 2002, s.4-6; İskender Bayhan, “Amerikan Emperyalizmi Nereye Koşuyor?”, Özgürlük Dünyası, No:121, Mayıs 2002, s.6-22; Mehmet Yılmaz, “ABD Neyi Zorluyor?”, Direniş Gazetesi, Yıl:2, No:19, Nisan 2002, s.10-11; Deniz Adalı, “Afganistan, Filipinler, Şimdi Gürcistan; Kovboy Dünyayı Ateşe Veriyor”, Kaldıraç Dergisi, No:27, Nisan 2002, s.14-16; “Şer Ekseni Sensin Bay Bush”, Cumhuriyet, 20 Şubat 2002, s.11; “Emperyalizm Ortadoğu’dan Defol”, Devrim Dergisi, No:31, Nisan 2002, s.8-9; Murat Belge, “Bush ve Şaron”, Radikal, 12 Şubat 2002, s.9.

⁸⁰ Noam Chomsky, 11 Eylül, Om Yay., 2002.

⁸¹ Bu konuda bkz: Michael Parenti, İmparatorluğa Hayır-ABD’nin Küresel Hegemonyasının İçyüzü, Çev: Serpil Demirci-İbrahim Yıldız, Ütopya Yay., 2002, (“Küresel Bir Askeri İmparatorluk”), s.45-63; “Emperyalistler Arası Dengeler”, Proleter Devrimci Duruş, No:43, 15 Haziran 15 Temmuz 2002, s.10-12; Y. Zorlu, “Emperyalist Haydutluk Yenilmeye Mahkûmdur”, Sosyalist Barikat Dergisi, No:1, Mayıs 2002, s.20-26; Ender Coşkun, “Makedonya: ‘Oyun’un Bir Sahnesi””, Sosyalizm Dergisi, No:25/3, Kasım 2001, s.41-46; “Yugoslavya’da Olanlar...”, Kızılçık Dergisi, No:9, Ekim 2001, s.56-58; Michael Chossudovsky, “ABD’nin Örtülü Makedonya Savaşı”, Cosmo Politik, No:1, Ekim 2001, s.44-49; H. Z. İlker, “NATO’nun Değişen Yapısı ve ‘Acil Müdahale Kolorduları’...”, Sosyalist Barikat Dergisi, No:2, Haziran 2002, s.44-51; Şadi İdem-Nesrin Bekler, “İmparatorluk: Marksist Kategoriler Üzerinde Yükselen Bir Anarşist Manifesto mu?”, Toplumsal Ekoloji, No:1, Bahar 2002, s.73-84; Yusuf Akdağ, “Çürüyene Yeni Vitrin: Negri’nin ‘İmparatorluk’u”, Özgürlük Dünyası, No:119, Mart 2002, s.21-32; Özgen Acar, “FBI, Gestopalaşacak mı?”, Cumhuriyet, 4 Haziran 2002, s.10; “FBI Yeniden Yapılanıyor”, Radikal, 31 Mayıs 2002, s.11; “Yanki İmparatorluğu”, Radikal, 20 Mart 2002, s.10; Nedret Ersanel, “Bin Ladin’in Oval Ofis’e Uzanan Elleri”, Yeni Binyıl, 7 Mayıs 2000, s.15; “CIA İlanla Kostümcü Casuslar Arıyor”, Sabah, 6 Nisan 2000, s.19; “ABD ‘Savunmadan’ Yapamıyor!”, Cumhuriyet, 31 Mart 2000, s.9; Cemile Çakır, “Bush’a Karşı Olmak İçin 13 Neden”, 2000’de Yeni Gündem, 22 Ocak 2001, s.7; “Bush: Teksas’ın Ölüm Makinesi”, Radikal İki, 20 Ağustos 2000, s.12; “ABD’de Hukuk Gak Guk”, Radikal, 15 Kasım 2000, s.11.

⁸² Mehmet Cemil, "Mehmet Ağar, Mehmet Barlas, Mehmet A. Birand Siperlere!", Sosyalizm Dergisi, No:25/3, Kasım 2001, s.27.

⁸³ ABD'nin Yeni Bir Yüzyıl İçin Ulusal Güvenlik Stratejisi, 1997, s.28-30.

⁸⁴ Bu konuda bkz: Avrasya'da Devrim - Bölgesel Bir Devrimci Program İçin Zemin ve Gerekeç, Genişletilmiş 2'inci baskı, Onbir Yay., 2002; Gündüz Aybay, "Boru Hattı ve Türk Boğazları-2", Cumhuriyet, 26 Nisan 2001, s.2; George Monbiot, "Amerika'nın Boru Hattı Rüyası", Cosmo Politik, No:2, Kış 2002, s.19-21; S. Çiftiyürek, "Sermayenin Enerji Kavgası Devam Edecek", Fıratta Yaşam, Yıl:3, No:129, 10 Aralık 2001, s.5; Önder Çiçek, "Petrol, Emperyalizm ve Türkiye", Anti-Kapitalist Gazetesi, Yıl:1, No:12, Aralık 2001, s.4; Rojda Demir, "Musul-Kerkük", Devrimci Demokrasi Gazetesi, Yıl:1, No:19, 16-30 Kasım 2001, s.7; Mihri Belli, "Amerika'nın Avrasya Politikası ve Türkiye", Kurtuluş, No:1, Kasım-Aralık-Ocak 2001, s.100-114; "ABD'nin Avrasya Macerası ve Amerikancı İktidarın İhaneti", Kızıl Bayrak, No:2001/30, 13 Ekim 2001, s.3; "ABD Emperyalizminin Güdümünde Avrasya Batağında", Odak Dergisi, No:2001-11 (SN:1), 7 Kasım 2001, s.16-18; Aydemir Güler, "Türkiye'nin İlhak Ufku ve Kürtler", Sol Dergisi, No:157, 2 Kasım 2001, s.14-16; Murat Çemrek, "Oyun İçinde Oyun: Orta Asya'da Çok Bilinmeyenli Denklem", Tezkire Dergisi, Yıl:11, No:23, Kasım-Aralık 2001, s.102-108; "Emperyalistler Arası Egemenlik Mücadelesinde Yeni Adım: Kartlar Yeniden Karılıyor", Devrim Dergisi, No:28, Ağustos 2001, s.16-18; "Trans Hazar Hayatta", Radikal, 30 Haziran 2000, s.11; "Kafkaslar'da Bir Manipülasyon Aracı", Sol Dergisi, No:150, 14 Eylül 2001, s.40-42; Hasan Köseba, "Taliban, Petrol ve Çin", Tezkire Dergisi, Yıl:11, No:23, Kasım-Aralık 2001, s.84-89; Türkkaya Ataöv, "Güney Asya'da Terör, Kan, Uyuşturucu, Paralı Askerler... ve Bin Ladin", Türkiye Günlüğü Dergisi, No:67, 2001-04, s.58-62; Attilâ İlhan, "Dini İman 'Petrol'!", Cumhuriyet, 15 Kasım 2000, s.12.

⁸⁵ "Büyük ABD İmparatorluğu", Cumhuriyet, 20 Mart 2002, s.9.

⁸⁶ İşte Süveyş'ten Pasifik'e ABD'nin ileri üsleri: Pakistan: Afganistan ve İran sınırında ABD askerleri kol geziyor... Özbekistan: 3 bin ABD askeri üslendi... Tacikistan: 3 bin ABD askeri üslendi... Kırgızistan: 3 bin ABD askeri üslenecek... Gürcistan: 200 ABD askeri danışmanı ve Huey helikopterleri gönderiliyor... Filipinler: 660 Amerikan özel kuvvet askeri Filipinler ordusunu eğitiyor... Kızıldeniz: ABD savaş gemileri ve denizaltıları devriye geziyor... Yemen: 100 ABD askeri uzmanı gönderiliyor... Sudan: Olası Somali operasyonu için askeri uzmanlar gönderiliyor... Suudi Arabistan: Suudi Krallığı, bu kez üslerini ABD'ye kullandırmıyor... Kuveyt: Irak harekâtı olursa, ülkedeki 5 bin Amerikan askerinin sayısı artacak... Türkiye: İncirlik üssüyle ABD'nin olası Irak harekâtının bir başka kilit ülkesi... ("180 Günde Zapt-ı Âlem", Radikal, 10 Mart 2002, s.13.)

⁸⁷ Eric Hobsbawm, aktaran: Hikmet Çetinkaya, "ABD Dünya Jandarması", Cumhuriyet, 27 Mart 2002, s.5.

⁸⁸ Serdar Kızık, "Yasa Tanımayan Devlet: ABD", Cumhuriyet, 7 Nisan 2002, s.9.

⁸⁹ "Yıldırımlar Selam Duracak", Yeni Binyıl, 10 Kasım 2000, s.24.

⁹⁰ "Demokrasi Havarisi Bush!", Cumhuriyet, 13 Ağustos 2002, s.10.

⁹¹ Bizans İmparatoru Anastasios'un sözleri, 515, aktaran: S. Runcimen, Bizans Uygurlığı, 1933.

⁹² Noam Chomsky, Batı'nın Yeni Standartları, çev: Ebru Kılıç, Everest Yay., 2002.

⁹³ 11 Eylül ile gelen(ler) konusunda bkz: Orhan Çelik, "11 Eylül: 'Tarihin Sonu' mu? Başlangıcı mı?", Asosyoloji Dergisi, No:3, Mayıs 2002, s.26-30; "Şiddet Şiddeti Do-

ğurur”, Yeniden Atılım Gazetesi, Yıl:1, No:2002-14, 22 Haziran 2002, s.3; “Emperyalizm ve Terör”, Özgür Düşün Dergisi, Yıl:1, No:3, 15 Haziran-15 Temmuz 2002, s.8-12; “Emperyalizmin Orta Asya Bataklılığı İnsanlığın Yeni Bir Dünya Umududur”, Devrim Dergisi, No:29, Kasım 2001, s.16-17; Sungur Savran, “Üçüncü Dünya Savaşına Doğru”, Kurtuluş Dergisi, No:11, Ekim 2001, s.46-58; Mustafa Peköz, “ABD Teröristtir”, Fırat Yaşam, Yıl:3, No:126, 19 Kasım 2001, s.11; “Emperyalizm Asya’da: Klasik Sömürgecilik Sopaıyla Yeni Emperyalizm”, Devrim Dergisi, No:30, Mart 2002, s.20-21; Tuncay Atmaca, “Hegemonya Mücadelesi”, Fırat Yaşam, Yıl:3, No:133, 14 Ocak 2001, s.5.

⁹⁴ Lichtenberg.

⁹⁵ “İnsan Hakkına 11 Eylül Gölgesi”, Radikal, 29 Mayıs 2002, s.11.

⁹⁶ Oral Çalışlar, “11 Eylül’den Sonra İnsan Hakları”, Cumhuriyet, 5 Mayıs 2002, s.4.

⁹⁷ Baskılar konusunda bkz: Ignacio Ramonet, “Elveda Hürriyet!”, Le Monde Diplomatique-Türkçe, Ocak 2002, s.1; Gündüz Vassaf, “Antiterörist ‘Uygarlık’...”, Radikal, 16 Aralık 2001, s.21; Özcan Karbeyaz, “Emperyalist Terörün İkinci Cephesi: Muhalif Operasyonları Avı”, Atak Dergisi, Yıl:3, No:16, Nisan-Mayıs 2002, s.14-15; Mithat Sancar, “İşkence Hakkı”, Radikal İki, 24 Mart 2002, s.5.

⁹⁸ “Tehcir Gibi Sınır Dışı”, Radikal, 16 Mart 2002, s.11.

⁹⁹ Engin Aşkın, “ABD, Hukuku Unuttu”, Cumhuriyet, 18 Mart 2002, s.9.

¹⁰⁰ “Orduya Polis Yetkisi”, Cumhuriyet, 23 Temmuz 2002, s.11.

¹⁰¹ “... ‘1984’ Rötarlı Geliyor”, Radikal, 1 Haziran 2002, s.11.

¹⁰² “Derde Deva Bakanlık”, Radikal, 8 Haziran 2002, s.12.

¹⁰³ “FBI’ın Tek Görevi: Terör”, Cumhuriyet, 31 Mayıs 2002, s.10.

¹⁰⁴ “İrkçiliğin Kılıfı 11 Eylül”, Cumhuriyet, 14 Ağustos 2002, s.10.

¹⁰⁵ “Biri ABD’lileri Gözetliyor”, Cumhuriyet, 21 Şubat 2002, s.8.

¹⁰⁶ “Amerikan Aydınından Bush’a Tepki”, Radikal, 15 Haziran 2002, s.11.

¹⁰⁷ Pythagoras.

¹⁰⁸ New York Times gazetesinin, ABD Savunma Bakanlığı’nın (Pentagon), “terörle savaş” ve Amerikan karşıtlığıyla mücadele amacıyla düşman ve müttefik ülkelerde yalan haber ve bilgi yayacak özel bir birim kurduğu iddiası, büyük tartışma kopardı. Bağımsız medya örgütleri ayağa kalkarken, ABD Savunma Bakanlığı içinde de plana dair derin tartışmaların yaşandığı belirtiliyor... (“Pentagon’un Burnu Uzuyor”, Radikal, 21 Şubat 2002, s.11.)

¹⁰⁹ “Resmi Yalanlar Dönemi”, Cumhuriyet, 20 Şubat 2002, s.11.

¹¹⁰ “Siyaset, hukuk, eğitim sistemi ya da gündelik yaşamın eleştirisi üzerine kurulan popüler Amerikan filmlerinin pek çoğu topyekûn bir aydınlanma anı ile sona erer. Bu aydınlanma anı, sisteme her nasılsa sızmış bulunan kötü ya da kötücül unsurların üstün niteliklere sahip Amerikalı kahraman tarafından yüzlerce ölümcül badire atlatılarak teker teker deşifre ve mahkûm edilmesinin ardından gelir. Aydınlanmanın gerçekleştiği final sahnesinde hemen her zaman son derece etkileyici, büyüleyici ve ikna edici bir söylev olur. Bu söylevler bazen üst düzey bir askeri yetkilinin, bazen yeraltı dünyasını karşısına almış bulunan genç, hırslı ve yetenekli bir avukatın, kimi zaman da sıradan bir vatandaşın uzun ve dokunaklı cümlelerle ‘kalben iyi olan Amerikalı’nın kamusal vicdanına seslendiği söylevlerdir. Söylev sona erdiğinde sistemin ‘mükemmel’ işleyişini kısa bir süre için sekteye uğratarak sağduyulu Amerikalıyı bir süre için yanılta ve yanlış tarafta yer almasına yol açan defolu unsurların ipliği pazara çıkarılmış ve tıkr tıkr işleyen bir demokrasi geleneği gün-

---

delik yaşama iade edilmiş olur. Amerikan halkı toplumsal realitenin nesnel bilgisine vakıf olduğu zaman zulme, kötülüğe ve haksızlığa asla tahammül göstermez yani! Yeter ki birisi çıkıp ona sistemin işleyişindeki çarpıklığı göstermiş, çözüm yollarını önermiş ve dokunaklı bir dille ‘adalet’ duygusunu ve duyarlılıklarını uyandırabilmiş olsun.” (Sevilay Çelenk, “Amerikan Aydınlanması”, Radikal İki, 28 Ekim 2001, s.9.)

¹¹¹ “Hollywood’a Pentagon Sansürü”, Cumhuriyet, 17 Haziran 2002, s.20.

¹¹² “Pentagon Soslu Hollywood”, Radikal, 17 Haziran 2002, s.11.

¹¹³ “Filmi de ‘11 Eylül’ Gibi Etkili”, 31 Ağustos 2002, s.17.

¹¹⁴ Önder Aytaç, The USAme: ABD, Sansür, Yasaklama, Propaganda ve 11 Eylül, Academyplus Yayınevi, 2002.

¹¹⁵ “Şarbon Washington Çıkışlı”, Cumhuriyet, 26 Şubat 2002, s.7.

¹¹⁶ Seneca.

¹¹⁷ “Esirlere Özel Yargı”, Radikal, 23 Mart 2002, s.10.

¹¹⁸ “Amerika Yine Kirli Savaşta”, Radikal, 5 Şubat 2002, s.11.

¹¹⁹ “ABD Halkı Irak’ı Vurmaktan Yana”, Cumhuriyet 21 Haziran 2002, s.11.

¹²⁰ “İnen 11 Eylül Copu”, Radikal, 14 Temmuz 2002, s.10.

¹²¹ “ABD’de Skandal Büyüyor”, Radikal, 16 Temmuz 2002, s.16.

¹²² “İşte Bir Savaş Zengini”, Radikal, 14 Temmuz 2002, s.11.

¹²³ “Darbeciler Bu Kapağın Altında”, Radikal, 16 Ağustos 2002, s.10.

¹²⁴ Ernest Renan.

¹²⁵ “Sağ Olasın Amerika!”, Radikal, 16 Şubat 2002, s.11.

¹²⁶ “Şer Listesinin Yeni Üyeleri”, Cumhuriyet, 8 Mayıs 2002, s.10.

¹²⁷ “Bush’un Atom Kartı”, Radikal, 15 Mart 2002, s.11.

¹²⁸ İngiltere dev bir nükleer bomba fabrikası kuruyor, ABD füze kalkını hazırlıklarını tamamlıyor. (“Yeni Atom Silahları Dönemi”, Cumhuriyet, 17 Haziran 2002, s.11.

¹²⁹ “ABD Nükleere Doğru Tam Gaz”, Radikal, 16 Mart 2002, s.11.

¹³⁰ “ABD’nin Nükleer Hamlesi”, Cumhuriyet, 22 Şubat 2002, s.8.

¹³¹ “Atom Bombası ABD’nin Hakkı”, Radikal, 12 Mart 2002, s.11.

¹³² “Bush, Öldürme Yetkisi Verdi”, Radikal, 17 Haziran 2002, s.11.

¹³³ “Demokrasi Havarisi Bush!”, Cumhuriyet, 13 Ağustos 2002, s.10.

¹³⁴ “ABD Bunu Hep Yapıyor”, Cumhuriyet, 3 Temmuz 2002, s.10.

¹³⁵ “Adalet ABD’den Sorulur”, Cumhuriyet, 7 Mayıs 2002, s.10.

¹³⁶ “ABD Uluslararası Hukuku Tırpanladı”, Radikal, 14 Temmuz 2002, s.11.

¹³⁷ “ABD’nin Dediği Oldu”, Cumhuriyet, 14 Temmuz 2002, s.9.

¹³⁸ Çehov.

¹³⁹ “Bush’tan Tehditler”, Radikal, 31 Ocak 2002, s.11.

¹⁴⁰ Eski ABD Dışişleri Bakanı, Madeleine Albright, Bush’un Kuzey Kore, İran ve Irak’a yönelik uyarılarını yanlış olarak nitelendirdi ve “Dünya aklımızı kaçırdığımızı düşünüyor” dedi. (“Albright: Bize Deli Diyorlar”, Cumhuriyet, 3 Şubat 2002, s.11.) Bush, tepkilere rağmen burnundan kıl aldırıyor. (“Yok Öyle Yağma”, Radikal, 2 Şubat 2002, s.11.)

¹⁴¹ “Bush’un Şeytan Üçgeni”, Cumhuriyet, 31 Ocak 2002, s.9.

¹⁴² “ABD Nerede Tehdit Orada”, Radikal, 3 Şubat 2002, s.11.

¹⁴³ Bush’un, İran, Irak ve Kuzey Kore’ye “şer mihver” deyip dünyaya “hizaya gel” mesajı vermesi infial yarattı. Hatemi, Bush’u savaş kıstırtıcılığı ile suçlayarak, “Kazanan evrensel barış siyaseti olacak” dedi. (“Ağır Ol Molla Desinler”, Radikal, 1 Şubat 2002, s.11.)

-
- ¹⁴⁴ “ABD’nin İnan Ruleri”, Radikal, 5 Şubat 2002, s.11.
- ¹⁴⁵ “Rumsfeld Bush’u Pekiştirdi”, Radikal, 1 Şubat 2002, s.11.
- ¹⁴⁶ “Bush Kanıt Aramıyor”, Cumhuriyet, 23 Mart 2002, s.11.
- ¹⁴⁷ “ABD’de Irak İddiası Çok”, Radikal, 1 Ağustos 2002, s.11.
- ¹⁴⁸ “İrak’a Gazı Vermişler”, Radikal, 19 Ağustos 2002, s.11.
- ¹⁴⁹ Bu konuda bkz: Louis Pinto, “Anti-Terörist Haçlı Seferi”, Le Monde Diplomatique-Türkiye, No:3, 15 Mayıs-15 Haziran 2002, s.32.
- ¹⁵⁰ “Demokratlar Tepkili: ABD Aynı Anda Pek Çok Cephede”, Cumhuriyet 1 Mart 2002, s.8.
- ¹⁵¹ Karl Marx.
- ¹⁵² Serdar Kızık, “Yasa Tanımayan Devlet: ABD”, Cumhuriyet, 7 Nisan 2002, s.9.
- ¹⁵³ “Pentagon Cumhuriyeti”, Cumhuriyet, 10 Nisan 2002, s.10.
- ¹⁵⁴ “ABD’nin Kirli Çamaşlıkları”, Cumhuriyet, 23 Nisan 2002, s.8.
- ¹⁵⁵ “Cihat Hocası ABD”, Radikal, 24 Mart 2002, s.13.
- ¹⁵⁶ ABD’nin Kaide ve Taliban esirlerini hapsediği Küba’daki Guantanamo Üssü’nde, tutukluların en az 30’unun intihara teşebbüs ettiği kaydedildi. ABD donanmasına ait üssün doktorlarından James Radkee, yaptığı açıklamada çeşitli zamanlarda gerçekleştirilen intihar girişimlerinden hiçbirinin başarılı olmadığını, tutukluların fazla zarar görmeden engellendiğini belirtti. Radkee, tutukluların plastik aletlerle kendileri kesmeye, kafalarını duvarlara vurmaya, duvarlara yumruk atmaya kalkıştıklarını belirtti. Bu hareketlerin bazılarının tutukluların geçmişte yaptıklarından pişmanlık duydukları şeklinde yorumlanabileceğini savunan Radkee, üste tutulan 598 esirin bazılarında da kronik psikiyatrik rahatsızlıklar görüldüğünü aktardı. (“Esaret Değil, İntihar Kampı”, Radikal, 16 Ağustos 2002, s.10.)
- ¹⁵⁷ “Tutsaklara Çifte Standart”, Cumhuriyet, 9 Şubat 2002, s.8.
- ¹⁵⁸ “İşkence ABD’nin Kanatları Altında”, Radikal, 25 Temmuz 2002, s.11.
- ¹⁵⁹ F. Kafka.
- ¹⁶⁰ Küresel ısınma için bkz: Odak Dergisi, “Küresel Isınma: Korkulu Rüya”, Yıl:2, No:2001-9, 7 Eylül 2001, s.22-23; Funda Baysal, Enternasyonal Sosyalizm Dergisi, “Küresel Kapitalizmin Armağanı: Küresel Isınma”, No:5, Eylül-Ekim 2001, s.20-21; K. Ferhat, Kızıl Bayrak Gazetesi, “Küresel Isınma-I”, No:2001/22, 18 Ağustos 2001, s.14; K. Ferhat, Kızıl Bayrak Gazetesi, “Küresel Isınma-II”, No:2001/23, 25 Ağustos 2001, s.14; K. Ferhat, Kızıl Bayrak Gazetesi, “Küresel Isınma-III”, No:2001/24, 1 Eylül 2001, s.17; K. Ferhat, Kızıl Bayrak Gazetesi, “Küresel Isınma-IV”, No:2001/25, 8 Eylül 2001, s.15; Umur Gürsoy, “Küresel Isınma Ulusal Soğuma”, Ağaçkakan, Cilt:5, No:38, Temmuz 2001, s.23-25; Murat Türkeş, “İklimde Bonn Anlaşması”, Cumhuriyet Bilim Teknik, No:766, 24 Ocak 2001, s.14; Adnan Genç, “Küresel Isı Kirliliği Kömür Gibi Yakacak”, Gelecek Dergisi, No:4, Temmuz-Ağustos 2002, s.53; “Şirketlerin Çevre Korkusu”, Cumhuriyet, 22 Ağustos 2002, s.10; “ABD’ye Karşı Kyoto Jokeri”, Radikal, 4 Eylül 2002, s.11.
- ¹⁶¹ “Yoksa Kyoto O Kadar Gerekli Değil mi...”, Cumhuriyet, 30 Haziran 2002, s.10.
- ¹⁶² “Bush’un Piyasa Protokolü”, Cumhuriyet, 16 Şubat 2002, s.9.
- ¹⁶³ Greenpeace, “ABD’nin Yeni İklim Politikası Petrol Devi Exxon’un İmzasını Taşıyor!”, Amsterdam, 14 Şubat 2002 - 18:50.
- ¹⁶⁴ “ABD’den Geciken İtiraf: Küresel Isınmaya Fosil Yakıt Kullanımı Yol Açıyor”, Cumhuriyet, 5 Haziran 2002, s.9.
- ¹⁶⁵ “ABD Küresel Isınmayı Keşfetti”, Radikal, 5 Haziran 2002, s.11.

---

¹⁶⁶ “Batı Üfürüyor Afrika Ölüyor”, Radikal, 14 Haziran 2002, s.11.

¹⁶⁷ İsrail Siyonizmi tarafından bir suikast ile katledilen Filistin Halk Kurtuluş Cephesi lideri Mustafa Zibri'nin kızı Hayfa El Zibri'nin sözü, Cumhuriyet, 24 Haziran 2002, s.10.

¹⁶⁸ Tahsin Yücel, Yalan, Can Yay., 2002.

¹⁶⁹ “Bizim toplumsal özelliklerimiz önyargıyla düşünmeyi, önyargıyla yaşamayı, önyargıyla değerlendirmeyi çok seviyor, çok benimsiyor. Yalnız bizim toplumumuzda değil, dünyanın hemen bütün toplumlarında da ‘önyargı’ büyük bir yer tutuyor. Elbette nedenleri de var. Çünkü, ‘önyargılar’, insanların düşüncelerinde, duygularında ve bunların ürünü olan davranışlarında büyük bir kolaylık, büyük bir rahatlık sağlıyor.

Önyargılar bize ‘nasıl davranmamız gerektiğini’ belirtiyor ve ‘neden öyle davranmamız gerektiğine ilişkin’ nedenler sunuyor. Önyargılar, hem kişileri rahatlatıyor hem de grup olarak hareketlerine haklılık kazandırıyor.

Ama önyargılara dayalı rahatlığın, önyargılara dayalı haklılığın bedeli çok ağır ödeniyor; güvensizlik, karşıtlık, anlaşmazlık, çatışma ve savaşlar. Bunların sonucunda yaşanan büyük kayıplar, yıllar boyu sürecek olan düşmanlıklar ve sürüp giden karşıtlıklar.” (Erdal Atabek, “Sokrates Eğitimi ve Önyargılar...”, Cumhuriyet, 17 Haziran 2002, s.4.)